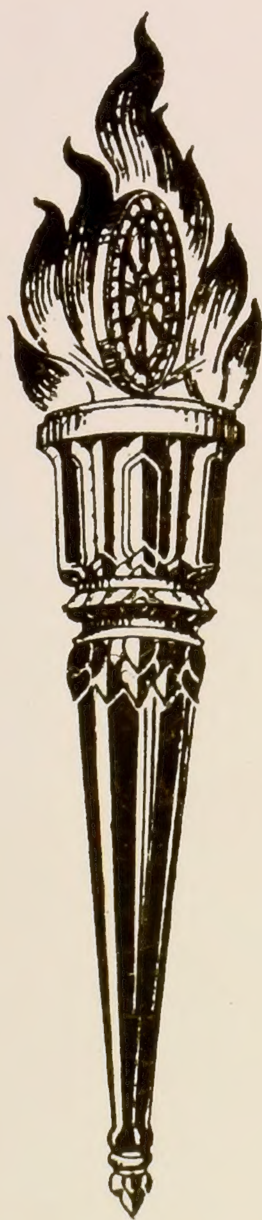
ธรรมโมวาท

เล่มที่ ๑

พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล

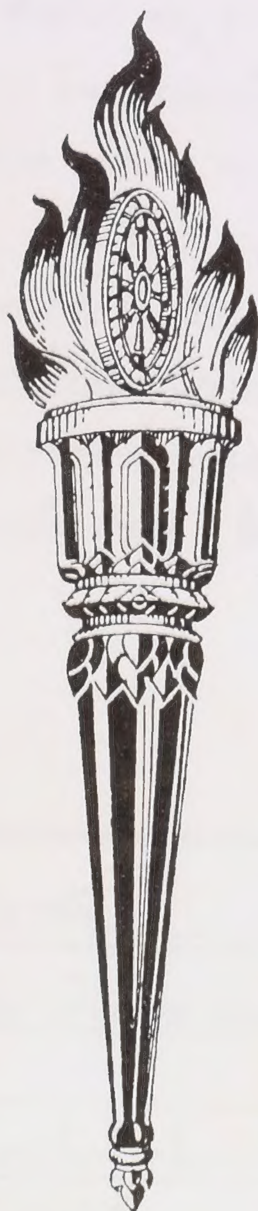
ในงานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ

พระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙)

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙

ธรรโมวาท

เล่มที่ ๑

พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล

ในงานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙)

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๓๗๖๑

สำนักพระราชวัง

18 กุมภาพันธ์ 2539

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) อายุ 91 พรรษา 70 เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ถึงมรณภาพด้วยโรคหัวใจล้มเหลว ณ โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพมหานคร เมื่อวันศุกร์ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2539 เวลา 19.19 น.

วันอาทิตย์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2539 เวลา 17.00 น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโกศไม้สิบสอง ฉัตรเครื่องสูงทองแผ่ลวดตั้งประดับเกียรติยศ แตรงอน แตรฝรั่ง ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ และรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด 7 คืน.

ประณมรัตน์/พิมพ์/.../ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งดยหน้าที่ราชการ

ผู้รัชรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ [illegible] **สำนักพระราชวัง**

19 กุมภาพันธ์ 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พลอากาศตรี กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ไปวางที่หน้าโกศศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ 19 กุมภาพันธ์ 2539 เวลา 19.30 น.

ประณมรัตน์/พิมพ์/[illegible]/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๓๗๖๗

สำนักพระราชวัง

18 กุมภาพันธ์ 2539

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พันเอก อารักษ์ โรจนุตมะ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ 18 กุมภาพันธ์ 2539 เวลา 18.๐๐ น.

ประถมรัตน์/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๓๕๗๐

สำนักพระราชวัง

20 กุมภาพันธ์ 2539

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ โปรดให้ นายบำรุง ลัมภเวช เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอ .าสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ 20 กุมภาพันธ์ 2539 เวลา 19.00 น.

ประณมรัตน์/พิมพ์/[signature]/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

[signature]

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๔๑๐๗

สำนักพระราชวัง

22 กุมภาพันธ์ 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล 7 วันพระราชทานศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

<u>วันศุกร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2539</u> เวลา 10.00 น. พระสงฆ์ 10 รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ 1 แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน และบังสุกุล

เวลา 19.30 น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม.

ประณบรัตน์/พิมพ์/ /ทาน

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๕๓๓๙

(แบบ ก.)

สำนักพระราชวัง

30 มีนาคม 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล 50 วันพระราชทานศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

<u>วันศุกร์ที่ 5 เมษายน 2539</u> เวลา 10.00 น. พระสงฆ์ 10 รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ 1 แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน และบังสุกุล

เวลา 19.30 น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม.

ประณมรัตน์/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๑๕๘๔

สำนักพระราชวัง

23 เมษายน 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2539 เวลา 17.30 น. เสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่พลับพลาอิศริยาภรณ์ ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุพระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลา เสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ ไว้ทุกข์.

ประณมรัตน์/พิมพ์/.../ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๑๗/๓๙

สำนักพระราชวัง

๒๓ เมษายน 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ในการพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

รายละเอียดมีแจ้งในต้นหมายรับสั่งที่แนบมาพร้อมนี้.

ประถมรัตน์/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่............ สำนักพระราชวัง

23 เมษายน 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พื้น ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา กรรมการมหาเถรสมาคม และเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ที่ 24 พฤษภาคม 2539 เวลา 16.30 น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา พระสงฆ์ 10 รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ 1 พระ 4 รูปสวดธรรมคาถา พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

วันเสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2539 เวลา 10.45 น. พระสงฆ์ 10 รูปที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อนถวายพรพระ แล้วรับพระราชทานฉัน

เช้านี้ แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์

เวลา 15.00 น. พระสงฆ์ 10 รูปบังสุกุล เชิญโกศศพขึ้นรถวอประเทียบจากศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา ไปยังเมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส หยุดรถเชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา 17.30 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพลับพลาอิศริยาภรณ์ ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ 10 รูปบังสุกุล เสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุพระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ ไว้ทุกข์

วันอาทิตย์ที่ 26 พฤษภาคม 2539 เวลา 07.00 น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามหาบในการเก็บอัฐิ

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

พระมหากรุณาธิคุณ

นับแต่ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา เจ้าคณะใหญ่หนกลาง และกรรมการมหาเถรสมาคมได้ถึงมรณภาพ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙ เป็นต้นมา

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานน้ำหลวงสรงศพพร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานโกศไม้สิบสองประกอบศพ ฉัตรเครื่องสูงทองแผ่ลวด ตั้งประดับ แตรงอน แตรฝรั่ง กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำสรงศพ และรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ มีพระพิธีธรรม สวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ วัน

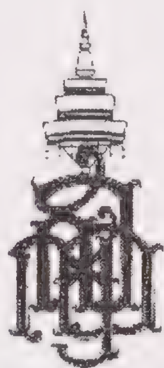
ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน พระราชทานศพ

พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ และทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพ-ศิรินทราวาส

นับว่า เป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙) คณะสงฆ์วัดสามพระยาและศิษยานุศิษย์ หาที่สุดมิได้

คณะสงฆ์วัดสามพระยาและศิษยานุศิษย์ รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นที่ยิ่งนี้ตลอดไป

ขอถวายพระพร

วรคุณานุสรณ์

เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร) ท่านเป็นผู้เกื้อกูลแก่คนทั้งปวง ผู้มีบุญมีโอกาสได้รู้จักท่านย่อมรับรองได้ ย่อมมีความเคารพศรัทธาท่านสนิทใจด้วยรู้ชัดในพระคุณ แม้เมื่อชนมายุของท่านเข้าถึง ๘๐ พรรษาแล้ว ท่านจะหยุดรับกิจนิมนต์ทั้งหมด เพื่อความเหมาะความควรแก่การเอื้ออำนวยของร่างกาย แต่ท่านย่อมเกื้อกูลคนทั้ปวงได้โดยมิหยุดยั้ง ด้วยอำนาจใจที่ทรงไว้ซึ่งธรรมมั่นคง เป็นไปดังพระพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า

สพฺเพสํ สหิโต โหติ สทฺธมฺเม สุปติฏฺฐิโต
ผู้ตั้งมั่นในสัทธรรม เป็นผู้เกื้อกูลแก่คนทั้งปวง

อันความเกื้อกูลที่เกิดได้แต่ใจที่มีธรรมมั่นคงจริงนั้น ย่อมให้ความเกื้อกูล ยังความสงบสุขแก่จิตใจของผู้มีธรรม ก่อนให้ความเกื้อกูลแก่ผู้คนทั้งปวง

ไม่ว่าบัดนี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ท่านจะสถิตอยู่ที่ใดก็ตาม ท่านย่อมได้รับความเกื้อกูลอย่างดียิ่งจากจิตของท่านที่ตั้งมั่นในสัทธรรม ไม่หวั่นไหวมัวหมอง

(สมเด็จพระญาณสังวร)
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
เสด็จสถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๙

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙)

เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์กำลังกราบเรียนถวายรายงานแด่เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสามพระยา ในพิธีเปิดการฝึกซ้อมอบรมและสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ รุ่นที่ ๓๑ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๙ ณ ศาลาอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา

คำปรารภ

ในการพระราชทานเพลิงศพ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดสามพระยา เจ้าคณะใหญ่หนกลาง และกรรมการมหาเถรสมาคม ได้มีความเห็นร่วมกันว่า "**ควรจัดพิมพ์หนังสือที่มีสาระประโยชน์**" เพื่อเป็นอนุสรณ์ เพราะเจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นนักปกครอง นักวิชาการ และนักเผยแผ่ ได้ปฏิบัติและถ่ายทอดระเบียบ แบบแผน ด้านต่าง ๆ ไว้มากเหลือประมาณ ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ทั้งในทางการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สถาบันชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นเวลาระยะยาวนาน ทั้งจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลไปอีกยาวนาน หาประมาณมิได้ จึงได้จัดพิมพ์ **สัมโมทนียกถา โอวาท** ของแม่กองบาลีสนามหลวง พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๑ **บทความ** และ**คำบรรยายพิเศษ** ของเจ้าประคุณสมเด็จฯ โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ รับพิมพ์ถวายจำนวนอย่างละ ๑๐,๐๐๐ เล่ม รวมเป็น ๒๐,๐๐๐ เล่ม เพื่อบูชาพระคุณ และอุทิศถวายส่วนกุศลนี้

ในการศพของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถระ) ได้มีพระเถรานุเถระ พระสังฆาธิการ พระภิกษุ สามเณร ท่านสาธุชนผู้มีความเคารพ นับถือ และศิษยานุศิษย์ แสดงน้ำใจ ช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยมี เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีราจารย์ และเจ้าประคุณสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ คอยดูแลอำนวยการอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความอบอุ่นใจแก่พระเถรานุเถระ พระภิกษุ สามเณร วัดสามพระยา มีท่านเจ้าคุณพระราชปริยัติบดี รักษาการเจ้าอาวาส เป็นต้น

ขออำนาจพระราชกุศล ที่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐทรงบำเพ็ญอุทิศ และกุศลที่ทุกฝ่าย ทุกท่าน ได้บำเพ็ญอุทิศโดยเสด็จพระราชกุศล จงอำนวยอิฐวิบูลมนุญผล เพิ่มบารมีธรรม แก่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถระ) ในสัมปรายภพ ทุกประการ.

สมเด็จพระพุฒาจารย์

อนุสรณกถา

เมื่อหลวงพ่อยังมีชีวิตอยู่ หลวงพ่อให้ความเมตตาลูกมาโดยตลอด ทั้งในส่วนการทำและความคิด ลูกจึงได้ทำงานทุกอย่างด้วยความมั่นใจ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะขอคำปรึกษากับหลวงพ่อเสมอ หลวงพ่อจะเป็นผู้ชี้แนะ แนะนำ และช่วยสอนแนวทางวิธีแก้ปัญหาให้ เมื่อเข้าใกล้หลวงพ่อลูกจึงมีแต่ความเบาใจ กลับออกมาอย่างโล่งใจ สุขใจทุกครั้ง ลูกยังจำได้เสมอถึงคำสอนของหลวงพ่อที่สอนลูกว่า "**การทำงานขอให้ยึดความถูกต้อง และการทำดีไว้เป็นหลักปฏิบัติงาน เมื่อมีอุปสรรคอย่าท้อแท้ จงคิดแก้ไขด้วยปัญญา**" คำสอนของหลวงพ่อนั้น ลูกยังจำได้ดี และได้ยึดเป็นหลักปฏิบัติมาโดยตลอด บัดนี้ลูกไม่มีหลวงพ่อเหมือนก่อนแล้ว การทำงานทุกอย่างต้องมีความระมัดระวังยิ่งขึ้น ลูกจะทำทุกอย่างเพื่อศักดิ์ศรีของวัดสามพระยา เพื่อรักษาเกียรติ เทิดทูนบูชาคุณงามความดีของหลวงพ่อ สิ่งใด ๆ ที่เป็นของรักเป็นของหวงแหน ที่หลวงพ่อได้สร้างมาจนตลอดชีวิต ลูกจะดูแลและรักษาสิ่งนั้นไว้ให้คงที่ตลอดไป

ด้วยอำนาจบารมีธรรมที่หลวงพ่อได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งถึงสุดท้ายของชีวิต ลูกคงมิอาจอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของหลวงพ่อไปสู่สุคติโลกสวรรค์ เพราะนั่นจะเป็นการอธิษฐานที่ต่ำเกินไป เพราะลูกมั่นใจว่า หลวงพ่อได้นำดวงวิญญาณสู่ภูมิที่หลวงพ่อปรารถนา สมความตั้งใจของหลวงพ่อแล้ว

ด้วยความเคารพและอาลัย

พระราชปริยัติบดี

(พระราชปริยัติบดี)

รก.เจ้าอาวาสวัดสามพระยา

สังเขปประวัติ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙)
กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
เจ้าอาวาสวัดสามพระยา

***

๑. ชาติภูมิ

นามเดิม ฟื้น นามสกุล พรายภู่ สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย
นามบิดา นายฟุ้ง นามสกุล พรายภู่ สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย
นามมารดา นางกัง นามสกุล พรายภู่ สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย

สถานที่เกิด หมู่ที่ ๑ บ้านคลองสะแก ตำบลคลองสะแก อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชาตะ วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ เวลา ๐๗.๓๐ น.

ตรงกับจันทรคติ วัน ๓ ฯ ๔ ค่ำ ๑๑ ปีมะเส็ง

๒. บรรพชา

บรรพชาอายุ ๑๗ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ปีจอ ณ พัทธสีมาวัดสามพระยา ตำบลวัดสามพระยา อำเภอพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยมี **พระสุธรรมธีรคุณ** เป็นพระอุปัชฌาย์ (ต่อมาได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ ที่ **พระธรรมดิลก**)

๓. อุปสมบท

อุปสมบท เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๙ ตรงกับวันขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีขาล เวลา ๑๙.๒๕ น. ณ พัทธสีมาวัดสามพระยา ตำบลวัดสามพระยา อำเภอพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร

นามพระอุปัชฌาย์ **พระธรรมดิลก** วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
นามพระกรรมวาจาจารย์ **พระครูปลัดผาด** วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
นามพระอนุสาวนาจารย์ **พระมหาสละ** วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
ได้รับฉายาว่า "**ชุตินฺธโร**"

๔. วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๖๕	สอบได้นักธรรมตรี	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๖๖	สอบได้นักธรรมโท	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๖๗	สอบได้นักธรรมเอก	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๖๙	สอบได้ประโยค ป.ธ.๓	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๗๐	สอบได้ประโยค ป.ธ.๔	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๗๑	สอบได้ประโยค ป.ธ.๕	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๗๒	สอบได้ประโยค ป.ธ.๖	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๗๓	สอบได้ประโยค ป.ธ.๗	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๗๙	สอบได้ประโยค ป.ธ.๘	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. ๒๔๘๐	สอบได้ประโยค ป.ธ.๙	สำนักเรียนวัดสามพระยา	กรุงเทพมหานคร

วุฒิพิเศษ เจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นผู้ใคร่ในการศึกษา มีวิริยะอุตสาหะขวนขวายในการศึกษาด้านกฎหมาย และด้านภาษาอังกฤษ เป็นนักวิชาการ ได้แต่งหนังสือเพื่อเป็นอุปกรณ์การศึกษาวินัย นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก เป็นองค์อุปถัมภ์และที่ปรึกษาในการชำระตรวจสอบ สอบทานพระภิกขุปาฏิโมกข์ โรงพิมพ์ ส.ธรรมภักดี

๕. หน้าที่การงาน

๕.๑ ด้านการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๘๑
- เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดสามพระยา
- เป็นเจ้าอาวาสวัดสามพระยา
- เป็นพระอุปัชฌาย์
- เป็นเจ้าคณะหมวดบางขุนพรหม แขวงกลาง จังหวัดพระนคร
- เป็นรองเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก
- เป็นผู้ทำการแทนเจ้าคณะมณฑลพิษณุโลก

พ.ศ. ๒๔๘๒
- เป็นเจ้าคณะมณฑลเหนือ
- เป็นเจ้าคณะอำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๔
- เป็นสมาชิกสังฆสภา
- เป็นหัวหน้าพระธรรมธร

พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นคณะกรรมการพิจารณาข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔
พ.ศ. ๒๕๐๒	เป็นคณะกรรมการพิจารณาแก้ไข เพิ่มเติม ตัดทอนข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔
พ.ศ. ๒๕๐๓	เป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การศึกษา
	เป็นคณะกรรมการสังฆาณัติระเบียบพระคณาธิการ (ก.ส.พ.)
	เป็นคณะกรรมการดำเนินการสร้างธรรมสภา
พ.ศ. ๒๕๐๔	เป็นคณะกรรมการอำนวยการตั้งโรงเรียนพระคณา-ธิการ
	เป็นคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข สังฆาณัติระเบียบพระคณาธิการ พุทธศักราช ๒๔๘๖
	เป็นคณะกรรมการยกร่างหลักสูตรการศึกษาพระปริ-ยัติธรรมแผนกบาลี
พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๑๖	เป็นเจ้าคณะจังหวัดพระนคร
พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๑๓	เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม
พ.ศ. ๒๕๐๖	เป็นคณะอนุกรรมการร่างกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคม
	เป็นคณะอนุกรรมการร่างกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการกำหนดหน้าที่ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๖
	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาร่างกฎมหาเถรสมาคมว่าด้วยเขตและอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค
พ.ศ. ๒๕๐๗	เป็นประธานอนุกรรมการพิจารณาร่างระเบียบการเดินทางไปต่างประเทศของพระภิกษุสามเณร (ศ.ต.ภ.)
	เป็นประธานอนุกรรมการพิจารณาศาสนสมบัติกลางประจำ (พ.ส.ป.)
พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๐๘	เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะภาค ๑ - ๑๘

พ.ศ. ๒๕๐๘	เป็นประธานยกร่างระเบียบเรื่องให้ใช้ใบย้ายทะเบียนนักธรรมและเปรียญ และเรื่องการจำหน่ายนักธรรม
พ.ศ.๒๕๐๙	เป็นประธานอนุกรรมการพิจารณางบประมาณของโรงพิมพ์การศาสนา
	เป็นประธานที่ปรึกษาของคณะกรรมการร่างระเบียบพระภิกษุช่วยสอนโรงเรียนเทศาบาลกรุงเทพ-ธนบุรีของกระทรวงมหาดไทย
	เป็นคณะอนุกรรมการเรื่องการช่วยเหลือพระภิกษุสามเณรประสบอุทกภัย
พ.ศ. ๒๕๑๐	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาขอพระราชทานสมณศักดิ์ฝ่ายมหานิกาย
	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาร่างระเบียบมหาเถร-สมาคม ว่าด้วยวิธีปฏิบัติในการปลูกสร้างอาคารในที่ดินของวัด ซึ่งมีผู้เช่าอยู่ พ.ศ. ๒๕๑๐
	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาหลักเกณฑ์การยกเว้นค่าโดยสารรถไฟให้แก่พระภิกษุสามเณร
พ.ศ. ๒๕๑๑	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาโครงการรับการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ เป็นการศึกษาของคณะ-สงฆ์
พ.ศ. ๒๕๑๒	เป็นคณะอนุกรรมการร่างกฎมหาเถรสมาคม
	เป็นประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศาสนสมบัติกลางประจำ (พ.ส.ป.)
	เป็นประธานคณะอนุกรรมการศูนย์ควบคุมการไปต่างประเทศสำหรับพระภิกษุสามเณร (ศ.ต.ภ.)
	เป็นประธานคณะอนุกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสง-เคราะห์และทุนศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
	เป็นประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขข้อขัด-แย้งระหว่างวัดกับผู้เช่า (พ.ว.ช.)
	เป็นคณะอนุกรรมการควบคุมการเรี่ยไรของคณะสงฆ์
	เป็นคณะอนุกรรมการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการหา

	รายได้ที่ไม่สมควรของวัดต่าง ๆ
	เป็นคณะอนุกรรมการส่งเสริมการจัดให้มีวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์หนใต้
	เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการโรงเรียนพระสังฆาธิการส่วนกลาง
พ.ศ. ๒๕๑๔	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาข้อพิพาทระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกับวัดเสาธงทอง จังหวัดลพบุรีในเรื่องการขยายถนน
	เป็นคณะอนุกรรมการพิจารณาร่างกฎมหาเถรสมาคมว่าด้วยการลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุ
พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๓๙	เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม
พ.ศ. ๒๕๑๕	เป็นรองเจ้าคณะนครหลวงกรุงเทพธนบุรี รูปที่ ๒
พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๓๙	เป็นเจ้าคณะใหญ่หนกลาง
พ.ศ. ๒๕๒๐	เป็นเจ้าคณะใหญ่หนใต้
พ.ศ. ๒๕๒๕	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช
พ.ศ. ๒๕๒๖	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
พ.ศ. ๒๕๒๗	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช
พ.ศ. ๒๕๒๘	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช
พ.ศ. ๒๕๓๑	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช
พ.ศ. ๒๕๓๘	เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช

๕.๒ ด้านการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๐	เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนวัดสามพระยา
พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๕๒๒	เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดสามพระยา
พ.ศ. ๒๔๗๓	เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๕๓๘	เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๑	เป็นผู้อำนวยการสำนักอบรมสงฆ์ วัดสามพระยา (ส.อ.ส)
พ.ศ. ๒๔๙๕-๒๕๐๓	เป็นผู้อำนวยการสภาการศึกษาแห่ง ส.อ.ส.

พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๓๑	เป็นแม่กองบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗	เป็นผู้อำนวยการประโยคประกาศนียบัตรครูสอนพระปริยัติธรรม (ป.พ.ป.)
พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๓๙	เปิดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีชั้นสูง ประโยค ป.ธ.๗, ป.ธ.๘ และ ประโยค ป.ธ.๙
พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๗	เป็นผู้อำนวยการประโยคประกาศนียบัตรครูสอนพระปริยัติธรรมชั้นสูง (ป.พ.ป.ชั้นสูง)
พ.ศ. ๒๕๑๐	ปรับปรุงหลักสูตรภาษาบาลี โดยตั้งประโยค ๑-๒ ขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาภาษาบาลี
พ.ศ. ๒๕๑๓	เป็นผู้ปรับปรุงหลักสูตรภาษาบาลีแผนใหม่ โดยเพิ่มวิชาทางโลก เช่น ภาษาอังกฤษ และคำนวณ เป็นต้น โดยยังคงไว้ซึ่งหลักสูตรภาษาบาลีแผนเก่า
พ.ศ. ๒๕๒๘	จัดตั้งมูลนิธิสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) วัดสามพระยา เพื่อนำดอกผลมอบเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนทุกปีเสมอมา
พ.ศ. ๒๕๒๘	จัดตั้งทุนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ตามนโยบายศึกษาสงเคราะห์ทางคณะสงฆ์

๕.๓ ด้านการเผยแผ่

พ.ศ. ๒๔๙๘	ได้ส่งพระภิกษุไปประกาศพระศาสนา ณ ประเทศมาเลเซีย
พ.ศ. ๒๔๙๙	ได้เดินทางไปเผยแผ่พระศาสนา ณ ประเทศมาเลเซีย
พ.ศ. ๒๕๐๐	ได้ส่งพระภิกษุไปประกาศพระศาสนา ณ ประเทศสิงคโปร์
พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๓๙	อบรมบรรยายถวายความรู้พระสังฆาธิการที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์
พ.ศ. ๒๕๑๒	เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนพระสังฆาธิการส่วนกลาง และอบรมบรรยายถวายความรู้ เพื่อให้พระสังฆาธิการได้มีความรู้ทั้งด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ เป็นต้น
พ.ศ. ๒๕๑๘	เป็นผู้ก่อตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล และได้อบรมบรรยายถวายความรู้ เพื่อให้พระสังฆาธิการและ

ประชาชนได้มีความรู้ในด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การปกครอง การเผยแผ่ การศึกษา เศรษฐกิจ เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นประธานเปิดอบรมหน่วย อ.ป.ต. ณ วัดกิ่งแก้ว จ.สมุทรปราการ ในหัวข้อเรื่อง "ความเอื้อเฟื้อ เป็นเนื้อนาบุญ"

พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นประธานเปิดอบรมหน่วย อ.ป.ต. ณ วัดไทรใหญ่ จ.นนทบุรี ในหัวข้อเรื่อง "ช่วยกัน ๓ ประการ"

พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นประธานเปิดอบรมหน่วย อ.ป.ต. ณ วัดอ่างทอง จ.อ่างทอง ในหัวข้อเรื่อง "สามัคคีเกิดได้เพราะสังคหวัตถุ ๔"

ฯลฯ

๕.๔ ด้านสาธารณูปการ

พ.ศ. ๒๔๙๒ สร้างตึกรัฐธัมมูปถัมภ์ ๓ ชั้น วัดสามพระยา กว้าง ๗ เมตร ยาว ๒๕ เมตร

พ.ศ. ๒๔๙๕ สร้างศาลาอบรมสงฆ์วัดสามพระยา กว้าง ๒๒ เมตร ยาว ๔๐.๘๐ เมตร

พ.ศ. ๒๔๙๖ สร้างศาลาบำเพ็ญกุศลวัดสามพระยา ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนทำด้วยไม้ฝาเฟี้ยม มีช่อฟ้าใบระกาหางหงส์

พ.ศ. ๒๔๙๗ สร้างตึกพักสงฆ์วัดสามพระยา กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๗๐ เมตร

พ.ศ. ๒๕๑๓ สร้างกุฏิวัดสามพระยา ลักษณะทรงไทย ฝา พื้น ไม้สัก ยกพื้นสูงชั้นเดียว เสา คาน คอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ หลัง กำแพงรั้วรอบคณะ (คณะ ๑) และหอฉัน

พ.ศ. ๒๕๑๖ - สร้างกุฏิวัดสามพระยา ลักษณะทรงไทย ฝา พื้น ไม้สัก ยกพื้นสูงชั้นเดียว เสา คาน คอนกรีตเสริมเหล็ก ๗ หลัง กำแพงรั้วรอบคณะ (คณะ ๓)

- สร้างพระอุโบสถวัดทองทรงธรรม อำเภอนครหลวง

- จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑ หลัง กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๕ เมตร

พ.ศ. ๒๕๓๒ สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสามพระยา (ตึกสุหัทรังสรรค์) ๑ หลัง กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๙๐ เมตร

พ.ศ. ๒๕๓๔ สร้างศาลาการเปรียญวัดทองทรงธรรม อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๒๐ เมตร

พ.ศ. ๒๕๓๗ สร้างกุฏิวัดสามพระยา ลักษณะทรงไทย ฝา พื้น ไม้สัก ยกพื้นสูง ชั้นเดียว เสา คาน คอนกรีตเสริมเหล็ก ๖ หลัง (คณะ ๒)

พ.ศ. ๒๕๑๕ บูรณปฏิสังขรณ์ศาลาอบรมสงฆ์วัดสามพระยา เปลี่ยนจากโครงไม้ เป็นโครงเหล็ก กระเบื้องลอนคู่ ฝ้าเพดานเป็นไม้อัดไทย

พ.ศ. ๒๕๑๗ บูรณปฏิสังขรณ์กุฏิหลังใหญ่ คณะ ๑ วัดสามพระยา ลักษณะทรงไทย เปลี่ยนกระเบื้องหลังคา มีช่อฟ้าใบระกา เสา คาน คอนกรีตเสริมเหล็ก

พ.ศ. ๒๕๒๑ บูรณปฏิสังขรณ์กุฏิสองสาโตวัดสามพระยา (คณะ ๕) ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาลอนคู่ชั้นบนฝาไม้อย่างเดิม

พ.ศ. ๒๕๒๓ บูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ฉาบปูนใหม่ภายนอกทั้งหมด เปลี่ยนกระเบื้องหลังคา ลวดลายหน้าบันใหม่ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ส่วนภายในเขียนภาพจีนใหม่ช่องล่างและช่องบน

พ.ศ. ๒๕๒๗ บูรณปฏิสังขรณ์วิหารพระนั่งพระนอนวัดสามพระยา ล้อมรั้วกำแพงสามด้าน สองประตู

พ.ศ. ๒๕๓๑ บูรณปฏิสังขรณ์พระวิหารวัดสามพระยา ฉาบปูนใหม่หมดทั้งหลัง เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาปูหินอ่อน รอบทั้งข้างนอกและข้างใน

พ.ศ. ๒๕๓๓ บูรณปฏิสังขรณ์กุฏิศรีหงส์ วัดสามพระยา ทั้งชั้นล่างและชั้นบน

พ.ศ. ๒๕๓๖ บูรณปฏิสังขรณ์กุฏิศรีดาวเรือง คณะ ๕ วัดสามพระยา เปลี่ยนประตูเป็นไม้ เปลี่ยนกระเบื้องหลังคา กำแพง

	ล้อมรอบกุฏี ๔ ด้าน
พ.ศ. ๒๕๓๗	บูรณปฏิสังขรณ์ศาลาอบรมสงฆ์วัดสามพระยา เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาลอนคู่ ฝ้า เพดาน เป็นกระเบื้องแผ่นเรียบ ขัดพื้นทาสีใหม่

๕.๕ ด้านสาธารณสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๒๓	สมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย
พ.ศ. ๒๕๒๘	สมทบทุนร่วมพิมพ์หนังสือสวดมนต์แปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระราชพิธี ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
พ.ศ. ๒๕๓๒	สมทบทุนสร้างตึกอนุสรณ์ ๑๐๐ ปี ศิริราช
พ.ศ. ๒๕๓๓	สมทบทุนสร้างตึก ภปร. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
	สมทบทุนสร้างโรงพยาบาลกาญจนบุรี จ.กาญจนบุรี
พ.ศ. ๒๕๓๕	สมทบทุนสร้างตึกสยามินทร์ ฉลอง ๑๐๐ ปี ศิริราช
	สมทบทุนสมเด็จพระบรมราชชนก (ศิริราช)
	สมทบทุนค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วยอนาถา พระภิกษุสามเณรอาพาธ (ศิริราช)
	สมทบทุนกองทุนพัฒนาเด็ก และเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (ก.พ.ด.)
	สมทบทุนสร้างตึกและเครื่องมือแพทย์ ตึก สก. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
	สมทบทุนสร้างอาคารเรียนสถาบันบาลีพุทธโฆส จ.นครปฐม
	สมทบทุนมีไว้เพื่อซื้อที่ดินเพิ่ม วัดพุทธไชโย อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์
	สมทบทุนแพทย์ ประมงน้อมเกล้า ฯ ร่วมทอดกฐินวัดทรงธรรม จ.พิจิตร
พ.ศ. ๒๕๓๖	สมทบทุนสร้างศาลาที่วัดธัมมาราม นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา
	สมทบทุนสร้างโรงพยาบาล ณ อำเภอพานทอง จ.ชลบุรี

สมทบทุนมูลนิธิสายใจไทย

สมทบทุนสร้างพระอุโบสถ วัดพุทธไชโย อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์

สมทบกองทุนส่งเสริมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัยก่อนเรียน วัดหนองหว้า จ.เพชรบุรี

ร่วมทอดผ้าป่าสามัคคี วัดไชยสถาน อ.สารภี จ.เชียงใหม่

สมทบทุนบำรุงปฏิสังขรณ์ วัดพุทธภาวนาราม อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

พ.ศ. ๒๕๓๗ สมทบทุนสร้างตึกสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ณ โรงพยาบาลสงฆ์

สมทบทุนเป็นส่วนบำรุงวัดธัมมาราม นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. ๒๕๓๘ มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนราชวินิตมัธยม จำนวน ๙ ทุน

สมทบทุนสร้างตึกสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ณ โรงพยาบาลสงฆ์

สงเคราะห์ค่าผ่าตัดและค่าเลนส์แก้วตาเทียม ๒ เลนส์ แก่นายสังเวียน ปั้นขำ โดยผ่านตึกศัลยกรรมจักษุ วชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.๒๕๓๗-๒๕๓๙ มอบเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อสงเคราะห์นักเรียนศึกษาบาลีในสำนักเรียนตามจังหวัดต่าง ๆ ๒,๕๓๕ ถัง

๕.๖ ด้านงานพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๕๐๖ เป็นกรรมการตรวจสำนวนคำแปลพระไตรปิฎก

เป็นหัวหน้ากรรมการแปลพระไตรปิฎก แผนกพระสูตร

เป็นกรรมาธิการฝ่ายพระสูตร

เป็นหัวหน้ากรรมการตรวจสำนวนคำแปลพระสุตตันตปิฎก

เป็นพระคณาจารย์ตรีในทางรจนา การบริหาร

เป็นหัวหน้าพระธรรมธร

	เป็นกรรมการและเลขาธิการคณะกรรมการสังฆาณัติระเบียบพระคณาธิการ
	เป็นผู้แต่งหนังสือคู่มือวินัยนักธรรมชั้นโท ในสภามหามกุฏราชวิทยาลัย
	เป็นผู้แต่งหนังสือคู่มือวินัยนักธรรมเอก ในสภามหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๐๑	เป็นกรรมการที่ปรึกษาตรวจและสอบทานพระภิกขุปาฏิโมกข์ ของ ส.ธรรมภักดี
พ.ศ. ๒๕๒๘	เป็นประธานที่ปรึกษาตรวจชำระพระไตรปิฎก แผนกพระสูตร

๖. สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๘๑	ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ในราชทินนาม ที่ "**พระปริยัติโศภน**"
พ.ศ. ๒๔๙๑	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนาม ที่ "**พระเทพเวที**"
พ.ศ. ๒๕๐๐	ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ในราชทินนาม ที่ "**พระธรรมคุณาภรณ์**"
พ.ศ. ๒๕๐๖	ได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะชั้น หิรัณยบัฏ ที่ "**พระธรรมปัญญาบดี**"
พ.ศ. ๒๕๑๘	ได้รับพระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะชั้นสุพรรณบัฏ มีราชทินนามตามสุพรรณบัฏว่า "**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ญาณอดุลสุนทรนายก ตรีปิฎกปฏิภาณพิเศษ สุตตันตประเภทโกศล วิมลมหันตคณาทร มหาคณิสสร บวรสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี สมเด็จพระราชาคณะ สถิต ณ วัดสามพระยา พระอารามหลวงจงเจริญทีฆายุจิรัฏฐิติกาล ในพระพุทธศาสนาเทอญ**"

๗. มรณภาพ

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นพระมหาเถระผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เป็นผู้รักสันโดษ มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ยึดพรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุธรรม เป็นหลัก

ปฏิบัติได้บำเพ็ญศาสนกิจอันเป็นหิตานุหิตประโยชน์ เพื่อความเจริญรุ่งเรือง เพื่อความมั่นคง เพื่อความวัฒนาสถาพร แก่สังฆมณฑลและประเทศชาติบ้านเมือง ด้วยการยกประโยชน์อันสูงสุดเป็นหลักปฏิบัติ เจ้าประคุณสมเด็จฯ จะพูดอยู่เสมอว่า *"ถึงเหนื่อยยากก็เหนื่อยหาย แต่เครื่องหมายความดียังมีอยู่"* ดังนั้น แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ ก็มิได้ย่อท้อ ทำงานด้วยความวิริยอุตสาหะ มิได้เคยห่วงใยในสุขภาพร่างกาย ได้ทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจ ทำงานทุกอย่าง เพื่อให้งานนั้นสำเร็จมาโดยตลอด เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เจ้าประคุณสมเด็จฯ อาพาธด้วยโรคทางเดินของปัสสาวะ ได้เข้าพักรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อเป็นปกติแล้ว ได้ออกจากโรงพยาบาลได้งดรับกิจนิมนต์ทุกอย่าง แต่ได้ปฏิบัติศาสนกิจในหน้าที่มิได้ขาด

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้อาพาธด้วยโรคหลอดลมและโรคปอด ได้เข้าพักรักษาที่โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท หลังจากที่ได้ออกจากโรงพยาบาลแล้ว ได้กลับมาปฏิบัติหน้าที่เป็นปกติ เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๙ ได้มีการอบรมพระอุปัชฌาย์ทั่วประเทศฝ่ายมหานิกายที่วัดสามพระยา เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้รับอาราธนาเป็นประธานให้โอวาทเปิดประชุมพระอุปัชฌาย์ที่ศาลาอบรมสงฆ์วัดสามพระยา ในขณะนั้นเจ้าประคุณสมเด็จสุขภาพไม่ค่อยดีนัก และหมอก็ห้ามไม่ให้ใช้เสียง แต่ด้วยความรักงาน และตระหนักถึงความรับผิดชอบในหน้าที่จะต้องปฏิบัติ เจ้าประคุณสมเด็จจึงรับอาราธนา กล่าวเปิดประชุมให้โอวาทพระอุปัชฌาย์ เมื่อเวลา ๐๙.๐๐ น. หลังจากนั้น วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๓๙ อาการของโรคก็ได้กำเริบขึ้น และมีอาการท้องเสียเข้าแทรกซ้อน ทำให้เกิดอาการอ่อนเพลีย จึงได้นำเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลบางโพ เป็นเวลา ๑๐ วัน และได้ย้ายจากโรงพยาบาลบางโพ มาพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช เป็นเวลา ๕ วัน เจ้าประคุณสมเด็จฯ ก็ถึงมรณภาพด้วยอาการอันสงบ เมื่อเวลา ๑๙.๑๙ น. แพทย์ได้ลงความเห็นว่ามรณภาพด้วยโรคภาวะออกซิเจนในเส้นเลือดต่ำผิดปกติ

สิริรวมอายุได้ ๙๐ ปี ๑๐ เดือน ๒๖ วัน

สารบัญ

--*-*-*-*-*-*-*

สัมปสาทนียกถา

ของ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙)

แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

***

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกเป็นคำรวมว่า *พระพุทธศาสนา* เป็นสมบัติอันล้ำค่าหาไม่ได้ในโลก และเป็นมรดกเหนือกว่ามรดกอื่นใดบรรดามี พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตรองรับไว้ได้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา จึงชื่อว่า ได้แล้วซึ่งอุดมลาภหาที่เปรียบมิได้ ความดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนานั้น อาศัยมูลปัจจัยที่สำคัญสองประการ คือ **ปริยัติ** การศึกษาเล่าเรียนท่องบ่นจำทรงไว้ซึ่งศาสนธรรมอย่างหนึ่ง **ปฏิบัติ** คือ การฝึกหัดดัดกายวาจาใจให้ดำเนินไปตามศาสนธรรมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนแล้วนั้นอย่างหนึ่ง ดังนั้น ความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักศาสนธรรม จึงต้องอาศัยการปริยัติที่ถูกทางเป็นเบื้องต้น ได้ในหลักว่า **"อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ"** รู้อรรถทั่วถึงแล้ว รู้ธรรมทั่วถึงแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมได้ คำสั่งสอนของพระพุทธองค์อันพระคันถรจนาจารย์ ได้ร้อยกรองไว้ในภาษาบาลี มิใช่ภาษาไทย การที่จะถ่ายเทภาษาบาลีให้เป็นภาษาไทย เพื่อประโยชน์ทางความรู้และทางปฏิบัติต้องอาศัยการศึกษาหลักภาษาบาลีให้รู้ให้เข้าใจจนถึงระดับแตกฉาน จึงจะถ่ายเทเนื้อความในภาษาบาลีออกเป็นภาษาไทย ได้ความตามต้นฉบับ เป็นที่เข้าใจกันอยู่ในหมู่ผู้รู้ว่า นับตั้งแต่คนไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา เริ่มต้นแต่ถือประจำตัว ประจำครอบครัว ประจำหมู่คณะตลอดถึงประจำประเทศชาติ ความสนใจในภาษาบาลีย่อมมีขึ้นโดยลำดับกาล กล่าวตามประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง

การศึกษาภาษาบาลี ในยุคสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น เป็นยุคเริ่มก้าวหน้า เพราะท่านผู้เป็นประมุขของประเทศในบางรัชกาลถึงกับทรงศึกษาภาษาบาลีและทรงมีความรู้จนถึงระดับแตกฉาน ในระยะกาลสืบ ๆ มาจนถึงกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีก็ดี กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีก็ดี การศึกษาภาษาบาลี มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพราะพระราชาธิบดีผู้เป็นประมุขในยุคนั้น ๆ ทรงเป็นพระราชธุระทำนุบำรุงยกย่องเชิดชู เพราะทรงถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นประธานของประเทศ เหตุการณ์เป็นมาและเป็นอยู่เช่นดังกล่าวโดยสังเขปฉะนี้

การศึกษาภาษาบาลี เพื่อเป็นกุญแจสำหรับไขซึ่งศาสนธรรมอันบรรจุในภาษาบาลี จนสามารถนำออกแสดงได้เป็นภาษาของตน จึงเป็นกรณียะที่สำคัญประการหนึ่งของพุทธบุตรในพระพุทธศาสนา ทั้งในทางสั่งสอน ทั้งในทางศึกษาเล่าเรียน ในอดีตกาลฉันใด ในปัจจุบันกาลก็ฉันนั้น

ข้าพเจ้าขอกล่าวด้วยความสัตย์จริงว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกภาษาบาลีของสังฆมณฑลในขณะนี้ทวีความแพร่หลาย ได้ปริมาณที่น่าพึงพอใจยิ่ง และพร้อมกับความพึงพอใจใน

ปริมาณของนักศึกษา ก็อดที่จะเป็นห่วงมิได้ในเรื่องคุณภาพ แต่มีความอุ่นใจพอที่จะบรรเทาความเป็นห่วงดังกล่าวนั้นอยู่ประการหนึ่ง ด้วยมาคำนึงถึงว่าบรรดาท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และเจ้าสำนักเรียนต่าง ๆ ตลอดถึงครูบาอาจารย์ทั้งปวง ที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการฝ่ายศาสนศึกษา ต่างก็จะเล็งเห็นสอดคล้องต้องกันในเรื่องปริมาณที่ไร้คุณภาพหรือมีคุณภาพน้อยจนถึงขีดที่น่าวิตก ว่าไม่สำเร็จเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริงในวงการพระศาสนาและสังฆมณฑล แล้วรีบเร่งหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ปริมาณและคุณภาพมีความสูงส่งละม้ายคล้ายคลึงกัน มิได้เพ่งแต่ปริมาณฝ่ายเดียว โดยมิได้คำนึงถึงคุณภาพ ความอุ่นใจของข้าพเจ้ามีอยู่เช่นกล่าวมา และข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือทุกวิถีทางในสิ่งที่อยู่ในวิสัย

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๑,๔๗๐ รูป สูงกว่า พ.ศ. ๒๕๐๓ จำนวน ๙๓๑ รูป ความทวีขึ้นและความขยายตัวของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็น ภาระธุระของท่านเจ้าคณะพระคณาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน โดยวัตถุประสงค์เพื่อความเรียบร้อยและรุ่งเรืองของสังฆมณฑล และความดำรง มั่นของพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดถึงกรรมการผู้นำประโยคไปเปิดสอบในสถานที่นั้น ๆ ต่างได้ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับขององค์การศึกษา เพื่อให้การสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ นี้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง เพราะได้รับความอุปถัมภ์จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลูบุหรี่เป็นต้น เพื่อให้การสอบดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัดเพราะขาดปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต

อนึ่ง การตรวจประโยคบาลีสนามหลวง สำเร็จด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของท่านพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงทำส่วนตนปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้สำเร็จลงด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ช่วยกันรักษาจารีตอันดีงามของบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชน

ตามข้อความที่นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกภาษาบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อยด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมมือหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย คือทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งอาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ ในสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระองค์ผู้เอกอัครศาสนูปถัมภกและคณะรัฐบาล

มิได้ขาดสาย คณะสงฆ์ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน ฯ

(พระธรรมคุณาภรณ์)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

***

ความดำรงทรงตัวอยู่ได้ของพระบวรพระพุทธศาสนาก็ดี ความแพร่หลายขยายตัวของพระบวรพระพุทธศาสนาก็ดี ความสืบต่อได้ไม่ขาดสายของพระบวรพระพุทธศาสนาก็ดี เมื่อได้หวนระลึกถึงความเป็นมาโดยลำดับกาลเวลาอันยาวนานแล้ว จะเป็นมูลเหตุประการหนึ่งที่ชวนให้เกิดความปลื้มปิติอย่างเอิบอาบซาบซ่านของมวลพุทธบริษัทในยุคปัจจุบัน ในการที่ได้มีโอกาสรองรับพุทธมรดกคือศาสนธรรม ที่ตกทอดมาสู่อุ้งมือของตนๆ นับเป็นบุญกุศลอย่างวิเศษยิ่ง ความสืบต่อของพระบวรพุทธศาสนา ย่อมมีได้เพราะการช่วยกันสืบอายุพระศาสนาของพุทธบริษัทนั่นเอง หาใช่อื่นไกลอันใดมิได้ เมื่อจับความจริงที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างยอดยิ่งได้เช่นนี้แล้ว ย่อมจะยุติได้ว่าการสืบอายุพระศาสนาเท่านั้น เป็นเหตุโดยตรงที่ทำให้พระบวรพุทธศาสนาทรงตัวอยู่ได้ แพร่หลายไปได้ สืบต่อมาได้ ตลอดระยะอันยาวนาน และจะสืบต่อไปอีกประมาณเท่าใดนั้น หมดทางที่จะประมาณได้ด้วยกาลเวลา เพราะความเป็นไปของพระบวรพุทธศาสนา มิได้ขึ้นอยู่กับกาลเวลา แต่ขึ้นอยู่กับการสืบอายุพระศาสนาดังกล่าวแล้ว

บรรพบุรุษชาวเราได้ช่วยกันสืบอายุพระศาสนามา โดยทิ้งลวดลายให้อนุชนได้แลเห็นถึงความเก่งกล้าสามารถ ในทางสืบอายุพระศาสนาเช่นเดียวกัน หากจะไม่เหมือนก็หาได้พ้นความแม้นละม้ายไปได้ไม่ จึงยังเป็นที่อุ่นใจและมั่นใจได้ในความทรงตัว ความแพร่หลาย ความสืบต่อของพระบวรพุทธศาสนา ความเก่งกล้าสามารถในทางสืบอายุพระศาสนาของพุทธบริษัทชาวไทยยังมีอยู่ตราบใด พระบวรพุทธศาสนาจะยังไม่สูญสิ้นไปจากผืนแผ่นดินไทยตราบนั้น

การสืบอายุพระศาสนาตามที่พุทธบริษัทได้ถือเป็นหลักปฏิบัติสืบ ๆ มา นับตั้งแต่ครั้งพุทธกาล คงย่นย่อพอถือเป็นหลักใหญ่ได้สองประเภทด้วยกัน กล่าวคือหลักที่เกี่ยวกับบุคคลประเภท ๑ หลักที่เกี่ยวกับวัตถุประเภท ๑ เรียกสั้น ๆ ว่า "หลักบุคคลกับหลักวัตถุ"

หลักที่เกี่ยวข้องกับบุคคลประเภทดังนั้น หมายถึงการสืบอายุพระศาสนาปรากฏที่บุคคล มีบุคคลเป็นผู้แสดงออก ด้วยการออกบวชตาม ด้วยการศึกษาเล่าเรียน ด้วยการประพฤติปฏิบัติตาม ด้วยการแนะนำสั่งสอน การบวชเรียนประพฤติปฏิบัติตลอดถึงการสั่งสอน เป็นภารกิจของพุทธบริษัทในทางสืบอายุพระศาสนา นอกจากหลักบุคคลแล้ว ยังได้ใช้หลักวัตถุเข้าสมทบด้วยอีกประการหนึ่ง เรื่องการใช้หลักวัตถุพอจะกำหนดรวมได้ ๒ ประการ คือ การใช้วัตถุเป็นส่วนอุปกรณ์หรือเป็นส่วนอุปถัมภ์ประการหนึ่ง การใช้วัตถุเป็นเครื่องสืบอายุพระศาสนาประการหนึ่ง

การใช้วัตถุเป็นส่วนอุปกรณ์หรือเป็นส่วนอุปถัมภ์ หลักที่เกี่ยวกับบุคคลนั้น หมายถึง การใช้วัตถุปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นส่วนอุปถัมภ์ค้ำจุนในเรื่องบุคคลตลอดมา นับตั้งแต่สมัยปฐมโพธิกาล จวบจนกระทั่งสมัยปัจจุบันนี้ ชีวิตของบรรพชิตเนื่องด้วยผู้อื่นทั้งสิ้น การใช้วัตถุประเภทนี้ จึงถือว่าเป็นส่วนอุปกรณ์หรือเป็นส่วนอุปถัมภ์อย่างสำคัญยิ่งประการหนึ่งในการสืบอายุพระศาสนานั้น ปรากฏชัดแจ้งในสมัยหลังพุทธกาล คือ ในสมัยที่พระพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม หากจะได้ใช้ความพินิจกันอย่างถี่ถ้วนแล้ว จะพบร่องรอยว่า การใช้วัตถุเป็นเครื่องสืบอายุพระศาสนา มีเงามาแล้วตั้งแต่สมัยใกล้จะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะพระพุทธองค์ได้มีพระพุทธดำรัสตรัสแก่อานนท์พุทธอนุชาในเวลานั้น ทรงแสดงถึงสถานที่ ๔ ตำบล ว่าเป็นสถานที่อันพุทธบริษัทควรจะไปไหว้ไปนมัสการ เพราะเป็นสถานที่จะก่อให้เกิดความสลดใจ และความระลึกถึงพระพุทธองค์ จึงมีชื่อว่า “สังเวชนียสถาน” ๔ ตำบล คือ .-

- *ที่ประสูติ ๑*
- *ที่ตรัสรู้ ๑*
- *ที่ทรงแสดงปฐมเทศนา เรียกว่า ธรรมจักกัปปวัตนสูตร ๑*
- *ที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ๑*

ครั้นเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว เจดีย์ในทางพระพุทธศาสนาก็เกิดขึ้นเป็นลำดับต่อมา ตามตำนานกำหนดไว้เป็น ๔ ประเภท คือ .-

- *ธาตุเจดีย์ ๑*
- *ธรรมเจดีย์ ๑*
- *บริโภคเจดีย์ ๑*
- *อุทเทสิกเจดีย์ ๑*

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัตถุเครื่องสืบต่ออายุพระศาสนาทั้งสิ้น

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาตกมาเป็นมรดกอันล้ำค่าของพุทธศาสนิกชนชาวไทย จนกระทั่งถึงเป็นประธานของประเทศ และทรงตัวอยู่ได้ แพร่หลายขยายตัว สืบต่อมาได้ด้วยดี ไม่เลือนลางจางหาย หรือเสื่อมสิ้นอันตรธานไปจากผืนแผ่นดินไทย ก็เพราะได้อาศัยพุทธบริษัทต่างฝ่ายต่างช่วยกันสืบอายุพระศาสนาโดยอาศัยหลักบุคคลบ้าง อาศัยหลักวัตถุบ้าง เต็มตามกำลังและความสามารถสืบต่อไว้ เพื่อให้เป็นมรดกของอนุชนในภายหน้า กรณียกิจเช่นนี้ พุทธบริษัทได้บำเพ็ญมาแล้วด้วยดีในอดีต เรากำลังช่วยกันบำเพ็ญอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแบบอย่างให้อนุชนของเราทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จะได้ถือเป็นหลักปฏิบัติสืบต่อไปในอนาคต ดังนั้น จึงควรเป็นที่ปรีดาปราโมทย์สำหรับตน และควรเป็นที่อนุโมทนาสาธุการของวิญญูชนทั่วไป

พระพุทธศาสนานอกจากเป็นมรดกล้ำค่าแล้ว จะเป็นสิ่งอำนวยคุณประโยชน์แก่พวกเราเหล่าพุทธบริษัทอย่างไรบ้างนั้น ดูเป็นเรื่องที่ไม่ควรจะเป็นปัญหา เพราะพระพุทธศาสนาได้ตอบปัญหาข้อนี้แก่พวกเราอยู่ในตัวและแจ้งชัดแล้ว แต่ที่ควรจะเป็นปัญหาเกิดขึ้นแก่เราอยู่ตรงที่ว่า บัดนี้ พวกเราเหล่าพุทธบริษัทได้กระทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ทั้งในทางบุคคล ทั้งในทางวัตถุ ด้วยประการฉะนี้

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๐,๗๓๑ รูป ความทรงตัวและความขยายตัว ของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภารธุระของท่านเจ้าคณะพระคณาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์และสิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุนโดยวัตถุประสงค์ เพื่อความเรียบร้อยและรุ่งเรืองของสังฆมณฑลและความธำรงมั่นของพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยท่านเจ้าคณะพระคณาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดถึงกรรมการผู้นำประโยคไปเปิดสอบในสถานนั้น ๆ ต่างได้ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันรักษาระเบียบ ข้อบังคับขององค์การศึกษา เพื่อให้การสอบไล่ได้ดำเนินส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง เพราะได้รับความอุปถัมภ์จากประชาชนพุทธบริษัทและบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหารน้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัดเพราะขาดปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต

อนึ่ง การตรวจประโยคบาลีสนามหลวง สำเร็จด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของท่านพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้สำเร็จด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ช่วยกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชน

ตามข้อความที่นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกภาษาบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อยด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย คือทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งอาศัยพระบรมราชูปถัมภกและคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย คณะสงฆ์ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน

(พระธรรมคุณาภรณ์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๖

***

การเล่าเรียนศึกษาศาสนธรรม คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ในสมัยที่ยังดำเนินอยู่ในยุคมุขปาฐก็ดี ในยุคสืบต่อจากนั้นไปอันย่างเข้าสู่ยุคคันถะก็ดี หากจะลองค้นคว้าสืบสาวไต่ราวเข้าหาเรื่องดั้งเดิม ย่อมจะตระหนักแน่ใจว่า การเล่าเรียนศึกษาในยุคต้น มุ่งบุญกุศลเป็นตัวผลสำเร็จเป็นหลักยืน ครั้นกาลเวลาล่วงมาโดยลำดับ ๆ การเล่าเรียนศึกษาโดยเฉพาะในยุคคันถะมีความมุ่งคืบหน้าออกไปอีกถึงคุณประโยชน์ ความคืบหน้าออกไปในลักษณะเช่นนี้ ถ้าจะมองดูกันโดยอาศัยหลักการคาดคะเนเอาเท่าที่เห็นอย่างธรรมดา ก็น่าจะลงเนื้อเห็นว่า เราได้สิ่งใหม่ที่ดีเพิ่มขึ้น อีกทางหนึ่ง เป็นสิ่งควรปรารถนา แต่ความจริงจะเป็นประการใด กระทบถึงผลได้ผลเสียอย่างไรบ้างต่อหลักเดิมคือบุญกุศล เป็นเรื่องที่จะต้องพิเคราะห์กันดูให้ตระหนักก่อน เพราะธรรมดาสิ่งทั้งหลายในโลก เรื่องการได้การเสียย่อมระคนปนกันอยู่ทั้งสิ้น จะเพ่งแต่เฉพาะการได้โดยไม่เพ่งถึงการเสีย หรือจะเพ่งอยู่แต่การเสียโดยไม่เพ่งถึงการได้ รังแต่จะขาดทุนมากกว่าได้กำไร เมื่อได้เพื่อเสียมีอยู่ การเสียเพื่อได้ก็มีอยู่เช่นเดียวกัน เรื่องได้เพื่อเสีย เป็นปหาตัพพธรรม ส่วนเรื่องเสียเพื่อได้เป็นภาเวตัพพธรรม การจะพิเคราะห์เรื่องใดสิ่งใดตามแนวหลักธรรม หากเว้นปหาตัพพธรรมและภาเวตัพพธรรมเสียแล้ว ผลลัพธ์ของการพิเคราะห์เรื่องนั้นสิ่งนั้น จะไม่มีผลสมบูรณ์ จะกลายเป็นการพิเคราะห์ที่พิการไปทันที

ตามประวัติการเล่าเรียนศึกษาที่ทิ้งร่องรอยไว้ให้ทราบเรื่องราวในอดีตนั้น เราจะพบความจริงที่ยืนตัวให้เราสืบสวนค้นคว้าได้อยู่ การเล่าเรียนศึกษาที่บ่ายโฉมหน้าเข้าสู่ยุคคุณประโยชน์ หากจะไม่ทอดทิ้งหลักบุญกุศลให้ห่างไกล อุตส่าห์พยายามหอบหิ้วเอาหลักบุญกุศลควบคู่มาด้วยกัน การเล่าเรียนศึกษาที่มีความมุ่งคืบหน้าออกไปถึงคุณประโยชน์ พูดได้เต็มปากเต็มคำว่าเป็นการได้ผลเพิ่มโดยสมบูรณ์ แม้นละม้ายกับถ้อยคำที่พูดกันอยู่ว่า "**โลกไม่ช้ำ ธรรมไม่ขาด**" หรือ "**หลวงไม่ขาด ราษฎร์ไม่เสีย**" แต่เป็นเคราะห์กรรมเกิดแต่เหตุอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ที่การเล่าเรียนศึกษาในยุคที่บ่ายหน้าเข้าหาหลักคุณประโยชน์ จะเป็นด้วยการจงใจหรือมิจงใจก็ตาม เป็นที่ประจักษ์ว่า หลักคุณประโยชน์ได้ห่างไกลจากหลักบุญกุศลออกไปทุกที จากอยู่เบื้องหลังในระยะเริ่มแรก มาเป็นเห็นหลังในระยะไกล จากเห็นหลังระยะไกล มาเป็นเห็นหลังในระยะไกลลิบ ถ้าปล่อยต่อไปอีก มาเป็นไม่เห็นหลังเลย การเล่าเรียนศึกษาที่เตลิดไปถึงขั้นนี้ หลักบุญกุศลก็หมดความหมาย มีไว้เป็นประวัติศาสตร์เก็บเข้าพิพิธภัณฑ์ไว้ดูเล่น หรือเป็นสักขีในทางประวัติศาสตร์

ความจริง การเล่าเรียนศึกษาที่ยึดบุญกุศลเป็นหลัก จุดมุ่งหมายอยู่ที่การออกจากทุกข์ หรือทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน อันนี้เป็นหลักสุดยอดของการเล่าเรียนศึกษาในทางพระศาสนา การเล่าเรียนศึกษาที่ยึดคุณประโยชน์เป็นหลัก จุดมุ่งอยู่ที่การธำรงรักษาไว้ ซึ่งศาสนธรรมเป็นหลัก ผ่อนคลายจากการมุ่งออกจากทุกข์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าอินทรีย์อุปนิสัยอ่อน หรือจะเป็นเพราะกิเลสหนา ปัญญาหยาบ หรือจะเป็นเพราะบาปจิตพอกพูนทับถมทวีขึ้น ฯลฯ แต่ละอย่าง ๆ ล้วนปฏิเสธมิได้ทั้งสิ้น หลักมุ่งคุณประโยชน์ยิ่งห่างไกลจากหลักบุญกุศลเท่าไร ความไม่ดีงามนานาประการจะแสดงตัวให้ปรากฏยิ่งขึ้น จนกระทั่งถึงขั้นแจ้งชัด หมดเรื่องที่จะต้องสงสัยต่อไป แต่อย่างไรก็ดี หลักมุ่งคุณประโยชน์แม้จะคืบหน้าขยายและกลายไปบ้างจากหลักบุญกุศลดังกล่าวแล้ว ยังกล่าวมิได้ว่าเป็นการเสื่อมเสีย แต่จะกล่าวว่าเสียไปบ้าง หายไปบ้างได้อยู่ ถึงจะเสียหายบ้าง แต่ก็ยังรักษาศาสน-ธรรมไว้ได้อย่างน้อยก็ในทางปริยัติ เหมือนเก็บของรักษาไว้ในเรือนคลัง ยังไม่ถึงระยะที่จะกลายเป็นพิษเป็นภัยต่อศาสนธรรม

ถ้าการเล่าเรียนศึกษาที่มุ่งคุณประโยชน์ จะยังไม่คืบหน้าขยายตัวกลายสืบต่อไปอีก ดูก็เป็นเรื่องไม่ค่อยน่าวิตกนัก เพราะยังอยู่ในขอบเขตที่วิญญูชนตำหนิได้ไม่ถนัดปาก เพราะผู้ตำหนิกับผู้ถูกตำหนิอาจมีกิเลสหนาปัญญาหยาบคล้าย ๆ กันก็ได้ แต่ความจริงตามที่ประจักษ์ไม่เช่นนั้น หลักที่มุ่งคุณประโยชน์หาได้หยุดยั้งอยู่กับที่เพียงแค่นั้นไม่ ได้มีการคืบหน้าขยายและกลายออกไปอีกตามระยะกาลเวลา ความคลี่คลายขยายตัวและกลายไปในระยะหลัง ๆ นี้ อันนี้แหละจะเป็นพิษเป็นภัยต่อศาสนธรรม ไม่ต้องไปดูตัวอย่างที่ไหน ขอให้ดูเพียงการรู้ดีในศาสนธรรมเท่านั้น ก็หายากเสียแล้ว และจะหายากขึ้นไปอีกในกาลต่อไป หากมิได้วางหลักที่จะป้องกันแก้ไข ข้าพเจ้าเคยไปในประเทศเพื่อนบ้านครั้งอยู่ในปกครองของต่างชาติ เคยขอดูหลักสูตรของการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้ประจักษ์แก่ข้าพเจ้าว่า การเล่าเรียนศึกษาในด้านพระปริยัติธรรม ชาวต่างชาติกำหนดให้ภูมิชั้นไว้สูงมาก แต่วางหลักสูตรการศึกษาต่ำมาก ต่ำจนกระทั่งหากมิได้เห็นด้วยตนเองแล้วจะไม่ยอมเชื่อเลยทีเดียว อย่างนี้แหละเป็นตัวมหาภัยต่อศาสนธรรม การกระทำเช่นนี้ เขาก็อ้างว่าเพื่อคุณประโยชน์เช่นเดียวกัน แต่คุณประโยชน์รูปไหนและประเภทใด เป็นปัญหาอีกส่วนหนึ่ง

กระแสความในเรื่องเกี่ยวกับการเล่าเรียนศึกษา มิใช่จะหมดสิ้นเพียงเท่านี้ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่าได้กล่าวอารัมภบทมายืดยาวแล้ว เป็นการระบายความในใจของข้าพเจ้าที่มีอยู่ในเรื่องการศึกษา ควรจะยุติไว้เพียงเท่านี้ก่อน

การเล่าเรียนศึกษาในวงการคณะสงฆ์ของเรานั้น ยังมีหลักมั่นคงอยู่ในส่วนรวม แต่ก็จะปฏิเสธมิได้ว่า ไม่มีการเริ่มคืบหน้าขยายตัวและกลายไปบ้าง แม้จะยังไม่ถึงขั้นที่น่าวิตก ก็ไม่ควรประมาทเสียเลยทีเดียว หากเงื่อนต้นหลุดเสียแล้ว ไม่มีใครสามารถจะรับประกันได้ว่า เงื่อนปลายจะไม่หลุดต่อ ๆ ไป วิธีแก้ที่ดีที่สุดนั้น จะต้องพยายามผูกเงื่อนต้นไว้ เงื่อนปลายจะได้ไม่หลุดลอยเข้า

รกเข้าพงไป จะคลี่คลายขยายออกไป อย่างไรก็ไม่น่าวิตก เพราะเงื่อนต้นจะยึดไว้มิให้เฉไปจนเป็นพิษเป็นภัย ข้าพเจ้าขอยกตัวอย่างที่ความขยายตัวกลายไปเป็นอย่างอื่นให้เห็นสักอย่างหนึ่ง

การเล่าเรียนศึกษาในพระปริยัติธรรมในบัดนี้ ถือเป็นหลักปฏิบัติอยู่ว่า จะต้องมีการสอบไล่ เพราะต้องการทำนุบำรุงความรู้ดีในศาสนธรรม เป็นการถูกต้อง แต่ความรู้สึกนึกคิดของผู้ศึกษายึดมั่นในเรื่องความรู้ดีอย่างแท้จริง กลับกลายเป็นโน้มเอียงไปจากหลักเดิม คือ มุ่งเฉพาะต่อการสอบไล่เป็นหลักกลายไปเสียแล้ว การสอบไล่ได้ ถ้าขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาอย่างนี้ไม่เสียหลัก แต่ถ้าขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้ เป็นการเสียหลักชนิดหักโค่นทีเดียว ความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในเวลาสอบไล่ เพราะเหตุนี้เป็นมูลรากอย่างสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะป้องกันแก้ไขโดยกวดขัน ขอฝากข้อคิดเห็นเรื่องนี้ไว้แก่ท่านเจ้าสำนักเรียน ครูอาจารย์ หรือท่านผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขออย่าได้ประมาทหมิ่นว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย ปากแผลเล็กจริง แต่แผลข้างในกว้างขวางลึกซึ้งนัก

นักศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ สมัครสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๙,๙๕๐ รูป ความทรงตัวและขยายตัวของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาภารธุระของท่านเจ้าคณะพระคณาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดถึง ท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์และสิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน โดยวัตถุประสงค์เพื่อความเรียบร้อยและรุ่งเรืองของสังฆมณฑล และความธำรงมั่นของพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและลุล่วงมาด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยท่านเจ้าคณะพระคณาธิการ ครูบาอาจารย์ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมห้องสอบตลอดถึงกรรมการผู้นำประโยคไปเปิดสอบในสถานที่นั้น ๆ ต่างได้ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ นี้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง เพราะได้รับความอุปถัมภ์จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด เพราะขาดปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต

อนึ่ง การตรวจประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จด้วยดี เพราะอาศัยกำลังร่วมของท่านพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้สำเร็จลงด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ช่วยกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชน

ตามข้อความที่นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อยด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภกและคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย คณะสงฆ์ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน

(พระธรรมคุณาภรณ์)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗

***

นับตั้งแต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และได้ตกลงพระหฤทัยที่จะประกาศพระศาสนา เพื่อประโยชน์สุขแก่เทวดาและมนุษย์ ด้วยอำนาจพระมหากรุณาอันเต็มเปี่ยมในพระหฤทัยแล้ว เบื้องหน้าแต่นั้นมา จึงได้เสด็จจาริกเที่ยวไปประกาศความตรัสรู้และคำสั่งสอนของพระองค์แก่หมู่สัตว์ทั่วไปมิได้เลือกหน้า พระพุทธวจนะที่พระพุทธองค์ทรงประกาศสั่งสอนนั้น ในชั้นแรกมีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า "พรหมจรรย์" อันหมายถึง ทางประพฤติปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อผลชั้นสูงของคำสอน เพื่อความสิ้นชาติ สิ้นภพต่อไป ดังที่รู้กันทั่วไปว่า ได้แก่ พระนิพพาน

ครั้นกาลเวลาล่วงมา ๆ พระศาสนาแพร่หลายขยายตัวกว้างขวางออกไป พระภิกษุสงฆ์พุทธสาวกมีมากขึ้นเป็นลำดับแห่งศรัทธาเลื่อมใสของมหาชน จนมีความจำเป็นที่พระพุทธองค์จะต้องทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นไว้เพื่อเป็นเครื่องควบคุมหมู่พระภิกษุสงฆ์ให้ดำรงอยู่ในความเรียบร้อยดีงาม จึงได้ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นไว้อีกแผนกหนึ่ง ถึงระยะกาลตอนนี้ พระพุทธวจนะที่รวมเรียกในชั้นเดิมว่า "พรหมจรรย์" จึงได้นามเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่งว่า พระธรรมวินัย (*มีอีกคำหนึ่ง คือ ปาพจน์ แต่ไม่ค่อยมีที่ใช้แพร่หลายเหมือนคำว่า พระธรรมวินัย*)

ครั้นระยะเวลาผ่านไป ๆ เข้าใจว่าน่าจะตกอยู่ในสมัยหลังพุทธกาล แต่จะเป็นตอนไหนแน่นั้นยากที่จะกำหนดได้ มีเค้าเงื่อนที่พอจะกำหนดได้แต่เพียงว่า เมื่อคำสอนของพุทธสาวก หรือคำกล่าวเหล่าเทวดาหรือของนักบวชนอกพระศาสนาเช่น พวกฤาษี ซึ่งไม่ขัดต่อพระพุทธวจนะ สอดคล้องต้องกันกับพระพุทธวจนะ ถูกนำเข้ารวมในประเภทคำสอนทางพระพุทธศาสนา กาลใด กาลนั้น คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้นามเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่งว่า "พระพุทธศาสนา"

เมื่อคำว่า "พระพุทธศาสนา" เกิดขึ้นแล้ว คำว่า ศาสนธรรมพลอยเกิดตามมาด้วย และมีท่วงทีท่าทางจะหมายความกว้างกว่าคำว่า "พระพุทธศาสนา" เสียอีก ข้าพเจ้านำเรื่องชื่อรวมของพระพุทธวจนะมากล่าวไว้ เริ่มต้นด้วยนามว่า พรหมจรรย์ ต่อมาขยายออกเป็นพระธรรมวินัย ในบั้นปลายขยายออกมาอีกเป็นพระพุทธศาสนา ดังกล่าวแล้วนั้น ก็เพื่อจะทบทวนความรู้ความจำของท่านพุทธศาสนิก และเพื่อจะนำทางให้เห็นว่า แม้แต่ชื่อรวมของพระพุทธวจนะ ยังมีการคลี่คลายขยายตัวตามลำดับความเป็นไปอันสมคล้อยตามความเป็นจริงและความเหมาะสม หาใช่คลี่คลายขยายตัวเข้ารกเข้าพงตามบุญตามกรรมไม่ ความคลี่คลายขยายตัวดังกล่าวนั้น มิได้ทอดทิ้งหรือเปลี่ยนแปลงหลักเดิมแต่ประการใด ยังคงยึดหลักเดิมอยู่นั่นเอง ขยายตัวออกไปเพียงเพื่อยึดประโยชน์ที่ควรได้

ควรถึงเข้าไว้เท่านั้น แม้แต่ตัวพระธรรมคำสอนเองก็ย่อมมีคลี่คลายขยายตัวเช่นเดียวกัน ลองลำดับเรื่องดูก็พอจะเห็นได้ คงจะเป็นที่รับรองในหมู่ปราชญ์ราชบัณฑิตว่า ในยุคต้นแห่งการตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เรียกว่าสมัย "ปฐมโพธิกาล" พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเพื่อให้ลุถึงปรมัตถประโยชน์ทั้งสิ้น ครั้นกาลต่อมา ทรงสั่งสอนเพื่อให้ลุถึงสัมปรายิกัตถประโยชน์เพิ่มขึ้นอีกชั้นหนึ่ง ปรมัตถประโยชน์ยังคงอยู่ตามเดิม แต่ทรงเพิ่มสัมปรายิกัตถประโยชน์เข้าสมทบอีกส่วนหนึ่ง ครั้นกาลต่อมาอีก ทรงสั่งสอนให้ลุถึงทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เพิ่มขึ้นอีกชั้นหนึ่ง เป็นส่วนสมทบ เข้ากับประโยชน์ทั้งสองเดิม คือ ปรมัตถประโยชน์ กับ สัมปรายิกัตถประโยชน์ พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เมื่อจัดตามแนวประโยชน์เป็นหลัก ย่อมแยกประเภทได้เป็น ๓ คือ

- ***เป็นไปเพื่อปรมัตถประโยชน์***
- ***เป็นไปเพื่อสัมปรายิกัตถประโยชน์***
- ***เป็นไปเพื่อทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์***

ด้วยประการฉะนี้

ตามเนื้อถ้อยกระทงความที่กล่าวมานี้ จะพึงเห็นได้ว่า ความคลี่คลายขยายตัวของบรรดาสังขตธรรมทั้งหลายย่อมมีได้ตามเหตุการณ์อันเหมาะสม สืบสายเป็นลำดับมาโดยมิได้ทอดทิ้งหลักเดิมแม้แต่น้อยเลย หลักที่มุ่งประโยชน์ที่หมายอันใด อันนั้นยังคงอยู่ แม้จะคลี่คลายขยายตัวออกมาจนกระทั่งสุดสายปลายโต่งสักเพียงใด ก็หาได้ขาดเด็ดจากรากเง่าเค้ามูลอันเดิมไม่ จะจับปลายแล้วสืบสาวเข้าไปหาต้นเมื่อใด ย่อมจะพบต้นเมื่อนั้น จะจับต้นแล้วสืบสายออกไปหาปลายเมื่อใดย่อมจะพบปลายเมื่อนั้น จะจับต้นเอาไปชนปลายหรือว่าจะจับปลายเอามาชนต้น ยังชนกันได้เสมอนี้เป็นหลักความคลี่คลายขยายตัวคงเดิม

การศึกษาพระปริยัติธรรม เฉพาะอย่างยิ่งแผนกภาษาบาลีในสังฆมณฑลแห่งประเทศไทยของเรา ตามหลักดั้งเดิมของท่าน มุ่งบุญกุศลเป็นส่วนเฉพาะตัว และมุ่งการสืบอายุพระบวรพุทธศาสนาเป็นส่วนรวม เป็นเนื้อแท้ของการศึกษาภาษาบาลี

ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาในชั้นแรก ๆ จึงมีเพียงเพื่อให้แปลภาษามคธออกเป็นภาษาไทยถูกต้องเป็นสำคัญ ไม่มีอะไรอื่นนอกจากนี้ จะมีการศึกษาในชั้นแรก ๆ จึงมีเพียง เพื่อให้แปลภาษามคธออกเป็นภาษาไทยได้ถูกต้องเป็นสำคัญ ไม่มีอะไรอื่นนอกจากนี้ จะมีการแก้ไขกันบ้างก็เฉพาะวิธีการเพื่อให้เหมาะสมหรือสะดวกยิ่งขึ้นเท่านั้น ครั้นตกมาถึงในยุคสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส นับเป็นยุคที่ต้องทรงปฏิรูปหรือปรับปรุงแก้ไขการศึกษาพระปริยัติธรรมในสังฆมณฑล การศึกษาภาษาบาลีก็ได้รับปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมตามยุคตามสมัย ทรงเพิ่มเติมแก้ไขบ้างตามสมควร และในยุคต่อมาจากสมัยของพระองค์ท่าน ก็ได้มีการเพิ่มเติมแก้ไขเป็นคราว ๆ ตามความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ดี หลักดั้งเดิมแท้คือการแปลภาษามคธ หรือภาษาบาลี

ออกเป็นภาษาไทย ยังคงอยู่ และยังคงเป็นหลักเอกตามความมุ่งหมายเดิม มิได้ถูกถอดถอน หรือเปลี่ยนแปลง เป็นอย่างอื่นแต่ประการใดไม่

ครั้นกาลเวลาล่วงมาจนถึงขณะนี้ คือ ในปัจจุบันนี้ จะถึงยุคถึงสมัยหรือยังในการที่จะปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสังฆมณฑล ? ในปัญหาเรื่องนี้ ทางการคณะสงฆ์ องค์การบริหารคณะสงฆ์สูงสุด จะเป็นในรูปสังฆมนตรี หรือจะเป็นในรูปมหาเถรสมาคมในปัจจุบันนี้ก็ดี มีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า ถึงกาลถึงสมัยแล้วที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี โดยยึดหลักดั้งเดิม คือ วิชาภาษาบาลีเป็นหลักเอก วิชาที่นำเข้ามาสมทบซึ่งไม่ผิดพระธรรมวินัย เป็นวิชาชั้นรอง ๆ ลงไปตามลำดับ โดยมุ่งอัตตสมบัติและปรหิตสมบัติเป็นหลัก บัดนี้หลักสูตรการศึกษาตามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยคณะกรรมการคณะหนึ่ง ถึงความสำเร็จเรียบร้อยแล้ว และมหาเถรสมาคมได้มีมติอนุมัติแล้ว จะได้ผลหรือไร้ผลประการใด กาลเวลาเท่านั้นจะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดในอนาคตอันไม่ไกลนัก สมควรจะสาธุการ หากผิดพลาดประการใด จึงค่อยปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกันในภายหน้าก็จะก้าวหน้าออกไปได้

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาคที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๙,๒๗๓ รูป ความทรงตัวและความขยายตัวของการศึกษา แผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาภารธุระของท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์และสิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน โดยวัตถุประสงค์เพื่อความเรียบร้อยและรุ่งเรืองของสังฆมณฑล และความธำรงมั่นของพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ครูบาอาจารย์ และคณะกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมห้องสอบตลอดถึงกรรมการผู้นำประโยคไปเปิดสอบในสถานนั้น ๆ ต่างได้ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางคณะสงฆ์ นี้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง เพราะได้รับความอุปถัมภ์จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด เพราะขาดปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต

อนึ่ง การตรวจประโยคบาลีสนามหลวง สำเร็จด้วยดีเพราะได้อาศัยกำลังร่วมของท่านพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้สำเร็จลงด้วยดีตลอดมา เป็นได้ช่วยรักษาจารีตอันดีงาม ของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชน

ตามข้อความที่นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกภาษาบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง การตรวจประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อยด้วยดี

เพราะได้อาศัยกำลังร่วมมือหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ คณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย คณะสงฆ์ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘

***

อันว่าความรับผิดชอบต่อพระพุทธมรดก คือ พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้แก่พุทธบริษัทนั้น มิได้ทรงจำเพาะเจาะจงไว้แก่บริษัทใดบริษัทหนึ่ง ต้องถือว่าเป็นส่วนสาธารณะทั่วไปแก่บริษัททุกหมู่เหล่า กล่าวตามสำนวนสมัยปัจจุบัน ตรงกับคำที่ใช้อยู่ว่ารับผิดชอบร่วมกันก็จริง ถึงกระนั้น น้ำหนักแห่งความรับผิดชอบพระพุทธมรดกย่อมตกอยู่แก่ภิกษุบริษัทมากกว่าที่ตกอยู่แก่บริษัทอื่น ๆ การณ์ที่เป็นเช่นนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจากความจริงอันมีอยู่ว่า ภิกษุบริษัทปราศจากเหย้าเรือนเคหสถาน เป็นบุคคลประเภท *อนาคาริก* ไม่ต้องมุ่งหน้าขวนขวายประกอบการงานเป็นส่วนอาชีพอื่นใดเหมือนคฤหัสถ์ชน นอกจากเที่ยวภิกขาจารโดยอาศัยปลีแข้ง ไม่ต้องมีปลิโพธความกังวลห่วงใยในประการอื่น มีหน้าที่เพียงจะต้องเล่าเรียนพระพุทธวจนะ แล้วปฏิบัติให้ดีประพฤติให้ชอบตามแนวพระธรรมวินัย เพื่อขัดเกลากิเลสอาสวะของตนให้ถอยถดลดน้อยลงโดยลำดับ เต็มตามกำลังและความสามารถ ได้เสวยประโยชน์ตนแล้วตามอินทรีย์วาสนา ไม่นิ่งดูดาย เจริญรอยตามพระพุทธบาทยุคล กล่าวคือเทศนาแนะนำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ให้เขาเหล่านั้นได้เว้นชั่วประพฤติชอบ และประกอบกุศลกรรมทำจิตของตนให้หมดจดผ่องแผ้วจากสิ่งเป็นมลทินของใจ กรณียะดังกล่าวโดยสังเขปเช่นนี้ ไม่มีผู้ใดจะปฏิเสธได้ว่ามิใช่หน้าที่โดยตรงของภิกษุบริษัท จึงต้องยอมรับว่า โอกาสให้สมัยควรแก่ภิกษุบริษัทยิ่งกว่าอุบาสกบริษัท อุบาสิกาบริษัท

เมื่อความจริงย่อมเป็นเช่นกล่าวมาข้างต้น จึงเป็นหน้าที่โดยตรงอันภิกษุสงฆ์จะต้องรักษาธำรงไว้ซึ่งพุทธมรดก โดยวิธีเล่าเรียนศึกษาพระพุทธวจนะให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแตกฉาน แล้วพากเพียรพยายามประพฤติปฏิบัติฝึกหัดกายวาจาใจให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัยอันตนได้เล่าเรียนศึกษามา แม้จะยังมิได้บรรลุมรรคผลนิพพานเพราะเหตุใด ๆ ก็ตาม อย่างน้อยก็สมควรที่จะให้ได้รับขนานนามโดยเต็มปากเต็มคำว่า เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรมปฏิบัติชอบ สมเป็นสาวกของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า

การเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมฝ่ายภาษาบาลีในยุคปัจจุบันตกเป็นหน้าที่ของสถาบันการปกครอง คณะสงฆ์ชั้นสูงสุดต้องรับผิดชอบในความเป็นไป หมายความว่า ต้องรับผิดทั้งในส่วนการก่อตั้ง ทั้งในส่วนการธำรงรักษาไว้ตามแบบฉบับ ทั้งในส่วนที่ให้แพร่หลายขยายตัว เพราะการเล่าเรียนศึกษาภาษาบาลีเป็นกุญแจไขพระพุทธวจนะได้ถูกต้องถ่องแท้ ท่านจัดไว้ในประเภทบุญชั้นสูง จึงเป็นสิ่งที่สมควรแท้และถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง จะหาถ้อยคำมาท้วงติงหักล้างมิได้เลย สมควรที่สาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเข้าใจในเรื่องนี้ให้ถูกต้อง จะได้ช่วยกันก่อตั้ง ช่วยกันธำรง

รักษาอย่าทำลาย ช่วยกันแพร่หลายขยายตัว ตามโอกาสตามกำลังสามารถ จักเป็นสวัสดิมงคลแก่การพระศาสนาและแก่การคณะสงฆ์ของเราตลอดไป

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น ๘,๖๖๕ รูป ความทรงตัวและความขยาย ตัวของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาภารธุระของท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์และสิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน โดยวัตถุประสงค์ เพื่อความเรียบร้อยดีงามและรุ่งเรืองของสังฆมณฑลและความธำรงมั่นของพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและลุล่วงมาด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการครูบาอาจารย์ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมห้องสอบตลอดถึงกรรมการผู้นำประโยคไปเปิดสอบในสถานนั้น ๆ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางคณะสงฆ์ นี้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง เพราะได้รับความอุปถัมภ์จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัดเพราะขาดปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต

อนึ่ง การตรวจประโยคบาลีสนามหลวง สำเร็จด้วยดีเพราะได้อาศัยกำลังร่วมของท่านพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงทำเป็นส่วนตนปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้สำเร็จลงด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ช่วยกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมาเป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชน

ตามข้อความที่นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อยด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่ายคือ ทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย คณะสงฆ์ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

***

อันว่าหลักสูตรของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน เห็นได้แล้วว่ามีการขยายตัวออกมาหาวิชาการในทางสามัญศึกษา พูดตามสำนวนครั้งเก่าก่อนก็ว่า วิชาหนังสือไทย แต่การขยายตัวออกมาในทางนี้มีจำกัดอยู่เพียงในสังเวียนวิชาหลัก อันไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และพอเหมาะพอสมกับสมณวิสัยในยุคปัจจุบัน จะเห็นได้จากการที่ทางคณะสงฆ์ได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาแผนกภาษาบาลีขึ้นใหม่ ตั้งแต่ประโยค ป.ธ. ๓ ขึ้นไปจนถึงประโยค ป.ธ. ๙ แต่ละประโยคมีวิชาสามัญศึกษาและวิชาปริทัศน์ศึกษาเข้าประกอบ โดยถือวิชาบาลีศึกษาเป็นหลัก ส่วนหลักสูตรแผนกบาลีเดิมก็คงไว้ตามนั้น ผู้ศึกษาจะเล่าเรียนบาลีตามแผนเดิมหรือตามแผนใหม่ สุดแต่ความพอใจ สนามหลวงเปิดโอกาสให้เข้าสอบไล่ในสนามหลวงทั้ง ๒ ประเภท สุดแต่ละเลือกเอาประเภทไหน หลักสูตรบาลีตามแผนเดิมจะคงไว้อย่างนั้นตลอดไปหรือว่าจะยกเลิกเมื่อใด ให้ใช้เฉพาะแต่หลักสูตรบาลีตามแผนใหม่เท่านั้น ก็มิได้ตั้งข้อกำหนดเอาไว้ ชวนเป็นปัญหาให้น่าคิดอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ล้วนเป็นเรื่องของกาลเวลาในภายหน้า ข้อความที่ยกขึ้นปรารภโดยสังเขปนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการขยายหลักสูตรบาลีศึกษาของคณะสงฆ์

นอกจากเรื่องการขยายตัวดังกล่าวแล้ว ทางคณะสงฆ์ได้ปรับปรุงหลักสูตรบาลีแผนเดิมบ้างบางประการ กล่าวคือ ตามหลักสูตรเดิมในชั้นประโยค ป.ธ. ๓ โดยปรกติ กำหนดเวลาเรียนประมาณ ๓ ปี แล้วจึงสมัครเข้าสอบประโยค ป.ธ. ๓ หากสอบไล่ได้ก็เป็นเปรียญธรรม ๓ ประโยค บัดนี้ทางคณะสงฆ์ปรับปรุงหลักสูตรประโยค ป.ธ. ๓ ใหม่ โดยแบ่งแยกการเรียนการสอบออกเป็น ๒ ตอน ตอนแรกให้สอบประโยค ๑-๒ ให้ได้เสียก่อน เมื่อสอบได้แล้ว ตอนต่อไปจึงสอบประโยค ป.ธ. ๓ ประโยค ๑-๒ โดยปรกติ ใช้เวลาเรียนประมาณ ๒ ปี ประโยค ป.ธ. ๓ ใช้เวลาเรียนประมาณ ๑ ปี

นอกจากเรื่องปรับปรุงหลักสูตรประโยค ป.ธ. ๓ เดิมแล้ว ทางคณะสงฆ์ได้ยกเลิกหลักสูตรบางส่วนของประโยค ป.ธ. ๕-๖ ตามที่ได้ประกาศไปให้ทราบทั่วกันแล้ว

ยังมีงานใหม่เกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับวงการศึกษาตามหลักสูตรบาลีแผนใหม่ คือ ทางคณะสงฆ์ได้ทดลองตั้งโรงเรียนครูสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา แต่เพราะเป็นเรื่องทดลอง จึงยังไม่เป็นที่รู้กันโดยแพร่หลายนัก รู้กันอยู่ในวงค่อนข้างจำกัดข้าพเจ้านำเอาเรื่องบางเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีมาพูดโดยย่อ ๆ ดังนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการศึกษาในฝ่ายคณะสงฆ์ยุคปัจจุบัน และข้าพเจ้าเชื่อว่า คงจะไม่หยุดยั้งอยู่เพียงเท่านี้ อาจมีอะไร ๆ ขึ้นต่อไปอีกก็ได้ ตามความจำเป็นและเหมาะสม ขอทิ้งให้เป็นปัญหาไว้คิดกันเล่นไปพลางก่อน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วน

ภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน..............รูป ความทรงตัวอยู่ได้และความขยายตัวออกของ การศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภารธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสบริจาคทรัพย์สิ่งของ อุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรือง ของสังฆมณฑล นับว่าเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่าน เจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางราชการคณะสงฆ์ นี้ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลูบุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของท่านพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงด้วยดีตลอดมาเป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์สาธุชนทั่วไป

ตามใจความที่ได้นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่าการจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ **สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์** พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

***

อันว่าการปริยัติศึกษา ตามระบอบการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ท่านจัดไว้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่งส่วนหนึ่ง ในวงการพระศาสนาและวงการคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา เพราะในทางพระพุทธศาสนาท่านจัดหลักสัทธรรมไว้เป็น ๓ ประการ คือปริยัติสัทธรรม ได้แก่ คำสั่งสอนที่บุคคลจะพึงเล่าเรียนศึกษาท่องบ่นจำทรงไว้ ๑ ปฏิบัตดิสัทธรรม ได้แก่ ความปฏิบัติที่บุคคลจะพึงประพฤติฝึกหัดกาย วาจา ใจของตนให้ดำเนินไปตาม ๑ ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรคผลนิพพาน ที่บุคคลจะพึงพยายามเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งแทงตลอดด้วยปัญญา ๑ ผลดีงามทั้งหลายจะพึงเกิดได้ ก็ต้องอาศัยการเล่าเรียนศึกษาถูกทาง ดังนั้น การเล่าเรียนศึกษาจึงถือว่าเป็นบันไดขั้นต้นที่จะส่งบุคคลให้ไต่ขึ้นไปจนถึงผลดีงามเป็นที่สุด ท่านกล่าวยืนยันไว้ว่า "อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ" รู้อรรถทั่วถึงแล้ว รู้ธรรมทั่วถึงแล้ว จึงเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมได้

ตามเนื้อถ้อยกะทงความที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ เป็นเครื่องชี้ชัดถึงความสำคัญในเรื่องปริยัติศึกษา การคณะสงฆ์ในประเทศไทยเรานี้ ท่านผู้มีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในความเสื่อมความเจริญของสังฆมณฑล นับตั้งแต่ยุคอดีตเป็นต้นมาต่างถือเป็นภารธุระ ที่จะต้องก่อตั้งส่งเสริมทำนุบำรุงปริยัติศึกษาตามกาลเวลาและตามกำลังสามารถทุกยุคทุกสมัย แม้พุทธบริษัทในปัจจุบันคือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีส่วนรับผิดชอบในความเสื่อมความเจริญของพระพุทธศาสนาต่างก็มิได้ละเลยเมินเฉย ต่างถือเป็นภารธุระที่จะต้องเชิดชูส่งเสริมทำนุบำรุงตามกำลังสามารถเสมอมาเช่นเดียวกัน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงดำรงมั่นและผุดผ่องส่องแสงฉายไปทั่วทิศไม่มีใครหรือสิ่งใดที่จะมาปกปิดอำพรางไว้ได้เลย เป็นข้อที่น่าอัศจรรย์เป็นที่สุด และเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง

การศึกษาพระปริยัติธรรมของสังฆมณฑลในประเทศไทย ได้แยกประเภทการศึกษาเป็นแม่บทไว้ในปัจจุบันเป็น ๒ แผนก คือ การศึกษาแผนกนักธรรม มีหลักสูตรการศึกษาเป็นภาษาไทย ๑ การศึกษาแผนกบาลี มีหลักสูตรการศึกษาเป็นภาษาบาลี (เว้นบาลีไวยากรณ์) การศึกษาทั้ง ๒ แผนกนี้ เป็นการศึกษาหลัก และเป็นหน้าที่โดยตรงที่พระภิกษุสามเณรจะต้องศึกษาเล่าเรียน หรืออย่างต่ำก็ต้องศึกษาอบรม ให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย ตามสมควรแก่กำลังสติปัญญาสามารถ จักได้ขึ้นชื่อลือนามว่าเป็นศาสนทายาท สมตามความหมาย ไม่ใช่เพียงสักแต่ว่ากันไปตามธรรมเนียมเท่านั้น

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ต้องยอมรับกันอย่างตรงไปตรงมาว่าศึกษาได้ยากกว่านักธรรม ต้องใช้เวลานานพอสมควรต้องใช้วิริยะอุตสาหะมาก ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจากภาษาบาลีไม่ใช่ภาษาของตน มิหนำซ้ำยังเป็นภาษาที่ใช้รองรับพระธรรมวินัย ทั้งยังเป็นภาษาที่มีระเบียบที่เป็นหลักของภาษาโดยเฉพาะ ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาให้เข้าใจในระเบียบที่เป็นหลักของภาษาบาลีเสียก่อน แล้วจึงศึกษาเนื้อความต่อภายหลัง ความชำนิชำนาญคล่องแคล่วในระเบียบของภาษาและในถ้อยคำสำนวนเท่านั้น จึงสามารถที่จะถ่ายเทพระพุทธวจนะที่บรรจุอยู่ในภาษาบาลีออกเป็นภาษาไทยได้ถูกต้องครบถ้วน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักปราชญ์ว่าเป็นสิ่งมิใช่ง่าย แต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่เหลือวิสัยของผู้มีปัญญาและวิริยะพอสมควร กล่าวเฉพาะในวงสังฆมณฑลของประเทศไทย การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้กระจายไปทุกส่วนของประเทศไทยมากบ้างน้อยบ้าง ตามจำนวนของวัดและพระภิกษุสามเณรในส่วนนั้น ๆ แม้จะกล่าวมิได้ว่ากระจายไปทั่วถึงทุกซอกทุกมุมก็จริง ถึงกระนั้น ก็ควรจะกล่าวได้ว่าได้กระจายอยู่ทั่ว ๆ ไป นับว่าอยู่ในฐานะที่ควรยินดี หากได้กระจายกว้างขวางยิ่งขึ้นเพียงใด ความที่ควรแก่การยินดีย่อมจะทวียิ่งขึ้นเพียงนั้น

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน..............รูป ความทรงตัวอยู่ได้และความขยายตัวออกของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภารธุระของท่าน เจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสบริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุนเพื่อช่วยกัน เป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์นี้ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลูบุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอด

มา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามใจความที่ได้นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่าการจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

***

นักปราชญ์ทั้งหลายต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ภาษาบาลีเป็นที่รองรับพระพุทธวจนะ ทั้งในส่วนพระธรรม ทั้งในส่วนพระวินัย พระพุทธศาสนาจักแพร่หลายขยายตัวออกไปได้ เพราะอาศัยมีผู้ได้เล่าเรียนศึกษาพระธรรมวินัย และประพฤติปฏิบัติตาม มีความจริงเป็นหลักยืนอยู่ดังว่ามานี้ การเล่าเรียนภาษาบาลีจึงถือกันสืบ ๆ มาแต่โบราณกาล ว่าเป็นทั้งบุญทั้งกุศลอย่างสำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ทุก ๆ ภาษาในโลก มีหลักที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนอยู่ รวม ๒ ประการ คือ ศึกษาเล่าเรียนในทางหลักของภาษาประการ ๑ ศึกษาเล่าเรียนในทางวรรณคดีของภาษาประการ ๑ เรียกโดยย่อว่า หลักภาษา ๑ วรรณคดี ๑ กล่าวเฉพาะในเรื่องภาษาบาลี ก็มีหลักที่จะต้องเล่าเรียนศึกษาทั้ง ๒ ประการ ดังกล่าวมาแล้วเช่นเดียวกัน กล่าวตามความเป็นจริง หลักภาษาบาลีนั้น เป็นหลักที่กว้างขวางและลึกซึ้ง ส่วนวรรณคดีของภาษาบาลี ก็มีความละเอียดอ่อน ไพเราะและลึกซึ้งมิใช่เล็กน้อย ผู้เล่าเรียนศึกษาต้องใช้เวลาพอสมควรต้องมีวิริยะอุตสาหะอย่างกล้า มีฉันทะอย่างแรง มีปัญญาแหลมคมพอสมควร จึงจะเล่าเรียนศึกษาได้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามความประสงค์ จะเล่าเรียนศึกษาอย่างหยิบโหย่ง หรือแบบจับ ๆ วาง ๆ หาสำเร็จลุล่วงไปได้ไม่

ในสังฆมณฑลแห่งประเทศไทย ท่านได้จัดให้มีการเล่าเรียนศึกษาภาษาบาลีมาแต่โบราณกาล และสืบต่อมาจนกระทั่งบัดนี้ มีคณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการ มีฝ่ายอาณาจักรและประชาชนพุทธบริษัทเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนตลอดมา ชื่อว่า ได้ร่วมกันสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ถาวรวัฒนา นอกจากนี้ ยังชื่อว่า ได้ช่วยให้พระภิกษุสามเณรทรงไว้ได้ซึ่งศักดิ์ศรี และมีเกียรติคุณเป็นที่เชิดหน้าชูตา เพราะเหตุว่า หากพระภิกษุสามเณรทั้งหลายจะละเลยเสียซึ่งการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย พระภิกษุสามเณรก็จะไม่มีความหมายอะไร สังฆมณฑลก็จะเต็มไปด้วยผู้เกียจคร้าน มีแต่บุคคลผู้ละเลยกิจอันเป็นหน้าที่ของตน ๆ จะมีแต่ความเย้ยหยันดูหมิ่นของคนทั่วไป สังฆมณฑลจะทรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของสังฆมณฑลได้อย่างไร ไม่จำต้องกล่าวถึงเรื่องที่จะทรงไว้และสืบต่อพระบวรพุทธศาสนา

ข้าพเจ้าเคยกล่าวมาเนือง ๆ ว่า การศึกษาภาษาบาลีมิใช่เป็นของง่ายนัก แต่ก็เป็นสิ่งไม่เหลือวิสัยที่จะเล่าเรียนศึกษา แต่ต้องมีองค์คุณเป็นเครื่องประกอบพอสมควรดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทางคณะสงฆ์พากเพียรแสวงหาช่องทางที่จะทำให้การศึกษาภาษาบาลี มีวิธีการศึกษาเหมาะสม

แก่กาลสมัย เพื่อให้การศึกษาภาษาบาลีง่ายขึ้น ผู้ศึกษาจักได้มีความรู้กว้างขวางและแม่นยำยิ่งขึ้น เมื่อมีความรู้กว้างขวางและแม่นยำขึ้นแล้ว จักมีจำนวนผู้สอบไล่ได้มากขึ้น จำนวนผู้สอบไล่ได้ ต้องตั้งอยู่บนฐานของภูมิปัญญาหรือภูมิรู้ ดังนั้น ทางคณะสงฆ์จึงไม่ยอมให้มีการลดหย่อนผ่อนความรู้เพื่อให้มีผู้สอบไล่ได้มาก ๆ แต่เสาะหาวิธีการที่จะให้ผู้เล่าเรียนศึกษา ได้เล่าเรียนศึกษาให้มีความรู้พอสมแก่ภูมิชั้น ความข้อนี้ จะพึงเห็นได้ในขณะนี้ ทางคณะสงฆ์ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรและแบ่งสอบในชั้นบาลีประโยค ป.ธ. ๓ โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็น ๒ ส่วน แบ่งสอบบาลีประโยค ๑-๒ และประโยค ป.ธ. ๓ ดังที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นที่หวังกันอยู่ว่า โดยวิธีการเช่นนี้จักเป็นเหตุให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางและแม่นยำยิ่งขึ้น และจะเป็นเหตุให้นักเรียนสอบไล่ได้มากขึ้น โดยมิต้องลดระดับความรู้แต่ประการใด ความเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาภาษาบาลีตามแผนเดิมมิใช่จะมีอยู่เพียงเท่านี้ อาจมีการปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมยิ่งขึ้นสืบต่อไปในกาลข้างหน้า คงจะรออยู่แต่เวลาอันสมควร หรือพูดตามภาษาโหรก็ว่า คงรอฤกษ์งามยามดีอยู่เท่านั้น ฯ

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน ๙,๐๔๗ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของ การศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภาระธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสบริจาคทรัพย์สิ่งของ อุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระ พุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนา สาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์นี้ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลูบุหรี่เป็นต้น เพื่อการสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้

ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามใจความที่ได้นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่ายทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

***

ดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกแล้วว่า ความผันแปรหรือความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินไปตามกาลเวลาหรือตามภูมิประเทศเหตุการณ์ และดำเนินไปทั้งในทางรุ่งเรืองทั้งในทางต่ำทราม ในถิ่นใดประเทศใดหรือกลุ่มใด จะบังเกิดความรุ่งเรืองหรือความเลวร้ายมากน้อยเพียงใด ก็สุดแต่คนในถิ่นนั้นประเทศนั้นหรือกลุ่มนั้น จะรับเอาซึ่งความรุ่งเรือง หรือจะรับเอาซึ่งความเลวร้ายเพียงใด

ความผันแปรหรือความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ย่อมมีส่วนเข้ามากระทบซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความกระเทือนต่อกระแสธรรมโดยไม่มีปัญหาใด ๆ เพราะกระแสโลกกับกระแสธรรมอยู่ห่างกันไม่ถึงคืบจะมิให้กระทบกระเทือนถึงกัน เป็นสิ่งสุดวิสัย หรือจะพูดอย่างเอาเป็นเอาตายก็ต้องว่าเป็นสิ่งผิดธรรมดา ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งความผันแปรหรือความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ เป็นระยะเวลาที่ก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นคุณมหันต์ หรืออาจก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นโทษอนันต์ก็ได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้ความพินิจพิจารณาให้รอบคอบ จนถึงที่สุดแห่งปัญญา จะมักง่ายสะเพร่าหรือเบาปัญญาเป็นไม่ได้ทั้งสิ้น ต้องมีความตระหนักแน่ในส่วนที่เป็นบาปบุญ คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์และได้เสีย จะได้รองรับไว้แต่สิ่งที่เป็นคุณ เว้นเสียให้ห่างไกลซึ่งสิ่งอันเป็นโทษ ยิ่งสิ่งที่โผล่ขึ้นมาให้เห็นนั้น เป็นสิ่งที่มีโทษปนอยู่ในคุณหรือเป็นสิ่งที่มีคุณปนอยู่ในโทษด้วยแล้ว ต้องใช้ปรีชาค้นคว้ากันจนถึงชั้นพิเศษทีเดียว จะใช้ปรีชาชั้นธรรมดาสามัญหาได้ไม่

หลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมเรียกว่าพระธรรมวินัยนั้น เป็นหลักคงที่ เป็นหลักตายตัว เพียงใดก็เพียงนั้น หรือเท่าใดก็เท่านั้น หากไปเพิ่มของท่านเข้า เป็นเกิน หรือไปนำของท่านออกเป็นขาด ทั้งนี้ เพราะคำสั่งสอนนั้น เป็นความจริงถึงที่สุดแล้ว หรือถึงที่สุดของความจริงแล้ว ท่านจึงยืนยันกันหนักหนามาแล้วว่าศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นสัจธรรม

หลักการสืบต่ออายุพระบวรพุทธศาสนา อยู่ที่การเล่าเรียนศึกษาท่องบ่นทรงจำศาสนธรรมคำสั่งสอนและประพฤติปฏิบัติตามกำลังสามารถ จะกำหนดกฎเกณฑ์ให้เท่ากันและเหมือนกันนั้นไม่ได้ในสภาวการณ์ปัจจุบันนี้ ถึงจะไม่มีใครบอกกล่าวโดยชัดแจ้ง ก็ดูเหมือนทราบกันอยู่โดยปริยายว่าพระภิกษุสามเณรได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่เป็นใหญ่ในทางสืบต่ออายุพระบวรพุทธศาสนา การทำนุบำรุงส่งเสริมเป็นส่วนของพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ชน พฤติการณ์ส่วนใหญ่เช่นนี้ ไม่มีใครปฏิเสธได้ เนื่องจากเหตุนี้ การเล่าเรียนศึกษาท่องบ่นทรงจำ ตลอดขึ้นไปจนถึงความปฏิบัติตามจึงตกเป็นหน้าที่โดยแท้จริงในชีวิตแห่งความเป็นนักบวชของพระภิกษุสามเณร เรื่องอื่นส่วนอื่นล้วนเป็นเครื่องประกอบ เป็นงานอดิเรกทั้งสิ้น หลักของการพระศาสนาเป็นเช่นที่กล่าวมา เพราะเหตุผลดังที่พูดมาโดยสังเขปนี้ คณะสงฆ์ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในความเจริญความเสื่อมของพระพุทธศาสนาท่านจึงถือหลักดังกล่าวเป็นหลักการปกครองคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุด

ในทุกยุคทุกสมัยสืบมาโดยลำดับ ต้องยอมรับนับถือว่าเป็นหลักการที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดแล้ว

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้มีจำนวน ๙,๙๐๖ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของการ ศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาภาระธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของ อุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเพื่อความเรียบร้อยดีงาม รุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไปตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์นี้ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดี จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อการสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามใจความที่ได้กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่าการจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่ายทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้านทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

✻✻✻

อันว่าพระปริยัติศาสนา อุปมาเสมือนหนึ่งแผนที่สำหรับบอกทิศทางตลอดถึงภูมิสถานต่าง ๆ ที่บุคคลต้องการจะไป หรือไปดูไปชมหรือไปศึกษาหาความรู้แจ้งเห็นจริงของสิ่งนั้น ๆ การที่นำเอาเรื่องแผนที่มาเปรียบเทียบกับพระปริยัติศาสนา ก็เพราะมีลักษณะลงกันสมกัน กล่าวคือธรรมดาแผนที่เป็นลายลักษณ์ที่ผู้เคยรู้เคยเห็นได้จัดทำขึ้นตามที่ตนเคยรู้เคยเห็นว่า ภูมิสถานที่ควรไปให้ถึงหรือควรไปดูไปชม หรือควรไปศึกษาหาความรู้จากตัวจริง ต้องไปตามเส้นทางนี้ ๆ จะเป็นทางน้ำทางบก ทางราบ ทางภูเขา หรือทางป่าดงพงไพรก็ตามเขาจะทำเครื่องหมายบอกการเดินทางไว้เสร็จหากจะไปถึงนั้นเป็นภูมิสถานประกอบด้วยวัตถุที่บุคคลสร้างสรรค์ไว้ หรือสิ่งที่ธรรมชาติตกแต่งไว้เช่นพระสถูป เจดีย์ ปรางค์ โบสถ์ วิหาร พระพุทธรูปเทวรูป ปราสาทราชวัง วัดวาอาราม สระน้ำ ถ้ำภูเขา ฯลฯ เขาจะทำเครื่องหมายบอกไว้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นตั้งอยู่ตรงไหน ที่ใด หากเดินทางไปตามทิศทางที่บอกไว้จะต้องพบสิ่งตามที่บอกไว้แน่นอน

บุคคลที่เดินทางไปตามแผนที่ เมื่อถึงสถานที่อันตนต้องการจะไปให้ถึงแล้ว ก็เป็นอันจบสิ้นการเดินทาง เมื่อต้องการไปดูไปชม ครั้นได้ดูได้ชมสมประสงค์แล้ว ก็เป็นอันหมดเรื่องกัน เมื่อต้องการไปศึกษาหาความรู้ ครั้นได้รับความรู้แจ้งเห็นจริงทุกสิ่งทุกอย่างแล้วก็เป็นอันหมดสิ้นกังขาความเคลือบแคลงสงสัย แผนที่ชี้ให้ถึงความสิ้นสุดหรือความจบสิ้นตามกรณีที่ต้องการดังกล่าวมาข้าพเจ้าจึงกล้ากล่าวว่า การที่นำเอาพระปริยัติศาสนามาเปรียบเทียบกับแผนที่ ก็เพราะมีลักษณะลงกันสมกันโดยแท้

คำว่าพระศาสนาหรือพระพุทธศาสนา บางตำหรับ ท่านแยกออกเป็น ๓ อย่าง เรียกอย่างเต็มยศว่า พระปริยัติศาสนา ๑ พระปฏิบัติศาสนา ๑ พระปฏิเวธศาสนา ๑ เรียกอย่างครึ่งยศว่าปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพราะปริยัติศาสนาเป็นเบื้องต้น พระปฏิบัติศาสนาเป็นท่ามกลาง พระปฏิเวธศาสนาเป็นที่สุด ตามหลักดังกล่าวนี้ พระปริยัติศาสนาจึงเป็นเครื่องส่งให้ถึงพระปฏิบัติศาสนาพระปฏิบัติศาสนาเป็นเครื่องส่งให้ถึงพระปฏิเวธศาสนา

เมื่อจะกล่าวตามหลักอุปมาด้วยแผนที่ พระปริยัติศาสนาจึงเปรียบด้วยแผนที่ซึ่งใช้กันอยู่ในทางโลก เพราะชี้ทิศทางให้บุคคลเดินไปสู่ตัวพระปฏิบัติศาสนา พระปฏิบัติศาสนานั่นเองเป็นบ่อเกิดแห่งพระปฏิเวธศาสนา ดังนั้น ท่านผู้รู้ทั้งหลายจึงรวมกล่าวในที่บางแห่งว่า

"....ใจความในปริยัติธรรมนั้น ประกาศข้อปฏิบัติ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันใด ศีล

สมาธิ ปัญญา อันนั้น เรียกว่า ปฏิปัตติธรรม ถ้าผู้ปฏิบัติบริบูรณ์แล้วในศีล สมาธิ ปัญญา จนกระทั่งได้บรรลุมรรคผล นิพพาน อันใด มรรคผล นิพพาน อันนั้น เรียกว่า ปฏิเวธธรรม..."

ตามความดังกล่าวนี้บ่งให้เห็นชัดว่า บุคคลจะลุถึงความปฏิบัติได้ถูกต้อง ก็ต้องอาศัยหลักปฏิบัติเป็นต้นเดิม มิฉะนั้นจะปฏิบัติไม่ได้ หรือหากจะได้ก็คงไม่ถูกต้อง เพราะต้องเดาเอาคาดคะเนเอา ซึ่งหาความถูกต้องได้ยาก เหมือนกับจะไปยังภูมิสถานอันไม่เคยไป ไม่รู้จักทิศทาง จะไปถึงได้อย่างไร เป็นอันไม่ได้สมประสงค์ จะไปดูไปชม หรือจะไปศึกษาหาความรู้ก็เช่นเดียวกัน หากได้อาศัยพระปริยัติศาสนาแล้วจักได้ต่อไต่ขึ้นไปหาพระปฏิบัติศาสนา เท่ากับถึงภูมิสถานแล้ว เป็นการสมประสงค์จะดูจะชมอย่างไร จะศึกษาหาความรู้ รวมเอาแต่ที่เป็นยอดจริง ๆ แล้ว ก็คือ **สิ้นเรื่อง** หรือ **หมดเรื่อง** ไม่ต้องการไปอีกต่อไปแล้วหมดสิ้นความอยากดูอยากชมแล้ว หมดสิ้นการที่จะต้องศึกษาหาความรู้แล้ว ท่านจึงสรุปกล่าวผลที่สุดแห่งการปฏิบัติไว้ว่า รู้ว่าชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี

เพราะพระปริยัติศาสนา พระปฏิบัติศาสนา พระปฏิเวธศาสนา เป็นเบื้องต้น เป็นท่ามกลาง เป็นที่สุด สืบสายกันมาเช่นนี้ พุทธบริษัททุกหมู่เหล่า ซึ่งเป็นศาสนทายาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเบื้องบรรพกาล จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุด ยิ่งกว่าชีวิตหรือเสมอด้วยชีวิต ในการที่จะต้องพิทักษ์รักษา คุ้มครองป้องกัน ยกย่องเชิดชู ทำนุบำรุง ซึ่งพระปริยัติศาสนาไว้ มิให้ผันแปรหรือเคลื่อนคลาดเป็นอย่างอื่น เพราะเมื่อพระปริยัติศาสนาผันแปรหรือเคลื่อนคลาดเป็นอย่างอื่นไปแล้ว พระปฏิบัติศาสนา พระปฏิเวธศาสนา ก็ต้องแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไปตาม เมื่อเป็นดังนี้ ตัวจริงของพระศาสนาจะค่อย ๆ เลือนลางจางหายไปตามลำดับกาลเวลา สงครามเย็นเพื่อบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา มีข้อดังกล่าวเป็นเหตุเป็นปัจจัย พุทธบริษัททุกหมู่เหล่าผู้มีหน้าที่รักษาพระพุทธศาสนาจึงต้องคอยระมัดระวังไว้ให้ดี จะประมาทมิได้

ความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในทางพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม ทั้งแผนกบาลีก็ดี การตั้งใจแนะนำสั่งสอนในทางพระปริยัติธรรมก็ดี การให้ความอุปถัมภ์การศึกษาทางพระปริยัติธรรมก็ดีเป็นหลักของการพิทักษ์รักษา การคุ้มครองป้องกัน การยกย่องเชิดชู การทำนุบำรุง จัดเป็นบุญกุศลที่ควรอนุโมทนาสาธุเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเกื้อกูลแก่การพระศาสนาโดยตรง

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๐,๖๓๔ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของการ ศึกษาแผนกนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภารธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะพระ สังฆาธิการและครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสบริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของ สังฆมณฑล นับว่าเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนา

สาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์นี้ส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่เป็นต้น เพื่อการสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติด ขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลายสละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามใจความที่ได้นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่าการจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ ๒๕๑๔

***

คำว่า ปรักกมะ แปลตามตัวว่า การก้าวไปสู่คุณในเบื้องหน้า ตัดคำแปลเดิมออกเล็กน้อย คงเหลือเป็นการก้าวไปข้างหน้า ตัดออกอีก ให้เป็นสำนวนไทยแท้ ๆ ก็คงเหลือเป็นความก้าวหน้า อันคุณข้อนี้ พิจารณาตามความหมายเดิม ต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ควรปรารถนา เพราะเป็นการเพิ่มพูนสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เหมาะสมกับความจำเป็นที่ควรจัดควรทำ โดยมิใช่เป็นการทำลายล้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ การก้าวหน้าของท่านแต่ปางก่อน ท่านก้าวด้วยมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มิใช่ก้าวด้วยขาดสติสัมปชัญญะหรือด้วยความหลงผิดใด ๆ หรือด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา กล่าวโดยสรุปว่า การก้าวของท่านแต่ละก้าว มีที่เกาะที่ยึดทุกระยะไป ดังนั้นความผิดพลาดใด ๆ จึงเป็นสิ่งที่มีได้ยาก หากจะมีบ้างก็เป็นแบบหลงหูหลงตาจริง ๆ จริงอยู่ในยุคปัจจุบัน ภาวะในทางโลกเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ เปลี่ยนไปในทางที่ดีก็มาก เปลี่ยนแปลงไปในทางชั่วก็หลายและดูเหมือนเขาจะภูมิใจกันว่าเป็นการก้าวหน้าตามยุคตามสมัย การคำนึงถึงดีชั่วถูกผิด ควรมิควรอย่างไรเหมือนท่านแต่ปางก่อน คล้ายกับจะถูกเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ โลกในปัจจุบันเป็นโลกแคบ เพราะการคมนาคมทำให้เป็นเช่นนั้น ความเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งของโลก ย่อมมีส่วนกระเทือนถึงส่วนอื่น ๆ ด้วย และมักจะมีกำลังแรงพอที่จะจูงให้ส่วนอื่นของโลกคล้อยตาม กับทั้งเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดทัศนคติขึ้นใหม่ว่า อันสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นของเก่าเป็นของล้าสมัย ควรจะเลิกละได้แล้ว หรือมิใช่แต่ควรจะเลิกละ แต่ต้องเลิกละกันทีเดียว ความคลั่งไคล้ด้วยขาดสติสัมปชัญญะเช่นนี้กระจายไปทั่วโลก ในกรณีเช่นนี้ หากจะพิเคราะห์กันด้วยวิจารณญาณ จะพบความจริงว่า อันสิ่งต่าง ๆ ทั้งเป็นส่วนรูปทั้งเป็นส่วนนามบางสิ่งบางอย่างเป็นกาลิกะ (ขึ้นอยู่กับกาลเวลา) แท้ บางสิ่งบางอย่างเป็นอกาลิกะ (ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา) บางสิ่งบางอย่างเป็นกาลิกะด้วยเป็นอกาลิกะด้วย ปนกันอยู่ สิ่งใดเป็นกาลิกะ เมื่อล่วงกาลล่วงสมัยแล้ว จะเลิกละสิ่งนั้น ชอบแก่เหตุ สิ่งใดเป็นอกาลิกะ มิบังควรที่จะเลิกละสิ่งนั้น เพราะสิ่งที่เป็นอกาลิกะเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีจุดที่เป็นความบกพร่อง สิ่งใดที่เป็นทั้งกาลิกะเป็นทั้งอกาลิกะ จะเลิกละสิ่งนั้นทั้งหมด ไม่ชอบแก่เหตุ ต้องแยกเลิกละเฉพาะสิ่งที่เป็นกาลิกะ ส่วนที่เป็นอกาลิกะต้องรักษาไว้

ในทางธรรม การก้าวหน้านั้น จะต้องพิเคราะห์กันให้ถ่องแท้ ถึงวาระที่ควรก้าว ไม่ก้าวก็ไม่ทันกาล ยังไม่ถึงหรือมิใช่วาระที่ควรก้าวขึ้นก้าวไป ก็มีแต่จะตกปรักโคลนตม หรือตกบ่อตกเหวเลยทีเดียว แต่อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าภูมิใจว่า พุทธบริษัทส่วนใหญ่ที่สุด ยังมีสติสัมปชัญญะดีอยู่ ไม่ขาดสติ

สัมปชัญญะถึงบ้าคลั่ง พอรู้เท่าทันว่าควรก้าวหรือมิควรก้าว หากก้าวไปเป็นการก้าวเข้าสู่สิ่งที่เป็นโทษ ก้าวเข้าสู่สิ่งที่ไร้ประโยชน์ ก้าวเข้าไปเพื่อทำลายสิ่งที่ถูกต้องดีงามแล้ว ย่อมชะงักไว้ เมื่อปลอดภัยพิบัติทุกประการแล้ว จึงก้าวต่อไป ลักษณะเช่นนี้ เป็นลักษณะของพุทธบุตรแท้ มิใช่จอมปลอมแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

ความก้าวหน้าไปในทางส่วนหนึ่ง กล่าวคือ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม การตั้งใจแนะนำสั่งสอนในทางปริยัติธรรม การให้ความอุปถัมภ์แก่การศึกษาเล่าเรียนในทางพระปริยัติ-ธรรมเรียกว่าเป็นการก้าวไปเพื่อการพิทักษ์รักษา เพื่อการคุ้มครองป้องกัน เพื่อการยกย่องเชิดชูเพื่อการทำนุบำรุงซึ่งพระบวรพุทธศาสนาโดยตรง จัดเป็นบุญกุศลที่ควรอนุโมทนาสาธุเป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาสาธุไว้ครั้งหนึ่งก่อน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้มีจำนวน ๑๑,๓๐๙ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภารธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสบริจาค ทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้นเพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี

ลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัดทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕

✻✻✻

อันสิ่งที่นับว่ามีคุณค่าอย่างที่สุดแก่การดำรงชีวิตของทุกคนทั้งชาววัดชาวบ้าน เห็นจะไม่มีสิ่งอื่นใดเกินกว่าสติกับปัญญา เพราะสติกับปัญญาเป็นตัวพลังที่ทำให้บุคคลควบคุมตนเองไว้ได้บันดาลให้เกิดผลในทางให้บุคคลเว้นชั่ว ประพฤติชอบประกอบตนไว้ในทางที่สมควร ท่านนักปราชญ์ชั้นเก่าแต่ปางก่อนในประเทศไทยของเรา ดูหมือนท่านเข้าใจในเรื่องนี้ดีเป็นอย่างยิ่ง ท่านจึงนำมาจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานหนังสือเทศน์ไว้ในลานต้นว่า จะแสดงธรรมเรื่องนั้นๆ เพื่อประดับสติปัญญา เมื่อท่านได้นำมาตั้งไว้ในตอนต้นเช่นนี้ จะตีความหมายเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ จะต้องตีความหมายไปตามหลักที่ท่านตั้งไว้ กล่าวคือ การฟังหรือการเงี่ยหูฟังซึ่งพระธรรม จะต้องให้เกิดทั้งสติทั้งปัญญา จะมุ่งแต่ให้เกิดปัญญาอย่างเดียว ท่านเห็นกันมาแล้วว่ายังไม่พอ คือไม่พอที่จะควบคุมตนเองไว้ได้ หรือไม่พอที่จะคุ้มครองตัวเองไว้ได้ ในทางให้เว้นชั่วประพฤติชอบ ประกอบตนไว้ในทางที่สมควร

อันคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งรวมเรียกในทางหนึ่งว่า พระปริยัติธรรม ที่บุคคลผู้ใคร่ธรรมได้เล่าเรียนสำเหนียกศึกษาท่องบ่นจำทรงไว้ ย่อมเป็นคุณแก่ตนโดยประการทั้งปวง เพราะสติจะประคองตนเพื่อความก้าวหน้าไปในทางที่เรียบร้อยดีงาม ปัญญาจะนำให้เกิดความกว้างขวางในทางรู้เห็น และในทางต่อคิดต่ออ่าน ทำให้รู้เห็นหรือคิดอ่านได้ทันกาลทันสมัย หรือทันต่อเหตุการณ์ที่แวดล้อมอยู่โดยรอบตัว การรู้เท่าทันหรือการรู้ทั่วถึงซึ่งสิ่งที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าก็ดี ที่จะมีมาข้างหน้าก็ดี ย่อมเป็นทั้งความสวัสดี ย่อมเป็นทั้งสิริมงคลแก่การดำรงชีวิตของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นชาววัดหรือชาวบ้าน

การเล่าเรียนหรือการสำเหนียกศึกษาซึ่งพระปริยัติธรรม ย่อมเป็นบ่อเกิดทั้งสติทั้งปัญญาควบคู่กันไป คนที่มีสติปัญญาสมบูรณ์เป็นที่เชื่อได้แน่นอนว่า บุคคลประเภทนี้จะไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่สังคมหรือแก่ผู้ใดทั้งสิ้น ส่วนผู้ที่มีปัญญาความรู้สมบูรณ์แต่หย่อนในทางสติ ไม่มีสิ่งประกันได้แน่นอนว่า บุคคลประเภทนี้จะไม่เป็นพิษ เป็นภัยแก่สังคมหรือแก่ผู้อื่น เพราะเขาอาจนำความรู้ไปใช้ในทางผิดก็ได้ หรือมิฉะนั้นก็อาจระงับการนำความรู้ไปใช้ในทางที่ถูกต้องก็ได้ ทางเสียมีอยู่และก็มิใช่น้อย นอนหลับวันยังค่ำ ยังดีกว่าตื่นอยู่ทำชั่วตลอดทั้งวัน ท่านว่าของท่านไว้น่าฟัง ดังนั้นความสมบูรณ์แห่งสติปัญญาจึงเป็นสิ่งจำปรารถนาทุกยุคทุกสมัย การไม่ก้าวไปในทางที่ถูกต้องก็เป็นความเสีย เหมือนดังนอนหลับวันยังค่ำ การก้าวไปในทางที่ผิดก็เป็นเสียเช่นเดียวกัน และเป็นความ

เสียอย่างใหญ่หลวงเหมือนดังคนตื่น แต่ทำชั่วตลอดทั้งวัน ก็ใช้ไม่ได้อีก เพราะกลายเป็นพิษเป็นภัย อันท่านผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในทางพระศาสนา ซึ่งหมายถึงการวัดการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา จะต้องเพ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรม มิใช่อย่างสุกเอาเผากิน ต้องเทียบถึงบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ได้เสียให้ตระหนักแน่ แล้วรักษาทำนุบำรุงส่งเสริมในส่วนที่เป็นทางหรือหน้าที่ของตนโดยตรง ให้วัฒนาสถาพร ประโยชน์พลอยได้ประการอื่น หากจะพึงมีบ้างโดยมิได้เสียหลักอันเป็นทางหรือหน้าที่ของตนแล้ว เป็นสิ่งที่มิได้อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องห้าม

ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้มีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกฝ่าย ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศลพากเพียรพยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น มีจำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการ

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้มีจำนวน ๑๑,๙๓๗ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของ การศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะพระ สังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของ สังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมกันบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การ

ชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่ได้กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในประปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

***

อันว่าการเห็นและการฟัง ซึ่งเกิดจากทางจักษุประสาทและโสตประสาท คือทางตาและทางหู เป็นบ่อเกิดความรู้ ความคิด ความเห็น อย่างสำคัญ สำหรับบุคคลผู้มีจักษุประสาทและโสตประสาทเป็นปรกติ กรณีดังกล่าว เป็นที่รับรองต้องกันของเหล่าวิญญูชนและสามัญชนทั่วไป ทั้งในยุคอดีต ทั้งในยุคปัจจุบัน และเชื่อว่าแม้ในยุคอนาคต ก็คงจักเป็นเช่นเดียวกัน อันความรู้ตลอดถึงความคิด ความเห็น มิได้จำกัดวงโดยเฉพาะว่า ต้องเกิดจากทางตาและทางหูเท่านั้นหามิได้ แม้ในทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ ก็อาจเกิดขึ้นได้ แต่เป็นส่วนน้อยกว่าทางตาและทางหู แม้ในทางตาและทางหู หากพิจารณาให้ละเอียดจะได้พบความจริงว่า ความรู้ที่ได้จากทางหูนั้น มากกว่าที่ได้จากทางอื่น ๆ น่าจะเป็นเพราะเหตุนี้ในทางธรรม จึงได้กำหนดเอาทางหูเป็นหลักแห่งความรู้ทั้งหลาย มีตัวอย่างที่จะพึงเห็นได้ในข้อที่ท่านยกเอาพาหุสัจจะ คือความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมามากเป็นหลัก มีปรากฏอยู่ในพระสูตรมากแห่ง เช่นทรงแสดงในมงคลสูตรว่า ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก เป็นเหตุสร้างความเจริญอย่างสูงให้แก่ตน ในนาถกรณธรรมสูตร ทรงแสดงไว้ว่า ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก สร้างที่พึ่งให้แก่ตนได้ และในพระสูตรอื่นยังมีอีก ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก หรือพาหุสัจจะ หรือความเป็นพหูสูต จะต้องยอมรับนับเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้เป็นต้น อย่างสำคัญทีเดียว

การได้ยินได้ฟังมาก จะยอมรับโดยฉับพลันทันทีว่าเป็นพาหุสัจจะทีเดียว จะถูกต้องหรือไม่ หรือว่ายังต้องมีเงื่อนไขอย่างอื่นใดอีก อันนี้ เป็นปัญหาที่ควรจะได้รับการพิจารณาตามหลักฐาน ตามหลักฐานในนาถกรณธรรมสูตรแสดงไว้ชัดแจ้งว่า การได้ยินได้ฟังสิ่งที่เป็นวิชาความรู้โดยตรง หรือสิ่งที่จะก่อให้เกิดวิชาความรู้ต่อไป หากเพียงแต่ให้ผ่านหูไปเท่านั้น ไม่มีเหลืออยู่ ไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจในสิ่งนั้น แม้จะได้ยินได้ฟังตลอด ๒๔ ชั่วโมงทุกวัน ๆ จะเป็นสักกี่เดือนกี่ปีก็ตาม นับว่ายังไม่เข้าถึงหลักพาหุสัจจะ หรือความเป็นพหูสูตตามเนื้อแท้ เพราะหลักของพาหุสัจจะนั้น จะต้องทรงจำไว้ได้ซึ่งสิ่งที่ตนได้ยินได้ฟังมา แม้จะทรงจำไว้ได้ไม่ครบถ้วนกระบวนความ ก็ต้องได้ไว้เป็นส่วนมาก นอกจากทรงจำแล้ว ยังต้องเก็บสะสมสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาแล้วไว้ให้อยู่ และให้ทวีมากขึ้นโดยลำดับกาล การทรงจำและการสะสมไว้ได้ดังกล่าวนั้น ขยายความให้กระจ่างตามวิธีการ ก็คือ คล่องปากในสิ่งนั้น ๑ แห่งพิจารณาจนถึงระดับความเข้าใจในสิ่งนั้น ๑ แทงทะลุปรุโปร่งในเบื้องต้น ท่ามกลาง และในที่สุดของสิ่งนั้น ๆ จนไม่มีส่วนใดที่จะซ่อนเร้นหรือถูกปกปิดไว้ได้ รู้แจ้งแทงตลอดได้หมด ลักษณะอันแท้จริงของพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูต เป็นเช่นกล่าวมานี้

ยังมีสิ่งที่ควรตั้งข้อสังเกตบางประการที่มีความสำคัญอยู่ กล่าวคือ บุคคลที่ควรแก่การยกย่องเชิดชูว่า เป็นบุคคลชั้นพหูสูตนั้น จะต้องมีพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในทางแห่งชีวิตโดยตรงก่อน เช่นเป็นกษัตริย์ จะต้องมีพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในวิชาปกครอง เพื่อประโยชน์ในทางปกครอง พราหมณ์ ต้องมีพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในวิชาลัทธิศาสนา เพื่อประโยชน์ในทางสั่งสอน แพศย์ ต้องมีพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในวิชาชีพแขนงนั้น ๆ เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ในทางเกษตร ทางพาณิชย์และทางอุตสาหกรรม เมื่อมีพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในทางแห่งชีวิตโดยตรงของตนก่อนแล้ว แต่ยังไม่อิ่มในพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตนั้น อยากมีอยากได้พาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในทางอื่น ๆ บ้าง ที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อทางแห่งชีวิตของตน กลับเป็นส่วนประกอบพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตในทางแห่งชีวิตโดยตรงของตน ย่อมเป็นกรณียะที่ควรทำได้โดยแท้ และควรได้รับการยกย่องเชิดชูให้สูงส่งขึ้นไปอีกโสตหนึ่งด้วย

คำโบราณที่ท่านกล่าวไว้ในทางตำหนิติเตียน มีอยู่คำหนึ่งว่า *"สึกอยากสวด บวชอยากร้องเพลง"* หมายถึงการเดินนอกทางแห่งชีวิตของตน สมมติว่า จะมีบรรพชิตบางรูปจะสร้างพาหุสัจจะหรือเป็นพหูสูตให้เกิดมีแก่ตนในทางร้องเพลง ซึ่งการร้องเพลงในปัจจุบันเป็นวิชาหากินได้คล่อง ทั้งได้รับความยกย่องด้วย แต่ถ้าบรรพชิตทำเช่นนั้น จะไม่มีผู้ใดยกย่องสรรเสริญ หรือเทิดทูนบูชา จะมีแต่คำตำหนิติเตียนอย่างเดียว เพราะเป็นเรื่องที่ผิดทางแห่งชีวิตของตน

การศึกษาพระปริยัติธรรมของท่านนักศึกษาทั้งหลาย จะเป็นฝ่ายนักธรรมหรือฝ่ายบาลีก็ตาม เป็นการเสริมสร้างพาหุสัจจะหรือความเป็นพหูสูตให้แก่เหล่าพุทธบุตรโดยแท้ ควรแก่การถวายอนุโมทนา

ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้มีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกฝ่าย ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศลพากเพียรพยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น จำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการ

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๓,๐๙๓ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออก ของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของ อุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรือง ของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยการร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับ

ต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตนปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมาเป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดีลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

✻✻✻

พระศาสนธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกเป็นคำรวมว่า "**พระพุทธศาสนา**" เป็นสมบัติอันล้ำค่าหาอีกไม่ได้ในโลก และเป็นมรดกหรือว่ามรดกอื่นใดบรรดามี

พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นผู้รองรับไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมามิขาดสายจึงชื่อว่าได้แล้วซึ่งอุดมมงคลลาภหาที่เปรียบมิได้ ความดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนานั้น อาศัยปัจจัยที่สำคัญ ๒ ประการ ได้แก่ .-

- **ปริยัติ** คือ การศึกษาเล่าเรียนท่องบ่นทรงจำไว้ซึ่งพระศาสนธรรมอย่างหนึ่ง
- **ปฏิบัติ** คือ การฝึกหัดดัดกายวาจาใจให้ดำเนินไปตามพระศาสนธรรมที่ได้ศึกษา เล่าเรียนมาแล้วนั้นอย่างหนึ่ง

ดังนั้น ความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักพระศาสนธรรม จึงต้องอาศัยการศึกษาปริยัติที่ถูกทางเป็นเบื้องต้น ได้ในหลักที่ว่า *"อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ"* ซึ่งแปลว่า *"ผู้รู้อรรถทั่วถึงแล้ว รู้ธรรมทั่วถึงแล้ว จึงเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมได้" ดังนี้*

คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันพระคันถรจนาจารย์ได้ร้อยกรองไว้ในภาษาบาลี มิใช่ภาษาไทย การที่จะถ่ายเทภาษาบาลีให้เป็นภาษาไทย เพื่อประโยชน์ในทางความรู้และทางปฏิบัติ ต้องอาศัยการศึกษาหลักภาษาบาลีให้รู้ให้เข้าใจจนถึงระดับแตกฉาน จึงจะถ่ายเทเนื้อความในภาษาบาลีเป็นภาษาไทยได้ความตามต้นฉบับ

เป็นที่เข้าใจกันอยู่ในหมู่ผู้รู้ว่า นับตั้งแต่คนไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา เริ่มต้นแต่ถือประจำตัว ประจำครอบครัว ประจำหมู่คณะ ตลอดถึงประจำประเทศชาติ ความสนใจในภาษาบาลีย่อมมีมากขึ้นโดยลำดับกาล

กล่าวตามประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง การศึกษาภาษาบาลีในยุคสุโขทัยเป็นราชธานีนั้นเป็นยุคเริ่มก้าวหน้า เพราะท่านผู้เป็นประมุขของประเทศในบางรัชกาลถึงกับทรงศึกษาภาษาบาลีและทรงมีความรู้จนถึงระดับแตกฉาน

ในระยะกาลสืบ ๆ มาจนถึงกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีก็ดี กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีก็ดี การศึกษาภาษาบาลีมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพราะพระราชาธิบดีผู้เป็นประมุขในยุคนั้น ๆ ทรงเป็นพระราชธุระทรงทำนุบำรุงยกย่องเชิดชู เพราะทรงถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นประธานของประเทศ

เหตุการณ์เป็นมา และเป็นอยู่เช่นดังกล่าวโดยสังเขปฉะนี้ การศึกษาภาษาบาลี เพื่อเป็นกุญแจสำหรับไขซึ่งพระศาสนธรรมอันบรรจุอยู่ในภาษาบาลี จนสามารถนำออกแสดงได้เป็นภาษาของตน จึงเป็นกรณียะที่สำคัญประการหนึ่ง ของพุทธบุตรในพระพุทธศาสนา ทั้งในทางศึกษาเล่าเรียน ทั้งในทางสั่งสอน ในอดีตกาล ฉันใด ในปัจจุบันกาลนี้ ก็ฉันนั้น

การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ย่อมเป็นบ่อเกิดทั้งสติทั้งปัญญาควบคู่กันไป คนที่มีสติปัญญาสมบูรณ์เป็นที่เชื่อได้แน่นอนว่า บุคคลประเภทนี้ จะไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่สังคมหรือแก่ผู้ใดทั้งสิ้น

ส่วนผู้ที่มีปัญญาความรู้สมบูรณ์ แต่หย่อนในทางสติ ไม่มีสิ่งประกันได้แน่นอนว่า บุคคลประเภทนี้ จะไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่สังคมหรือผู้อื่น เพราะเขาอาจนำความรู้ไปใช้ในทางผิดก็ได้ หรือมิฉะนั้น ก็อาจระงับการนำความรู้ไปใช้ในทางที่ถูกต้องก็ได้

ความจริงมีอยู่ว่า ทางเสียมีอยู่ และก็มีมิใช่น้อย นอนหลับวันยังค่ำ ยังดีกว่าตื่นอยู่ทำชั่วตลอดทั้งวัน ท่านว่าของท่านไว้น่าฟัง ดังนั้น ความสมบูรณ์แห่งสติปัญญา จึงเป็นสิ่งจำปรารถนาทุกยุคทุกสมัย

การไม่ก้าวไปในทางที่ถูกต้อง ก็เป็นความเสีย เหมือนดังนอนหลับวันยังค่ำ การก้าวไปในทางที่ผิด ก็เป็นความเสียเช่นเดียวกัน และเป็นความเสียอย่างใหญ่หลวง เหมือนดังคนตื่นแต่ทำชั่วตลอดทั้งวัน ก็ใช้ไม่ได้อีก เพราะกลายเป็นพิษเป็นภัย

อันท่านผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในทางพระศาสนา ซึ่งหมายถึงการวัด การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา จะต้องเพ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับพระปริยัติธรรม มิใช่อย่างสุกเอาเผากิน ต้องเทียบถึงบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ได้เสีย ให้ตระหนักแน่แล้วรักษาทำนุบำรุงส่งเสริมในส่วนที่เป็นทางหรือหน้าที่ของตนโดยตรง ให้วัฒนาสถาพรประโยชน์พลอยได้ประการอื่น หากจะพึงมีบ้างโดยมิได้เสียหลักอันเป็นทางหรือหน้าที่ของตนแล้ว เป็นสิ่งที่มิได้อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องห้าม

ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้มีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกฝ่าย ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศลพากเพียรพยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญกว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น มีจำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วกัน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๓,๑๑๙ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และความขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์

ตลอดถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา และเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยการร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้นเพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวง สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในพระปริยัติศึกษา โดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘

***

บัดนี้ คือ ในช่วงระยะเวลาต้นแห่งปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ ได้เวียนมาบรรจบครบรอบการสอบไล่พระปริยัติธรรมสนามหลวง แผนกภาษาบาลี อีกวาระหนึ่ง เมื่อวาระเช่นนี้เวียนมาถึงด้วยดีแล้ว ทุก ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอบไล่ ต่างก็ได้ปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับตนตามหน้าที่และกำลังความสามารถ กล่าวคือ ทางกองบาลีสนามหลวงได้ดำเนินการออกข้อสอบไล่ ทางเจ้าคณะพระสังฆาธิการตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาค ลงไปจนถึงเจ้าสำนักสถานที่สอบ ได้ปฏิบัติการเกี่ยวกับการสอบ นักเรียนผู้สมัครสอบประโยคบาลี ต่างได้เข้าสอบไล่ตามชั้นของตน ๆ ส่วนท่านผู้เจริญด้วยศรัทธาทั้งหลาย ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต ต่างได้ถวายความอุปถัมภ์ด้วยประการต่าง ๆ กรณียกิจอันเนื่องด้วยการสอบไล่พระปริยัติธรรมสนามหลวง แผนกภาษาบาลีอันทุก ๆ ฝ่ายได้บำเพ็ญดังที่กล่าวมาข้างต้นโดยสังเขปนั้น เป็นการบูชาและเป็นการสนองพระพุทธคุณอย่างสูงส่ง ในฐานะที่เราท่านเป็นศาสนทายาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งปีติโสมนัสของท่านผู้ได้บำเพ็ญแล้วด้วยดี

ท่านกล่าวไว้เป็นหลักว่า "**ปริยัติเป็นมูลรากของพระศาสนา**" หมายความตามนี้ว่า ปริยัติเป็นเบื้องต้น ปฏิบัติเป็นท่ามกลาง ปฏิเวธเป็นผลสุดยอด เหมือนดังรากต้นไม้ เป็นปัจจัยของลำต้นกิ่งก้านสาขา ลำต้นกิ่งก้านสาขาเป็นปัจจัยของดอกผล เป็นที่สุดกันเพียงนี้ ดังนั้น การอุปถัมภ์บำรุงพระปริยัติโดยตรง ไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา สำหรับศาสนทายาทที่ดี ทั้งบรรพชิตทั้งคฤหัสถ์ ไม่มีสิ่งใดที่จะชื่นใจเท่ากับการที่ตนได้ทำหน้าที่สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

อนึ่ง มีเรื่องอันสำคัญยิ่งที่ควรจะนำมาพูดในสัมปสาทนียกถาประจำศกนี้ เพราะเป็นเรื่องที่สงเคราะห์เข้าได้กับการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในทางพระปริยัติอีกแขนงหนึ่ง กล่าวคือ ทางราชการคือ กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งลงวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๑๘ เทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญ ดังนี้

(๑) เปรียญธรรม ๔ ประโยค เทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น

(๒) เปรียญธรรม ๖ ประโยค เทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย

การเทียบวุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญดังกล่าวนั้น ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า เป็นความพยายามอย่างยิ่งของกรมการศาสนา และเป็นความกรุณาอย่างสูงของกระทรวง

ศึกษาธิการ ในกรณีเทียบความรู้ดังกล่าวข้างต้น การที่กระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งเทียบวุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญให้นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี นับเป็นการอุปถัมภ์บำรุงพระศาสนา ในฝ่ายพระปริยัติธรรมแผนกนี้ การอุปถัมภ์บำรุงเช่นที่กล่าวมาเป็นการสืบต่ออายุพระศาสนาส่วนหนึ่ง เพราะปริยัติเป็นมูลของพระศาสนาดังกล่าวมาแล้ว กระทรวงศึกษาธิการพร้อมทั้งกรมการศาสนา จึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการจากวิญญูสาธุชนทั่วไปโดยหาจำกัดประมาณมิได้ ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุด้วยใจจริงไว้ให้ปรากฏในที่นี้ด้วย

อีกประการหนึ่ง ในเวลาไม่ไกลนักจากกำหนดเวลาสอบไล่ครั้งแรกของปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ท้องที่ในเขตภาคใต้ส่วนมาก ถูกอุทกภัย ถนนหนทางมากแห่งถูกน้ำท่วม การไปมาต้องหยุดชะงักชั่วคราว เวลาใกล้จะเปิดการสอบไล่ เจ้าคณะภาค ๑๘ มีโทรเลขมาถึงแม่กองบาลีสนามหลวงว่า ในการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงครั้งแรก ชั้นประโยค ๖-๗-๘-๙ มีนักเรียนที่สมัครสอบประโยคบาลีชั้นต่าง ๆ สังกัดในภาค ๑๘ มีจำนวนประมาณ ๖๐ รูปเศษ นักเรียนจำนวนดังกล่าวไม่สามารถจะเดินทางเข้าสอบไล่ในกรุงเทพ ฯ ได้ เพราะถนนหนทางถูกน้ำท่วมเสียหาย เมื่อมีกรณีฉุกเฉินเกิดขึ้นเช่นนี้ ทางแม่กองบาลีสนามหลวง จึงได้มอบให้ พระพุทธิวงศมุนี วัดเบญจมบพิตร รองแม่กองบาลีสนามหลวง พร้อมด้วยคณะนำข้อสอบ ๖-๗-๘-๙ ไปเปิดสอบที่วัดโคกสมานคุณ อันเป็นสำนักเจ้าคณะจังหวัดสงขลาองค์ปัจจุบัน การนำข้อสอบมาเปิดสอบที่วัดโคกสมานคุณครั้งพิเศษนี้ ได้รับความร่วมมือจากเจ้าคณะภาค ๑๘ และเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ เป็นอย่างดี และได้รับความอุปถัมภ์เป็นอย่างดีจากท่านทายกทายิกาผู้มีศรัทธาทั้งหลาย ในเรื่องภัตตาหารและในเรื่องอื่น ๆ อันจะอำนวยการสอบไล่ให้เป็นไปโดยราบรื่นเรียบร้อย แม้จะเป็นสมัยข้าวยากหมากแพงก็ตาม จึงขออนุโมทนาสาธุไว้ในที่นี้

ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้มีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกฝ่าย ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศลพากเพียรพยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้กว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น จำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการ

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๑,๙๔๖ รูป ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของ การศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของ อุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความรุ่งเรืองเรียบร้อยดีงาม ของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วย

ดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยการร่วมกายร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกายกำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตนปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย ในนามคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๙

✻✻✻

ตามบัญญัติโลก สรรพสิ่งในโลกที่เกิดขึ้นมีขึ้น มิใช่จะเกิดขึ้นมีขึ้นเพียงเท่านั้น ยังมีต่อไปอีก คือ การบำรุงรักษา การกำจัดปัดเป่า จึงจะตรงตามตำหรับ ตามบัญญัติโลกทั้ง ๓ ลักษณะ หาก ปล่อยไปตามกระแสความหรือสามัญสำนึก จักเห็นว่าเป็นไปในฝ่ายที่ดีงามทั้งสิ้น ไม่เป็นไปใน ฝ่ายที่ต่ำทรามเลย แต่ตามตัวพยัญชนะในลักษณะข้อต้นที่ว่าการเกิดขึ้นมีขึ้นนั้น มิได้ระบุเจาะจง ลงไปตรง ๆ ว่า เป็นไปในฝ่ายที่ดีงามเท่านั้น กล่าวไว้ในลักษณะกลาง ๆ ซึ่งจะตีความไปได้ทั้ง ๒ ทาง คือ สิ่งที่เกิดขึ้นมีขึ้นอาจดีงามก็ได้ อาจต่ำทรามก็ได้ ผู้ที่มักสงสัยหรือผู้มักชอบตั้งปัญหาจะยก ขึ้นเป็นข้อสงสัยหรือยกขึ้นเป็นปัญหาก็ได้ ดังนั้น จึงขอกล่าวเสียทีเดียวว่า ตามที่ได้ศึกษาถึงร่องรอย ของบัญญัติโลก เรื่องนี้แล้วเห็นร่องรอยแน่ชัดว่า ท่านมุ่งหมายถึงสิ่งที่ดีงามแน่นอน มิได้หมายถึงสิ่ง ที่ต่ำทราม จึงเป็นอันตัดปัญหาในเรื่องนี้ได้ ข้อที่น่าเป็นปัญหาต่อไปอยู่ตรงที่ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็น ฝ่ายที่ดีงามนั้น ได้แก่สิ่งใดบ้าง ในปัญหากรรมข้อนี้ หากจะให้รายละเอียดทุกอย่างตามที่มี จะต้องยอมรับว่าหมดปัญญา เพราะส่วนที่ดีงามตามกระแสโลก ไม่มีข้อยุติได้ว่าเพียงไหนหรือเท่าใด เห็นจะต้องหันไปพึ่งพระพุทธเจ้า เพราะมีความแน่นอนและเด็ดขาด หมดคำพูดที่ผู้อื่นจะยกขึ้น คัดค้านท้วงติงได้ พระพุทธองค์ก็เคยตรัสสอนไว้ว่า สงที่ดีงามสำหรับมวลมนุษย์นั้น คือ อัตถะ สิ่งที่เป็นประโยชน์ ๑ หิตะ สงที่เกื้อกูล ๑ สุขะ ความสุข ๑ สิ่งที่ดีงามทั้ง ๓ อย่าง เมื่อเกิดขึ้นมีขึ้นแล้วภารกิจต่อไป ก็คือ การบำรุงรักษาให้เติบโตหรืองอกงาม หรืออย่างต่ำก็ให้คงอยู่ และในช่วงระยะเวลาที่บำรุงรักษา มักจะมีสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยเกิดขึ้นแก่อัตถะ หิตะ สุขะ ดังนั้น จึงต้องมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง คือ การกำจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยนั้น การกำจัด ได้แก่การทำลายให้หมดสิ้น โดยอาศัยมือ เท้า ปาก การปัด ได้แก่การทำให้พ้นไป โดยอาศัยมือ เท้า การเป่า ได้แก่ การทำให้พ้นไปเหมือนกับการปัด แต่ไม่ใช้มือ เท้า ใช้ปากอย่างเดียว บัญญัติ โลกทั้ง ๓ ประการ ต้องการให้สัตว์โลกมีปรกติภาพและปรกติสุขตามวิสัยโลก เมื่ออัตถะ หิตะ สุขะ เกิดขึ้นมีขึ้นแล้ว ก็ต้องบำรุงรักษาไว้ เมื่อสิ่งเป็นพิษเป็นภัยบังเกิดแก่อัตถะ หิตะ สุขะ ก็ต้องกำจัด ปัดเป่าให้หมดสิ้นไปหรือให้ผ่านพ้นไปตามวิธีการที่เหมาะสม

ชาวโลกยอมรับรู้แล้วว่า ศาสนธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างลบล้นพ้น ประมาณ เป็นสิ่งที่มีความลุ่มลึกโดยลำดับ เป็นสัจจธรรมที่ท้ากาลเวลาได้อย่างอยู่ยงคงกระพัน อำนวย อัตถะ หิตะ สุขะ ให้แก่สัตว์โลกได้อย่างครบถ้วน พระพุทธศาสนา เกิดขึ้นมีขึ้นแล้วในโลก

และได้ตกมาเป็นบรมสมบัติของพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า ดังนั้น จึงตกเป็นหน้าที่อันแท้จริงของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่จะต้องบำรุงรักษาไว้ เมื่อใด สิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยเกิดขึ้นแก่พระบวรพุทธศาสนา เมื่อนั้นจะต้องช่วยกันกำจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยให้หมดสิ้น หรือให้เคลื่อนย้ายออกไปโดยทันที เพราะหากพระบวรพุทธศาสนาสูญหายสลายตัวไปจากผืนแผ่นดินไทยแล้ว ย่อมเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะเรียกกลับคืนมาได้อีก และจะเป็นความอัปยศอย่างใหญ่หลวง สำหรับพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า ในกรณีที่หมดปัญญาสามารถจะรักบรมสมบัติของตนไว้ได้ ข้อความตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้กล่าวเพียงเพื่อทบทวนความจำเท่านั้น ข้าพเจ้าเองก็รู้แท้แน่แก่ใจอยู่ว่า คตินิยมของพุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งฝ่ายบรรพชิตทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ย่อมรู้หน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด ในส่วนที่เกี่ยวกับพระศาสนา นั่นคือ ความสำนึกในความเป็นศาสนทายาทของแต่ละคน มุ่งมั่นที่จะสืบต่ออายุพระบวรพุทธศาสนาของตนไว้ แม้จะต้องลงทุนลงแรงสักเท่าใด จนกระทั่งถึงเลือดเนื้อและชีวิตเป็นที่สุด ก็ยอมทั้งสิ้น คตินิยมของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เช่นนี้ มีมาหลายร้อยหลายพันชั่วอายุคนแล้ว จึงเป็นสิ่งที่น่าชื่นใจอย่างที่จะหาสิ่งใดมาเปรียบได้

ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้เป็นศาสนทายาททุกฝ่าย ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศลพากเพียรพยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญกว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น มีจำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วกัน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๑,๖๖๖ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจจากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง

ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไป ด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

✻✻✻

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกเป็นคำรวมว่า พระพุทธศาสนา เป็นสมบัติอันล้ำค่าหาอีกไม่ได้ในโลก และเป็นมรดกเหนือกว่ามรดกอื่นใดบรรดามี พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตรองรับไว้ได้ซึ่งพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา จึงชื่อว่าได้แล้วซึ่งอุดมลาภหาที่เปรียบมิได้ ความดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนานั้น อาศัยมูลปัจจัยที่สำคัญสองประการ คือ ปริยัติการศึกษาเล่าเรียนท่องบ่นจำทรงไว้ซึ่งศาสนธรรมอย่างหนึ่ง ปฏิบัติ คือการฝึกหัดดัดกายวาจาใจให้ดำเนินไปตามศาสนาธรรมที่ได้ศึกษาเล่าเรียนแล้วนั้นอย่างหนึ่ง ดังนั้นความปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักศาสนธรรมจึงต้องอาศัยการปริยัติที่ถูกทางเป็นเบื้องต้น ได้ในหลักว่า *"อตฺถมญฺญาย ธมฺมมญฺญาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน โหติ"* ซึ่งแปลว่า *"ผู้รู้อรรถทั่วถึงแล้ว รู้ธรรมทั่วถึงแล้ว จึงเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมได้"* คำสั่งสอนของพระพุทธองค์อันพระคันถรจนาจารย์ได้ร้อยกรองไว้ในภาษาบาลี มิใช่ภาษาไทย การที่จะถ่ายเทภาษาบาลีให้เป็นภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในทางความรู้และทางปฏิบัติ ต้องอาศัยการศึกษาหลักภาษาบาลีให้รู้ให้เข้าใจจนถึงระดับแตกฉาน จึงจะถ่ายเทเนื้อความในภาษาบาลีออกเป็นภาษาไทย ได้ความตามต้นฉบับ เป็นที่เข้าใจกันอยู่ในหมู่ผู้รู้ว่า นับตั้งแต่คนไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา เริ่มต้นแต่ถือประจำตัว ประจำครอบครัว ประจำหมู่คณะ ตลอดถึงประจำประเทศชาติ ความสนใจในภาษาบาลีย่อมมีขึ้นโดยลำดับกาล กล่าวตามประวัติศาสตร์ของบ้านเมือง การศึกษาภาษาบาลี ในยุคสุโขทัยเป็นราชธานีนั้น เป็นยุคเริ่มก้าวหน้า เพราะท่านผู้เป็นประมุขของประเทศในบางรัชกาลถึงกับทรงศึกษาภาษาบาลี และทรงมีความรู้จนถึงระดับแตกฉาน ในระยะกาลสืบ ๆ มาจนถึงกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีก็ดี กรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีก็ดี การศึกษาภาษาบาลีมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพราะพระราชาธิบดีผู้เป็นประมุขในยุคนั้น ๆ ทรงเป็นพระราชธุระทรงทำนุบำรุงยกย่องเชิดชู เพราะทรงถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นประธานของประเทศ เหตุการณ์เป็นมา และเป็นอยู่เช่นดังกล่าวโดยสังเขปฉะนี้ การศึกษาภาษาบาลีเพื่อเป็นกุญแจสำหรับไขซึ่งพระศาสนธรรมอันบรรจุอยู่ในภาษาบาลี จนสามารถนำออกแสดงได้เป็นภาษาของตน จึงเป็นกรณียะที่สำคัญประการหนึ่ง ของพุทธบุตรในพระพุทธศาสนาทั้งในทางสั่งสอน ทั้งในทางศึกษาเล่าเรียน ในอดีตกาลฉันใด ในปัจจุบันกาลก็ฉันนั้น

ข้าพเจ้าขอกล่าวด้วยความสัตย์จริงว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสังฆมณฑลในขณะนี้ทวีความแพร่หลายได้ปริมาณที่น่าพึงพอใจยิ่ง และพร้อมกับความพึงพอใจใน

ประมาณของนักศึกษา ก็อดที่จะเป็นห่วงมิได้ในเรื่องคุณภาพ แต่มีความอุ่นใจพอที่จะบรรเทาความเป็นห่วงดังกล่าวนั้นอยู่ประการหนึ่ง ด้วยมาคำนึงถึงว่า บรรดาท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และเจ้าสำนักเรียนต่าง ๆ ตลอดถึงครูบาอาจารย์ทั้งปวง ที่มีส่วนรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการฝ่ายศาสนศึกษา ต่างก็จะเล็งเห็นสอดคล้องต้องกันในเรื่องปริมาณที่ไร้คุณภาพ หรือมีคุณภาพน้อยจนถึงขีดที่น่าวิตกว่า ไม่สำเร็จเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริงในวงการพระศาสนาและสังฆมณฑล แล้วรีบเร่งหาทางปรับปรุงแก้ไข ให้ปริมาณและคุณภาพมีความสูงส่งละม้ายคล้ายคลึงกัน มิได้เพ่งแต่ปริมาณฝ่ายเดียว โดยมิได้คำนึงถึงคุณภาพ ความอุ่นใจของข้าพเจ้ามีอยู่เช่นกล่าวมา และข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือทุกวิถีทางในสิ่งที่อยู่ในวิสัย

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๐,๗๔๖ รูป ความทวีขึ้นและการขยายตัวออก ของการศึกษาแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นภาระธุระของท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน โดยวัตถุประสงค์เพื่อ ความเรียบร้อยและรุ่งเรืองของสังฆมณฑลและความดำรงมั่นของพระบวรพุทธศาสนา

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ก็ย่อมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและลุล่วงมาด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดถึงกรรมการผู้นำข้อสอบไปเปิดสอบในสถานที่นั้น ๆ ต่างได้ร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ ร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับขององค์การศึกษา เพื่อให้การสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ นี้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมใจกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัดเพราะขาดปัจจัยเครื่องอาศัยของชีวิต

อนึ่ง การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวง สำเร็จด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตนปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้สำเร็จลงด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ช่วยกันรักษาจารีตอันดีงาม ของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชน

ตามข้อความที่นำมากล่าวโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้แจ้งชัดว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี ลุล่วงและเรียบร้อยด้วยดี เพราะได้อาศัยกำลังร่วมหรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย

คือทั้งฝ่ายวัดฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งอาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ในสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระองค์ผู้เอกอัครศาสนูปถัมภก และคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย คณะสงฆ์ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการ ในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษา โดยทั่วกัน.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

***

หากจะลองกำหนดดูถึงความมีอยู่ หรือความเป็นอยู่ในโลกตั้งแต่ในยุคอดีตอันแสนไกล จนถึงปัจจุบัน จะพบเรื่องอีก ๒ คู่ ซึ่งเป็นอยู่มีอยู่คู่กันมากับมนุษย์ นั่นคือ เรื่องการให้กับการรับ เรื่องการได้กับการเสีย ๑ เรียกให้สั้นเข้าอีกว่า ให้กับรับ ได้กับเสีย เมื่อพูดตามนี้แล้ว ดูไม่มีปัญหา หรือเป็นปัญหาที่จะต้องคิดนึกประการใด เพราะจะคิดนึกหรือไม่คิดนึก เรื่องทั้ง ๒ คู่นั้น ก็ย่อมปรากฏอยู่ในกลุ่มมนุษย์

แต่ความจริง เรื่องทั้ง ๒ คู่ดังกล่าวนั้น เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับหมู่มนุษย์ เป็นเรื่องที่น่าศึกษาหาความรู้ เพราะความอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากความอยู่ร้อนทุกข์ก็ดี ความเรียบร้อยดีงามก็ดีนั้น มีความสัมพันธ์กับการให้การรับ การได้การเสีย ข้าพเจ้าจะไม่ให้อรรถาธิบายในเรื่องการให้การรับแต่จะให้สังเกตไว้ว่า ให้เพื่อรับหรือรับเพื่อให้นั้น จะติดจะตันไม่ได้ เพราะจะสร้างความขัดข้อง ความไม่สะดวกนานาประการ จะสร้างความพิการให้แก่ชุมชน

ในทางธรรม ท่านผู้รู้ให้ความอธิบายในเรื่องปัญญาที่ข้อต้นขั้นต่ำไว้ว่า รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ซึ่งเป็นข้ออธิบายที่ไม่มีผู้ใดจะคัดค้านได้ แต่ข้าพเจ้าขอเพิ่มในคำอธิบายนั้นอีกสักเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ รู้จักได้เสีย ความจริงเรื่องได้เสีย จะรวมอยู่ในกลุ่มรู้จักประโยชน์มิใช่ประโยชน์ก็ได้ ข้าพเจ้าขอแยกออกมากล่าวไว้ เพื่อให้เห็นชัด และเพราะเป็นเรื่องสำคัญมิใช่น้อยเรื่องหนึ่ง

ปัญญาข้อต้นขั้นต่ำนี้ท่านให้อธิบายไว้นั้น มิใช่หมายแต่เพียงว่า รู้จักหน้าตาของสิ่งเหล่านั้นว่ามีลักษณะอย่างไรเท่านั้น ท่านหมายถึงการเปรียบเทียบหรือเทียบเคียงในระหว่างสิ่งทั้ง ๒ นั้นด้วย เรื่องการได้การเสียเล่า ก็เข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ คือ จะต้องรู้จักเทียบได้เทียบเสีย เพราะตามที่ปรากฏอยู่ในโลกการเสียเพื่อได้ก็มีอยู่ และการได้เพื่อเสียก็มีอยู่เช่นกัน การได้มาโดยไม่คำนึงถึงการเสียไป หรือการเสียไปโดยไม่คำนึงถึงการได้มา เป็นข้อเสียอยู่เป็นอันมาก สัตว์โลกเป็นส่วนมากมักชอบได้เพื่อเสีย สัตว์โลกมีส่วนน้อย มักชอบเสียเพื่อได้ พูดกันตามแนวธรรมะ เสียเพื่อได้เป็นการชอบ เป็นการสมควร เป็นการถูกต้อง ได้เพื่อเสีย เป็นการมิชอบ เป็นการมิสมควร เป็นการมิถูกต้อง เพราะเสียเพื่อได้ เป็นคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม แม้ตนจะต้องเสียสละก็ตาม ได้เพื่อเสียเป็นคุณประโยชน์เฉพาะตน แต่เป็นผลเสียหายแก่ส่วนรวม ปรกติภาพปรกติสุขจะมีไม่ได้ถ้าสัตว์โลกพากันคลั่งไคล้ไหลหลงในเรื่องได้เพื่อเสีย เรื่องได้เสียเป็นเรื่องที่น่าคิดพิจารณา ข้าพเจ้า

จึงขอวิงวอนทุก ๆ คน ให้ช่วยกันคิดพิจารณาด้วย

ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้เป็นศาสนทายาททุกฝ่าย ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรมได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศล พากเพียรพยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญกว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น มีจำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วกัน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๐,๒๒๑ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยการร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิดพร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมาเป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดีสำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วมหรือร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์

และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศล และขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

***

นับจำเดิมตั้งแต่ประเทศไทยได้ยกและยอมรับนับถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นประธานของประเทศแล้ว มิใช่จะหยุดยั้งอยู่เพียงเท่านี้ ยังยินยอมให้มีต่อไปอีก นั่นคือยอมให้มีคำว่า พุทธจักรเข้ามาเป็นคู่กับคำว่าราชอาณาจักร โดยปราศจากความรังเกียจแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เท่ากับประกาศให้โลกรู้ว่า ราชอาณาจักรไทยกับพุทธจักรจะแยกจากกันมิได้ พุทธศาสนิกชนชาวไทยก็ยอมรับนับถือหลักการดังกล่าวนั้นเสมอด้วยชีวิตจิตใจของตน ๆ มาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันและจะสืบต่อไปอีกจนหาระยะเวลาสิ้นสุดมิได้ เพราะเป็นมรดกอันล้ำค่าซึ่งจะต้องปกป้องรักษาและป้องกันไว้โดยทุกวิถีทาง

อันพุทธจักรนั่นเล่า เมื่อจะพูดตามที่ยุติในบัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ประกอบด้วยส่วน ๓ ส่วนมาประกอบกันเข้า แล้วเกิดเป็นองค์พุทธจักรขึ้น ส่วนทั้ง ๓ นั้น มิใช่อื่นไกล คือ .-

- ***พระศาสนา ๑***
- ***สังฆมณฑล ๑***
- ***วัดวาอาราม ๑***

โดยหลักการดังกล่าวนี้ จึงตกเป็นหน้าที่ของศาสนทายาทหรือ พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต จะต้องร่วมกายร่วมใจกันปกป้องรักษาและป้องกันพุทธจักรอีก โสดหนึ่ง เช่นเดียวกับราชอาณาจักร ซึ่งคนไทยทุกคนจะต้องร่วมกายร่วมใจกันปกป้องรักษา และป้องกันเอาไว้ให้ได้

พลเมืองของประเทศไทยในขณะนี้ ว่ากันว่า มีจำนวนประมาณ ๔๕ ล้าน หรือจะมากขึ้นไปกว่านี้ก็ตาม หากจะลองแยกเป็นกลุ่มใหญ่ในปัจจุบันคงแยกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ .-

(๑) **กลุ่มบ้าน** หมายถึง ประชาราษฎร์ทั่วไป

(๒) **กลุ่มเมือง** หมายถึง คณะข้าราชการทุกประเภท

(๓) **กลุ่มวัด** หมายถึง คณะสงฆ์ไทย

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของราชอาณาจักรและพุทธจักร ข้าพเจ้าขอพูดตามความรู้สึกส่วนตัวของข้าพเจ้าว่า จะต้องอาศัยบุคคลทั้ง ๓ กลุ่ม ร่วมกายร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ของตน ๆ หรือของแต่ละกลุ่ม ด้วยความจริงจังและด้วยความจริงใจ ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่าความเจริญรุ่งเรือง และความมั่นคงพึงหวังได้ มิใช่เป็นสิ่งที่สุดเอื้อมแต่ประการใด

เมื่อจะกล่าวถึงพุทธจักรโดยเฉพาะแล้ว จำจะต้องพูดตามความสัตย์จริงว่า ความวัฒนา

สถาพรขององค์พุทธจักร ที่ดำเนินมาในอดีตก็ดี ที่กำลังเป็นไปอยู่ในปัจจุบันก็ดี ได้อาศัยบุคคลทั้ง ๓ กลุ่มดังกล่าวแล้ว ร่วมกายร่วมใจกันปกป้องรักษาและป้องกันเป็นอย่างดี ด้วยอาศัยสติสัมปชัญญะ ปราศจากความหลงผิดด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น ถนอมไว้เป็นบรมสมบัติคู่กับชาติสืบไป

อนึ่ง ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้เป็นศาสนทายาททุกฝ่าย ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศล พากเพียร พยายามทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญกว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น มีจำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วกัน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๙,๙๗๓ รูป (ยอดจำนวนแต่ละสำนัก แต่ละประโยค แจ้งอยู่ในหนังสือนี้แล้ว)

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย สมความ มุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

***

นับจำเดิมตั้งแต่ประเทศไทยได้ยกและยอมรับนับถือว่า พระพุทธศาสนาเป็นประธานของประเทศแล้ว มิใช่จะหยุดยั้งอยู่เพียงเท่านี้ ยังยินยอมให้มีต่อไปอีก นั่นคือยอมให้มีคำว่า พุทธจักรเข้ามาเป็นคู่กับคำว่าราชอาณาจักร โดยปราศจากความรังเกียจแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เท่ากับประกาศให้โลกรู้ว่า ราชอาณาจักรไทยกับพุทธจักรจะแยกจากกันมิได้ พุทธศาสนิกชนชาวไทย ก็ยอมรับนับถือหลักการดังกล่าวนั้นเสมอด้วยชีวิตจิตใจของตน ๆ มาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน และจะสืบต่อไปอีกจนหาระยะเวลาสิ้นสุดมิได้ เพราะเป็นมรดกอันล้ำค่าซึ่งจะต้องปกป้องรักษาและป้องกันไว้โดยทุกวิถีทาง

อันพุทธจักรนั่นเล่า เมื่อจะพูดตามที่ยุติในบัดนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า ประกอบด้วยส่วน ๓ ส่วนมาประกอบกันเข้า แล้วเกิดเป็นองค์พุทธจักรขึ้น ส่วนทั้ง ๓ นั้น มิใช่อื่นไกล คือ .-

- ***พระศาสนา ๑***
- ***สังฆมณฑล ๑***
- ***วัดวาอาราม ๑***

โดยหลักการดังกล่าวนี้ จึงตกเป็นหน้าที่ของศาสนทายาทหรือพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต จะต้องร่วมกายร่วมใจกันปกป้องรักษาและป้องกันพุทธจักรอีกโสดหนึ่ง เช่นเดียวกับราชอาณาจักร ซึ่งคนไทยทุกคนจะต้องร่วมกายร่วมใจกันปกป้องรักษาและป้องกันเอาไว้ให้ได้

พลเมืองของประเทศไทยในขณะนี้ ว่ากันว่า มีจำนวนประมาณ ๔๕ ล้าน หรือจะมากขึ้นไปกว่านี้ก็ตาม หากจะลองแยกเป็นกลุ่มใหญ่ในปัจจุบันคงแยกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ .-

(๑) **กลุ่มบ้าน** หมายถึง ประชาราษฎร์ทั่วไป
(๒) **กลุ่มเมือง** หมายถึง คณะข้าราชการทุกประเภท
(๓) **กลุ่มวัด** หมายถึง คณะสงฆ์ไทย

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของราชอาณาจักรและพุทธจักร ข้าพเจ้าขอพูดตามความรู้สึกส่วนตัวของข้าพเจ้าว่า จะต้องอาศัยบุคคลทั้ง ๓ กลุ่ม ร่วมกายร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ของตน ๆ หรือของแต่ละกลุ่ม ด้วยความจริงจังและด้วยความจริงใจ ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า ความเจริญรุ่งเรือง และความมั่นคงพึงหวังได้ มิใช่เป็นสิ่งที่สุดเอื้อมแต่ประการใด

เมื่อจะกล่าวถึงพุทธจักรโดยเฉพาะแล้ว จำจะต้องพูดตามความสัตย์จริงว่า ความวัฒนา

สถาพรขององค์พุทธจักร ที่ดำเนินมาในอดีตก็ดี ที่กำลังเป็นไปอยู่ในปัจจุบันก็ดี ได้อาศัยบุคคลทั้ง ๓ กลุ่มดังกล่าวแล้ว ร่วมกายร่วมใจกันปกป้องรักษาและป้องกันเป็นอย่างดี ด้วยอาศัยสติสัมปชัญญะ ปราศจากความหลงผิดด้วยประการใด ๆ ทั้งสิ้น ถนอมไว้เป็นบรมสมบัติคู่กับชาติสืบไป

อนึ่ง ข้าพเจ้าต้องขอพูดด้วยความจริงใจว่า ท่านผู้เป็นศาสนทายาททุกฝ่าย ซึ่งมีส่วนรับผิดชอบในการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้มีความตั้งใจประกอบด้วยกุศล พากเพียรพยายาม ทำนุบำรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญกว้างขวางแพร่หลายยิ่งขึ้น มีจำนวนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ในสนามหลวงมากขึ้นโดยลำดับ ขอได้โปรดรับอนุโมทนาสาธุการโดยทั่วกัน

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๙,๙๙๒ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาและเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมาเป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูสาธุชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี

สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทาน เนื่องในพระปริยัติศึกษาโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

✻✻✻

สัมปสาทนียกถาในศกนี้ เฉพาะข้อความตอนต้นจำต้องกล่าวนอกจากแนวความที่เคยพูดมาในปีก่อน ๆ เพราะในศกนี้ได้มีประกาศของแม่กองบาลีสนามหลวง เรื่องให้นักเรียนผู้ที่จะเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทุกประโยค แสดงหนังสือสุทธิประจำตัวที่ถูกต้องแก่คณะกรรมการในเวลาสอบ ในการที่สนามหลวงจำใจต้องประกาศฉบับนี้ออกมา จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดนั้นก็เนื่องจากจะป้องกันสิ่งที่เรียกว่าอัปมงคลมิให้บังเกิดขึ้นแก่สถาบันสอบไล่ และแก่สังฆมณฑลเป็นส่วนรวม ประกาศแม่กองบาลีสนามหลวงฉบับดังกล่าว หากมิได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอบไล่แล้วย่อมจะไร้ความหมายทันที แต่ก็เป็นที่น่ายินดีตามที่ข้าพเจ้าทราบมาว่าเจ้าสำนักเรียนสถานที่สอบ เจ้าคณะและกรรมการผู้ควบคุมการสอบ ต่างได้ร่วมกันด้วยดีในการปฏิบัติตามประกาศดังกล่าว ฉะนั้น ข้าพเจ้าและเจ้าหน้าที่ทุกท่านในกองบาลีสนามหลวง ขออนุโมทนาสาธุการและขอขอบพระคุณในการให้ความร่วมมือของทุกฝ่าย ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการสอบไล่ ตลอดลงไปถึงคณะนักเรียนผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทุกชั้น ผู้ซึ่งมีความปรารถนาดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมคอยเป็นหูเป็นตาให้ในเวลาสอบ เมื่อประสบพบผู้ใดกระทำสิ่งที่เป็นอัปมงคลคือฝ่าฝืนระเบียบในเวลาสอบไล่ แล้วแจ้งมาให้กองบาลีสนามหลวงทราบถึงการกระทำของผู้นั้น นับเป็นการช่วยกันกำจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นอัปมงคลให้สูญหายไป ข้าพเจ้าขอโอกาสที่จะต้องนำข้อความในประกาศนั้นมาตีพิมพ์ไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อรักษาประวัติเรื่องนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

ด้วยปรากฏว่า ปัจจุบันนี้ มีนักเรียนสมัครเข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวงเป็นจำนวนมาก บางสำนักเรียน เจ้าสำนักเรียนหรือผู้แทนเจ้าสำนักเรียนที่นำนักเรียนไปสอบไม่สามารถจำนักเรียนของตนได้ทุกรูป เพราะบางรูปก็อยู่ต่างวัด ไปพบกันในเวลาสอบเท่านั้น นักเรียนในสำนักเรียนเดียวกันก็ยังรู้จักกันไม่ทั่ว เพราะบางรูปไม่เคยไปเรียนร่วมกันเลย ประธานกรรมการหรือกรรมการผู้กำกับห้องสอบก็ไม่รู้จักนักเรียน ไม่ทราบว่า ผู้ที่เข้ามาขอรับบัตรในเวลาเรียกชื่อ หรือผู้ที่เข้าไปนั่งสอบอยู่นั้น มีชื่อในบัญชีหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมทำความลำบากใจแก่กรรมการผู้กำกับห้องสอบ เมื่อเกิดมีความสงสัยว่า ผู้ที่เข้าไปนั่งสอบนั้นจะไม่ใช่คนเดียวกันกับผู้ที่มีชื่อในบัญชี ครั้นจะเข้าไปสอบถามก็ดูเป็นการวุ่นวาย เป็นการไม่ไว้วางใจและไม่ให้เกียรติกันในฐานะผู้ทรงเพศสมณะ เพราะไม่มีระเบียบวางไว้ให้ปฏิบัติ

ฉะนั้น เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของผู้เข้าสอบ และเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการผู้กำกับห้องสอบ แม่กองบาลีสนามหลวง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม จึงประกาศให้นักเรียนผู้เข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวง และกรรมการผู้กำกับห้องสอบปฏิบัติในเวลาสอบบาลีสนามหลวงตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ เป็นต้นไป ดังนี้ :-

๑. ให้นักเรียนผู้เข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวงทุกชั้น มีหนังสือสุทธิไปแสดงในเวลาเข้าห้องสอบทุกรูป โดยวางไว้ที่โต๊ะสอบของตนด้านขวามือ

๒. หนังสือสุทธินั้น ต้องมีรูปถ่ายและประทับตราเจ้าคณะ ตลอดจนมีรายการแสดงสังกัดที่ชัดเจน

๓. เมื่อนักเรียนเข้าห้องสอบแล้ว ให้กรรมการผู้กำกับ ๒ รูป นำบัญชีเรียกชื่อไปตรวจสอบกับหนังสือสุทธิของนักเรียนว่าตรงกับบัญชีหรือไม่ ถ้ามีนักเรียนมาก จะตรวจในระหว่างที่นักเรียนทำการสอบก็ได้

๔. นักเรียนรูปใดไม่มีหนังสือสุทธิไปแสดง ผ่อนผันให้นำไปแสดงในวันที่ ๒ แห่งการสอบ ถ้าไม่นำไปแสดง ถือว่าไม่มีสิทธิในการสอบ

๕. หนังสือสุทธิของนักเรียนรูปใดมีพิรุธ น่าสงสัยว่า ผู้ถือหนังสือสุทธินั้นจะไม่ใช่คนเดียวกันกับผู้มีชื่อในบัญชีให้กรรมการผู้กำกับห้องสอบนำหนังสือสุทธินั้น เสนอประธานกรรมการสถานที่สอบนั้น สอบสวน เมื่อสอบเสร็จประจำวัน แล้วรายงานแม่กองบาลีสนามหลวงทราบ พร้อมด้วยหนังสือสุทธิฉบับนั้นด้วย

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๐,๕๖๔ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจาก

ประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

***

สัมปสาทนียกถาในศกนี้ เฉพาะข้อความตอนต้นจำต้องกล่าวนอกจากแนวความที่เคยพูดมาในปีก่อน ๆ เพราะในศกนี้ได้มีประกาศของแม่กองบาลีสนามหลวง เรื่องให้นักเรียนผู้ที่จะเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทุกประโยค แสดงหนังสือสุทธิประจำตัวที่ถูกต้องแก่คณะกรรมการในเวลาสอบ ในการที่สนามหลวงจำใจต้องประกาศฉบับนี้ออกมา จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดนั้น ก็เนื่องจากจะป้องกันสิ่งที่เรียกว่าอัปมงคลมิให้บังเกิดขึ้นแก่สถาบันสอบไล่ และแก่สังฆมณฑลเป็นส่วนรวม ประกาศแม่กองบาลีสนามหลวงฉบับดังกล่าว หากมิได้รับความร่วมมือจากทุกส่วนทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอบไล่แล้วย่อมจะไร้ความหมายทันที แต่ก็เป็นที่น่ายินดีตามที่ข้าพเจ้าทราบมาว่า เจ้าสำนักเรียนสถานที่สอบ เจ้าคณะและกรรมการผู้ควบคุมการสอบ ต่างได้ร่วมกันด้วยดีในการปฏิบัติตามประกาศดังกล่าว ฉะนั้น ข้าพเจ้าและเจ้าหน้าที่ทุกท่านในกอบบาลีสนามหลวงขออนุโมทนาสาธุการและขอขอบพระคุณในการให้ความร่วมมือของทุกฝ่ายที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการสอบไล่ ตลอดลงไปถึงคณะนักเรียนผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทุกชั้น ผู้ซึ่งมีความปรารถนาดีและเห็นประโยชน์ส่วนรวมคอยเป็นหูเป็นตาให้ในเวลาสอบ เมื่อประสบพบผู้ใดกระทำสิ่งที่เป็นอัปมงคลคือฝ่าฝืนระเบียบในเวลาสอบไล่ แล้วแจ้งมาให้กองบาลีสนามหลวงทราบถึงการกระทำของผู้นั้น นับเป็นการช่วยกันกำจัดปัดเป่าสิ่งที่เป็นอัปมงคลให้สูญหายไป ข้าพเจ้าขอโอกาสที่จะต้องนำข้อความในประกาศนั้นมาตีพิมพ์ไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อรักษาประวัติเรื่องนี้ไว้ ดังต่อไปนี้

ด้วยปรากฏว่า ปัจจุบันนี้ มีนักเรียนสมัครเข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวงเป็นจำนวนมาก บางสำนักเรียนเจ้าสำนักเรียนหรือผู้แทนเจ้าสำนักเรียนที่นำนักเรียนไปสอบ ไม่สามารถจำนักเรียนของตนได้ทุกรูป เพราะบางรูปก็อยู่ต่างวัด ไปพบกันในเวลาสอบเท่านั้น นักเรียนในสำนักเรียนเดียวกันก็ยังรู้จักกันไม่ทั่ว เพราะบางรูปไม่เคยไปเรียนร่วมกันเลย ประธานกรรมการหรือกรรมการผู้กำกับห้องสอบก็ไม่รู้จักนักเรียน ไม่ทราบว่า ผู้ที่เข้ามาขอรับบัตรในเวลาเรียก ชื่อหรือผู้ที่เข้าไปนั่งสอบอยู่นั้น มีชื่อในบัญชีหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมทำความลำบากใจแก่กรรมการผู้กำกับห้องสอบ เมื่อเกิดมีความสงสัยว่า ผู้ที่เข้าไปนั่งสอบนั้นจะไม่ใช่คนเดียวกันกับผู้ที่มีชื่อในบัญชีครั้นจะเข้าไปสอบถามก็ดูเป็นการวุ่นวาย เป็นการไม่ไว้วางใจและไม่ให้เกียรติกัน ในฐานะผู้ทรงเพศสมณะ เพราะไม่มีระเบียบวางไว้ให้ปฏิบัติ

ฉะนั้น เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของผู้เข้าสอบ และเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของ

กรรมการผู้กำกับห้องสอบ แม่กองบาลีสนามหลวง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม จึงประกาศให้นักเรียนผู้เข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวง และกรรมการผู้กำกับห้องสอบปฏิบัติในเวลาสอบบาลีสนามหลวงตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ เป็นต้นไป ดังนี้

๑. ให้นักเรียนผู้เข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวงทุกชั้น มีหนังสือสุทธิไปแสดงในเวลาเข้าห้องสอบทุกรูป โดยวางไว้ที่โต๊ะสอบของตนด้านขวามือ

๒. หนังสือสุทธินั้น ต้องมีรูปถ่ายและประทับตราเจ้าคณะ ตลอดจนมีรายการแสดงสังกัดที่ชัดเจน

๓. เมื่อนักเรียนเข้าห้องสอบแล้ว ให้กรรมการผู้กำกับ ๒ รูป นำบัญชีเรียกชื่อไปตรวจสอบกับหนังสือสุทธิของนักเรียนว่าตรงกับบัญชีหรือไม่ ถ้ามีนักเรียนมาก จะตรวจในระหว่างที่นักเรียนทำการสอบก็ได้

๔. นักเรียนรูปใดไม่มีหนังสือสุทธิไปแสดง ผ่อนผันให้นำไปแสดงในวันที่ ๒ แห่งการสอบ ถ้าไม่นำไปแสดง ถือว่าไม่มีสิทธิในการสอบ

๕. หนังสือสุทธิของนักเรียนรูปใดมีพิรุธ น่าสงสัยว่า ผู้ถือหนังสือสุทธินั้นจะไม่ใช่คนเดียวกันกับผู้มีชื่อในบัญชี ให้กรรมการผู้กำกับห้องสอบนำหนังสือสุทธินั้นเสนอประธานกรรมการสถานที่สอบนั้น สอบสวน เมื่อสอบเสร็จประจำวัน แล้วรายงานแม่กองบาลีสนามหลวงทราบพร้อมด้วยหนังสือสุทธิฉบับนั้นด้วย

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๐,๕๖๔ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกัน

ถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดี ไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๖

***

การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งเป็นปีมหามงคลสมัย เพราะทางรัฐบาลกำหนดเป็นอภิลักขิตกาลพิเศษ เป็นปีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี มหามงคลสมัยครั้งนี้ มีข้อที่น่าอัศจรรย์อยู่ประการหนึ่ง เกี่ยวด้วยการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กล่าวคือ พระภิกษุสามเณรผู้สมัครเข้าสอบไล่ประโยค ป.ธ. ๙ และเข้าสอบจริงจำนวน ๙๓ รูป สอบไล่ได้ถึง ๒๓ รูป จำนวนภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ตามที่กล่าว ไม่เคยมีมาในประวัติการณ์ของการสอบไล่ได้ ทั้งในยุคอดีต ทั้งในยุคปัจจุบัน เพิ่งมีในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ นี้ ซึ่งเป็นปีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี ข้าพเจ้าจึงถือว่าเป็นประวัติการณ์และเป็นข้อที่น่าอัศจรรย์อยู่

ท่านผู้รู้แต่ปางก่อนได้กล่าวไว้ ซึ่งมิใช่เป็นคำพังเพย แต่เป็นถ้อยคำที่มีความจริงอยู่ในตัวทีเดียว ถ้อยคำที่กล่าวนั้น *"การปลูกฝังการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี เหมือนกับปลูกต้นไม้แก่นเติบโตยาก เห็นผลช้า ล้มตายก็ง่าย"* แต่ศาสนทายาทหรือพุทธบริษัทในประเทศไทยต่างก็ได้เพียรพยายามปลูกต้นไม้แก่น ให้เจริญเติบโตและมั่นคงมาโดยลำดับเวลา พระภิกษุสามเณรของเรายังมีสัทธาปสาทะ มีฉันทวิริยะ มีความอดทน ในการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ท่านที่เป็นครูบาอาจารย์ ก็มีสัทธาปสาทะ มีฉันทวิริยะ มีความเสียสละ และความอดทน ในการที่จะสั่งสอน พุทธบริษัทส่วนอื่น ๆ ต่างก็ให้ความอุปถัมภ์ต่าง ๆ ด้วยจตุปัจจัย ไม่ย่นย่อท้อถอย ไม่เบื่อหน่าย ให้ความอุปถัมภ์เป็นประจำก็มี เป็นครั้งคราวก็มี ด้วยดวงจิตเป็นมหากุศล เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร ภาวการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ยังดำรงคงอยู่ตราบใด ย่อมเป็นที่หวังได้ว่า การเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีคงจะมีแต่ความเจริญ ไม่มีเสื่อม ขอได้โปรดช่วยกันปลูกฝังพรวนดิน รดน้ำ จะได้เจริญเติบโตมั่นคงสืบต่อไป

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๑,๙๑๐ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

✻✻✻

ก่อนอื่น เห็นจะต้องแจ้งข่าวดีซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การชื่นชมโสมนัสในวงการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ข่าวดังกล่าวนั้น คือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ตามที่ข้าพเจ้าได้นำมาแจ้งรายละเอียดไว้ในเรื่องโอวาทในการสอบบาลี ของแม่กองบาลีสนามหลวง ปีสอบ พ.ศ. ๒๕๒๗ แล้ว เรื่องนี้ มหาเถรสมาคมมีความยินดีเป็นอันมาก ในการที่กรมการศาสนาได้ดำเนินการเทียบความรู้เปรียญธรรมกับความรู้สามัญกับกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น และมหาเถรสมาคมขออนุโมทนาในการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ในการบำรุงส่งเสริมพระศาสนาฝ่ายพระปริยัติธรรมอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก ซึ่งเป็นการเหมาะสมและชอบด้วยเหตุผล ท่านผู้ได้รับรองเทียบคุณวุฒิเปรียญธรรมแล้ว เมื่อยังอยู่ในสมณเพศ ก็คงจะรู้สึกเป็นเกียรติที่ทางราชการยกย่อง หากจะต้องลาสิกขาไปแล้ว จักอาศัยวุฒิเปรียญธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบให้ เป็นคู่มือในการแสวงหาอาชีพ ในกรณีที่ต้องอาศัยวุฒิเป็นหลัก ตามในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์ทั้งสิ้น แก่ท่านผู้ได้รับรองวุฒิเปรียญธรรม

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๓,๔๗๓ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดี

จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

***

ก่อนอื่น เห็นจะต้องแจ้งข่าวดีซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การชื่นชมโสมนัสในวงการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ข่าวดังกล่าวนั้น คือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ตามที่ข้าพเจ้าได้นำมาแจ้งรายละเอียดไว้ในเรื่องโอวาทในการสอบบาลี ของแม่กองบาลีสนามหลวง ปีสอบ พ.ศ. ๒๕๒๗ แล้ว เรื่องนี้ มหาเถรสมาคมมีความยินดีเป็นอันมาก ในการที่กรมการศาสนาได้ดำเนินการเทียบความรู้เปรียญธรรมกับความรู้สามัญกับกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น และมหาเถรสมาคมขออนุโมทนาในการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลในการบำรุงส่งเสริมพระศาสนาฝ่ายพระปริยัติธรรมอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก ซึ่งเป็นการเหมาะสมและชอบด้วยเหตุผล ท่านผู้ได้รับรองเทียบคุณวุฒิเปรียญธรรมแล้ว เมื่อยังอยู่ในสมณเพศก็คงจะรู้สึกเป็นเกียรติที่ทางราชการยกย่อง หากจะต้องลาสิกขาไปแล้ว จักอาศัยวุฒิเปรียญธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบให้ เป็นคู่มือในการแสวงหาอาชีพ ในกรณีที่ต้องอาศัยวุฒิเป็นหลักตามในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์ทั้งสิ้น แก่ท่านผู้ได้รับรองวุฒิเปรียญธรรม

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๕,๘๗๙ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วยดี

จากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นข้อที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

***

ก่อนอื่น เห็นจะต้องแจ้งข่าวดีซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การชื่นชมโสมนัสในวงการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ข่าวดังกล่าวนั้น คือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ตามที่ข้าพเจ้าได้นำมาแจ้งรายละเอียดไว้ในเรื่องโอวาทในการสอบบาลี ของแม่กองบาลีสนามหลวงแล้ว เรื่องนี้มหาเถรสมาคมมีความยินดีเป็นอันมาก ในการที่กรมการศาสนาได้ดำเนินการเทียบความรู้เปรียญธรรมกับความรู้สามัญกับกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น และมหาเถรสมาคมขออนุโมทนาในการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ในการบำรุงส่งเสริมพระศาสนาฝ่ายพระปริยัติธรรมอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก ซึ่งเป็นการเหมาะสมและชอบด้วยเหตุผล ท่านผู้ได้รับรองเทียบคุณวุฒิเปรียญธรรมแล้ว เมื่อยังอยู่ในสมณเพศ ก็คงจะรู้สึกเป็นเกียรติที่ทางราชการยกย่อง หากจะต้องลาสิกขาไปแล้ว จักอาศัยวุฒิเปรียญธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบให้เป็นคู่มือในการแสวงหาอาชีพ ในกรณีที่ต้องอาศัยวุฒิเป็นหลัก ตามในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์ทั้งสิ้น แก่ท่านผู้ได้รับรองวุฒิเปรียญธรรม

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๑๘,๖๔๑ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์

ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมืองต่าง ได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกันรักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการ ในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๐

***

ก่อนอื่น เห็นจะต้องแจ้งข่าวดีซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การชื่นชมโสมนัสในวงการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ข่าวดังกล่าวนั้น คือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ตามที่ข้าพเจ้าได้นำมาแจ้งรายละเอียดไว้ในเรื่องโอวาทในการสอบบาลี ของแม่กองบาลีสนามหลวงแล้ว เรื่องนี้มหาเถรสมาคมมีความยินดีเป็นอันมาก ในการที่กรมการศาสนาได้ดำเนินการเทียบความรู้เปรียญธรรมกับความรู้สามัญกับกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น และมหาเถรสมาคมขออนุโมทนาในการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ในการบำรุงส่งเสริมพระศาสนาฝ่ายพระปริยัติธรรมอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก ซึ่งเป็นการเหมาะสมและชอบด้วยเหตุผล ท่านผู้ได้รับรองเทียบคุณวุฒิเปรียญธรรมแล้ว เมื่อยังอยู่ในสมณเพศ ก็คงจะรู้สึกเป็นเกียรติที่ทางราชการยกย่อง หากจะต้องลาสิกขาไปแล้ว จักอาศัยวุฒิเปรียญธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบให้ เป็นคู่มือในการแสวงหาอาชีพ ในกรณีที่ต้องอาศัยวุฒิเป็นหลักตามในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์ทั้งสิ้น แก่ท่านผู้ได้รับรองวุฒิเปรียญธรรม

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๒๑,๑๖๔ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ และครูบาอาจารย์ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุน เพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์

ด้วยดีจากประชาชนพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมาเป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการ ในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

สัมปสาทนียกถา

วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

✻✻✻

ก่อนอื่น เห็นจะต้องแจ้งข่าวดีซึ่งเป็นเรื่องที่ควรแก่การชื่นชมโสมนัสในวงการ ของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ข่าวดังกล่าวนั้น คือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ตามที่ข้าพเจ้าได้นำมาแจ้งรายละเอียดไว้ในเรื่องโอวาทในการสอบบาลี ของแม่กองบาลีสนามหลวงแล้ว เรื่องนี้มหาเถรสมาคมมีความยินดีเป็นอันมาก ในการที่กรมการศาสนาได้ดำเนินการเทียบความรู้เปรียญธรรมกับความรู้สามัญกับกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น และมหาเถรสมาคมขออนุโมทนาในการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แสดงออกอย่างชัดแจ้งถึงความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ในการบำรุงส่งเสริมพระศาสนาฝ่ายพระปริยัติธรรมอย่างน่าสรรเสริญยิ่งนัก ซึ่งเป็นการเหมาะสมและชอบด้วยเหตุผล ท่านผู้ได้รับรองเทียบคุณวุฒิเปรียญธรรมแล้ว เมื่อยังอยู่ในสมณเพศ ก็คงจะรู้สึกเป็นเกียรติที่ทางราชการยกย่อง หากจะต้องลาสิกขาไปแล้ว จักอาศัยวุฒิเปรียญธรรมที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบให้เป็นคู่มือในการแสวงหาอาชีพ ในกรณีที่ต้องอาศัยวุฒิเป็นหลัก ตามในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณประโยชน์ทั้งสิ้น แก่ท่านผู้ได้รับรองวุฒิเปรียญธรรม

นักศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีของสำนักเรียนต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่สมัครเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ประจำศกนี้ มีจำนวน ๒๒,๐๒๘ รูป

ความทรงตัวอยู่ได้ และการขยายตัวออกของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเอาเป็นธุระของท่านเจ้าสำนักเรียน ท่านเจ้าคณะ พระสังฆาธิการและครูบาอาจารย์ ตลอดลงไปถึงท่านผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส บริจาคทรัพย์สิ่งของอุปถัมภ์ค้ำจุนเพื่อช่วยกันเป็นกำลังสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาเพื่อความเรียบร้อยดีงามรุ่งเรืองของสังฆมณฑล นับเป็นส่วนที่ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริง

ครั้นถึงวาระการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง กิจการเนื่องในการสอบไล่ได้ดำเนินไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้อาศัยความร่วมกาย ร่วมใจ จากท่านเจ้าสำนักสถานที่สอบ และท่านเจ้าคณะระดับต่าง ๆ ตั้งต้นแต่เจ้าคณะภาคนั้น ๆ ลงไป ตลอดถึงท่านพระเถรานุเถระผู้นำประโยคไปเปิดสอบ ณ สถานที่นั้น ๆ และกรรมการเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการสอบ ต่างร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่และร่วมกันรักษาระเบียบข้อบังคับของสนามหลวงแผนกบาลี เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งนั้น เพราะได้รับความอุปถัมภ์ด้วย

ดีจากประชาชนพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต ตลอดถึงทางราชการฝ่ายบ้านเมือง ต่างได้ร่วมกันถวายภัตตาหาร น้ำปานะ หมากพลู บุหรี่ เป็นต้น เพื่อให้การสอบไล่ดำเนินไปด้วยดีไม่ติดขัด ควรได้รับอนุโมทนาสาธุการอย่างแท้จริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้แล้ว การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยกำลังร่วมของพระเถรานุเถระชั้นเปรียญทั้งหลาย สละกำลังกาย กำลังความคิด พร้อมทั้งสละกิจอันจะพึงกระทำเป็นส่วนตน ปลีกตัวมาร่วมบำเพ็ญศาสนกิจส่วนนี้ ให้ลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา เป็นอันได้ร่วมกัน รักษาจารีตอันดีงามของท่านบุรพาจารย์ผู้บริหารพระศาสนาสืบเนื่องมา เป็นที่ควรแก่การชื่นชมยินดีของวิญญูชนทั่วไป

ตามที่กล่าวมาโดยสังเขปนี้ จะพึงเห็นได้ชัดแจ้งว่า การจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ดี การสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี การตรวจใบตอบประโยคบาลีสนามหลวงก็ดี สำเร็จลุล่วงเรียบร้อย เพราะอาศัยกำลังร่วม หรือการร่วมกำลังของหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายวัด ทั้งฝ่ายบ้าน ทั้งฝ่ายรัฐ ทั้งฝ่ายราษฎร์ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ ทั้งฝ่ายบรรพชิต พร้อมทั้งได้อาศัยพระบรมราชูปถัมภ์และความอุปถัมภ์ของคณะรัฐบาลมิได้ขาดสาย

ในนามของคณะสงฆ์ ขอถวายพระราชกุศลและขออนุโมทนาสาธุการ ในกุศลสมาทานเนื่องในพระปริยัติธรรมโดยทั่วกัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดอบรม

ของ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ฟื้น ชุตินฺธรมหาเถร ป.ธ.๙)

แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันต้นของการเปิดสอบบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ป.ธ.๓-๔-๕ ทั่วพระราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และวันนี้ถือว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง สำหรับตัวท่านทั้งหลายด้วย สำหรับการพระศาสนาด้วย ที่ข้าพเจ้าอ้างว่าเป็นวันสำคัญสำหรับตัวท่านนั้น ก็เพราะเป็นวันเริ่มเปิดการทดสอบวิชาความรู้ที่ท่านทั้งหลายได้ศึกษามา ว่าเป็นผู้มีวิชาความรู้คู่ควรแก่ภูมิชั้นที่กำหนดไว้ และควรที่จะได้เลื่อนชั้นการศึกษา การสอบไล่ขึ้นไปได้เพียงใดนี้ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง เป็นการทดสอบถึงสุปฏิบัติข้อต้นชั้นต่ำเกี่ยวในการประพฤติตนเนื่องในการสอบนี้ ว่าเป็นผู้มีสุปฏิบัติแก่ความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแล้วหรือไม่เพียงใด การมีความรู้สมแก่ภูมิขึ้น ความมีสุปฏิบัติคู่ควรแก่ฐานะและภาวะของตน ข้าพเจ้าถือว่าเป็นเกียรติคุณ และเป็นศักดิ์ศรีอันบริสุทธิ์ที่ควรชื่นชม ยินดีมิใช่เฉพาะแก่ตัวนักเรียนเท่านั้น ย่อมมีแก่วัด สำนักศึกษา อำเภอ จังหวัดตลอดถึงสังฆมณฑล เพราะมีความจริงอยู่เช่นนี้ ทางการคณะสงฆ์จึงต้องเข้มงวดกวดขันโดยประการต่าง ๆ เพื่อช่วยรักษาความบริสุทธิ์ผุดผ่องหรือสุจริตธรรม เนื่องในการสอบพระปริยัติธรรมให้สมบูรณ์ มิให้เกิดความพิการ โดยวัตถุประสงค์ชั้นยอดก็เพื่อจะรักษาเกียรติคุณและศักดิ์ศรีของสังฆมณฑลไว้ ขอให้ท่านทั้งหลายถือเป็นหลักประจำตัวประจำใจ ทั้งในบัดนี้ทั้งในภายหน้า

อีกประการหนึ่ง ที่ข้าพเจ้ากล่าวว่า เป็นวันสำคัญสำหรับการพระศาสนานั้น ก็เพราะความทรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนา ความแพร่หลายขยายตัวของพระพุทธศาสนา ในเบื้องต้นต้องอาศัยการศึกษาเป็นมูล แล้วจึงสืบต่อถึงการปฏิบัติและปฏิเวธโดยลำดับกัน คำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านร้อยกรองไว้เป็นภาษาบาลี ตามหลักเถรวาทที่เราปฏิบัติกันอยู่นี้ ถือภาษาบาลีเป็นแม่บท จึงต้องมีการศึกษาภาษาบาลีเพื่อเป็นกุญแจไขพระธรรมวินัยออกมาเพื่อเรียนรู้และปฏิบัติตาม ดังนั้น เมื่อยังมีการศึกษาภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาของพระพุทธศาสนาอยู่ตราบใดตราบนั้น เป็นที่เชื่อได้ว่าพระพุทธศาสนายังดำรงคงอยู่ และมีทางที่จะแพร่หลายขยายตัวออกไป เพราะมีผู้สืบอายุของพระพุทธศาสนา ทั้งในทางปริยัติทั้งในทางปฏิบัติ เราทั้งหลายชื่อว่าเป็น ศาสน

ทายาทร่วมกัน เกียรติภูมิชั้นสูงสุดนั้น อยู่ที่การสืบอายุพระพุทธศาสนา มิใช่อยู่ที่อื่นเลย ส่วนอื่น ๆ ล้วนเป็นเครื่องประกอบทั้งสิ้น มิใช่เป็นแก่นสารอย่างแท้จริง

การเว้นชั่วประพฤติชอบ เนื่องในการสอบไล่พระปริยัติธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ทุกท่านจะต้องรักษาไว้ให้มั่น อย่าให้เสียชื่อเสียเกียรติ ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นพุทธบุตร ลูกของพระพุทธเจ้า การสอบไล่นั้นจะได้หรือตกก็ตาม ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญา มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้ หากทุกท่านถือภูมิปัญญาเป็นหลักในการสอบแล้ว การสอบจะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงามปราศจากข้อที่จะพึงตำหนิติเตียนหรือลงโทษทัณฑ์ ข้าพเจ้าขอให้ท่านใช้ภูมิปัญญาเป็นหลักในการสอบโดยทั่วกัน

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพร ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแจ่มใส เจาะปัญหากรรมแม้ที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งไปได้โดยถูกต้องถ่องแท้ไม่ติดขัด ลุถึงปณิธานของตน ๆ โดยทั่วกันทุกรูป เทอญ ฯ

(พระธรรมคุณาภรณ์)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันต้นของการเปิดสอบบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ป.ธ.๓-๔-๕ ทั่วพระราชอาณาจักร ประจำปีสอบ พ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อปีกลายนี้ ข้าพเจ้าได้ให้โอวาทไว้ตอนหนึ่งว่า *"วันนี้ ถือว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง สำหรับตัวท่านทั้งหลายด้วย สำหรับการพระศาสนาด้วย"* มีความสำคัญอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าได้ขยายความไว้ในครั้งนั้นแล้ว จะไม่นำมาพูดซ้ำในที่นี้อีก ท่านผู้สนใจใคร่หาความรู้ จะหาดูได้ในหนังสือเรื่องสอบบาลีขององค์การศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๔ สำหรับในศกนี้ ข้าพเจ้าประสงค์จะพูดกะท่านทั้งหลายในเรื่องอื่นตามที่เห็นสมควร

เราทั้งหลาย ชื่อว่า เป็นศาสนทายาท คือ เป็นผู้ที่พระพุทธเจ้า ผู้เป็นสังฆบิดรทรงมอบพระธรรมวินัยที่รวมเรียกว่า "พระพุทธศาสนา" ให้เป็นมรดก พระพุทธองค์ทรงไว้วางพระหฤทัยในพวกเราอย่างสนิท ปราศจากความระแวงหรือความคลางแคลงพระหฤทัย เพราะฉะนั้น ภารกิจที่สำคัญยิ่งของพวกเราผู้เป็นศาสนทายาท มีหลักเป็นใหญ่ ๒ ประการ คือ การที่จะต้องรักษาพุทธวงศ์ไว้ทุกวิถีทางประการ ๑ การที่จะต้องประพฤติตนให้คู่ควรแก่การที่จะรักษาพุทธมรดกที่ได้รับมาให้คงที่หรือทวีความแพร่หลายมิให้สูญหายไปประการ ๑

ภารกิจทั้ง ๒ ประการนี้ ท่านแต่ปางก่อนได้รวมเรียกว่า "การสืบอายุพระพุทธศาสนา" การสืบอายุพระพุทธศาสนาดังกล่าวมานั้น ท่านกำหนดไว้เป็นสองหัวข้อ คือ การบวช ๑ การเรียน ๑ รวมเรียกกันในบัดนี้ว่า "การบวชเรียน" ถือเป็นกรณียกิจสำหรับกุลบุตรผู้เป็นศาสนิกชน การบวชเป็นการรักษาพุทธวงศ์ คือ การบรรพชาอุปสมบทตามแบบของพระพุทธเจ้า จัดเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาในทางเพศ การเรียนเป็นการรักษาพุทธมรดกที่ได้รับมอบมา เป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาในทางคำสั่งสอน

นักเรียนทั้งหลาย ท่านทุกรูปควรจะภาคภูมิใจว่า เราเป็นหน่วยหนึ่งของบรรดาศาสนทายาทที่ดี มีทั้งการบวชมีทั้งการเรียน ซึ่งเป็นส่วนของการสืบอายุพระพุทธศาสนา ในทางเพศและในทางคำสั่งสอน อันนี้ เป็นความดีงามอย่างแท้จริงตามหลักพระศาสนาของเรา บัดนี้ มีการเปิดสอบพระ

ปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อเป็นการทดสอบความรู้ของท่านทั้งหลายที่ได้เล่าเรียนศึกษามาว่าจะมีภูมิรู้สมแก่ชั้นนั้น ๆ ควรที่ทางการจะรับรองได้หรือไม่เพียงไร เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นเข้าทดสอบความรู้ของตน ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ มิใช่ข้อเป็นข้อตายอย่างเด็ดขาดสำหรับการพระศาสนา ข้อเป็นข้อตายนั้นอยู่ที่การเล่าเรียนมาดี คือ มีความรู้ความเข้าใจทั่วถึงประการ ๑ มีความปฏิบัติดีงามตามความรู้นั้นประการ ๑ ความปฏิบัติดีงามที่เป็นข้อต้นขั้นต่ำที่สุด ก็คือความเว้นชั่ว ประพฤติชอบ อันนี้แหละเป็นพยานชี้ให้เห็นถึงการเล่าเรียนมาดี ที่เรียกว่าสืบอายุพระพุทธศาสนา บุญกุศลอย่างแท้จริงอยู่ตรงนี้ สิ่งอื่นเป็นแต่ส่วนประกอบ ดังนั้น องค์การศึกษาจึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เป็นการตายตัวว่า ต้องการคุณภาพไม่ต่ำกว่าปริมาณ หากถูกบังคับให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งในเรื่องปริมาณกับคุณภาพ ก็เลือกเอาคุณภาพก่อน

เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมเพื่อการพระศาสนา จุดเป็นจุดตายอยู่ตรงไหน ได้กล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นที่ข้าพเจ้าต้องขอความร่วมมือจากทุกท่านที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการสอบครั้งนี้ คือ ทั้งเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ทั้งนักเรียนทุกรูป ไปให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบ จะสอบได้หรือสอบมิได้นั้น ข้าพเจ้าเคยให้โอวาทไว้เมื่อศกก่อน (๒๕๐๔) แล้วว่า ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของเรา มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางที่ท่านเรียกว่า ปาปิจฺฉตา ความปรารถนาลามก ขอให้ช่วยกันรักษาเกียรติคุณของตนเองด้วย ของส่วนรวมด้วยไว้ให้ดี การทำลายเกียรติคุณเพราะเห็นแก่สิ่งต่ำทราม คือ ความไม่สุจริตในการสอบ เป็นการไม่สมควรแก่เพศบรรพชิตยิ่งนัก ข้าพเจ้าขอเปิดเผยความรู้สึกของข้าพเจ้าว่า ทุกคราวที่ข้าพเจ้าต้องลงนามในประกาศลงโทษนักเรียนผู้ทุจริตในเวลาสอบ จำเป็นจำใจต้องลงนาม รู้สึกเสมือนหนึ่งลอกหนังกำพร้าตัวเอง แต่ก็ต้องทำ เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนใหญ่ ใจไม่สบายเลย มีความสลดใจเป็นนิตย์ มีความเศร้าใจตลอดเวลา ในเมื่อนึกถึงพฤติกรรมที่ไม่ควรจะเกิดแต่มาบังเกิดขึ้นได้ ข้าพเจ้าจึงต้องขอความร่วมมือจากทุกท่านดังกล่าวแล้ว มิใช่เพื่อให้เห็นแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลาย เห็นแก่การคณะสงฆ์ของเรา อย่าให้ชาวโลกดูหมิ่นได้ว่าลูกของพระพุทธเจ้าไม่ดีไปกว่าลูกของชาวบ้าน ซึ่งเป็นถ้อยคำที่น่าอับอายขายหน้าเป็นที่สุด ขอให้ช่วยกันจดจำและแนะนำสั่งสอนกันต่อ ๆ ไปด้วย

ที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพร ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแจ่มใส เจาะปัญหากรรมแม้ที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งไปได้ โดยถูกต้องถ่องแท้ไม่ติดขัด ลุถึงปณิธานของตน ๆ โดยทั่วกันทุกรูป เทอญ ฯ

(พระธรรมคุณาภรณ์)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๖

✻✻✻

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

ในการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำปี ครั้งที่ ๒ ได้ยุติกันเป็นธรรมเนียมเสียแล้วว่า จะต้องมีการอ่านการฟังโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวงด้วยส่วนหนึ่ง ข้าพเจ้าได้เขียนโอวาทเพื่อให้นำมาอ่านล่วงไป ๒ คราวแล้ว คราวนี้นับเป็นคราวที่ ๓ ท่านทั้งหลายที่เคยเข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงประโยค ป.ธ.๓-๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๕ ที่ยังสอบไม่ได้และเข้าสอบในปีนี้อีกก็ดี หรือที่สอบได้มาบ้างแล้ว แต่ยังสอบได้ไม่เกินไปกว่าประโยค ป.ธ.๔ และเข้าสอบในปีนี้อีกก็ดี หากท่านทั้งหลายจะได้กำหนดจดจำและไตร่ตรองพิจารณาแล้ว ย่อมจะจับสาระสำคัญของโอวาทที่ข้าพเจ้าเคยกล่าวไว้ตามตัวหนังสือใน ๒ ศกที่ผ่านมาแล้วได้ สำหรับโอวาทในศก ๒๕๐๔ ข้าพเจ้าเคยบอกแก่ท่านทั้งหลายเป็นประการแรกว่า วันเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงนับเป็นวันสำคัญสำหรับท่านทั้งหลายที่เข้าสอบด้วย เป็นวันสำคัญสำหรับการพระศาสนาด้วย และประการสุดท้าย ข้าพเจ้าตักเตือนท่านทั้งหลายให้ใส่ใจว่า การสอบไล่นั้นขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาเป็นหลัก มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้เป็นหลัก เพราะเมื่อเอาภูมิปัญญาเป็นหลักแล้ว การสอบไล่จะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ปราศจากข้อที่จะพึงติเตียนหรือลงโทษทัณฑ์ สาระสำคัญของโอวาทในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลายจงกำหนดจดจำแล้วดำเนินตามในปีสอบไล่ พ.ศ. ๒๕๐๖ นี้อีกด้วย ส่วนสาระสำคัญของโอวาทในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น ข้าพเจ้าได้ชี้แจงให้เห็นว่า ภิกษุสามเณรทุกรูป จะต้องนึกอยู่ในใจเสมอว่า เราจะต้องเป็นศาสนทายาทที่ดีของสมเด็จพระบรมศาสดา ผู้ทรงเป็นสังฆบิดร ช่วยกันสืบอายุพระพุทธศาสนาทั้งในทางเพศทั้งในทางคำสั่งสอน พร้อมกันนี้ได้แจ้งให้ทราบถึงนโยบายของการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยที่ข้าพเจ้าได้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบว่า ข้าพเจ้าถือหลักคุณภาพเป็นสำคัญ และจะถือคุณภาพเป็นหลักสำคัญไม่ต่ำกว่าปริมาณหรือจำนวน หากมีเหตุการณ์บังคับให้ข้าพเจ้าจำต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่างคุณภาพและปริมาณ ข้าพเจ้าจะเลือกเอาคุณภาพทันที จะไม่พะวงถึงเรื่องปริมาณแม้แต่น้อยเลย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวทบทวนสาระสำคัญของโอวาทในสองศกที่แล้วมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ท่านทั้งหลายตลอดถึงเจ้าอาวาส

เจ้าคณะและครูอาจารย์ได้รับทราบนโยบายการศึกษาว่ามีหลักอย่างไร อย่างน้อยก็ในสมัยที่ข้าพเจ้าได้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

พวกเรารวมทั้งท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่นี้และตัวข้าพเจ้าด้วย ต่างก็เป็นพุทธบุตรลูกของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน พวกเรามีนามอันท่านขนานไว้หลายอย่างต่างกัน เรียกว่าสมณะก็มี บรรพชิตก็มี ภิกษุสามเณรก็มี พุทธชิโนรสก็มี พรหมจารีก็มี ฯลฯ จะได้รับขนานนามอื่นอีกสักเท่าใดก็ตาม นามเหล่านั้นล้วนเป็นเนมิตตกนาม คือ เป็นชื่อที่แต่งตั้งขึ้น เพราะเป็นผู้มีวัตถุประสงค์ที่ดี หรือเพราะเป็นผู้ดำรงอยู่ในคุณงามความดี ที่ควรสรรเสริญยกย่องเคารพนับถือสักการะบูชา ชื่องามนามเพราะแต่ละอย่างเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งที่จะต้องบำรุงรักษาไว้ หรือเพียรพยายามเพื่อบำรุงรักษาไว้ ให้สมกับที่เกิดมาในอริยชาติ ให้สมกับที่เป็นหน่อเนื้อเชื้อแถวแห่งพระสมณศากยบุตร ในเรื่องเช่นนี้ข้าพเจ้าจะไม่ขอให้โอวาทแก่ท่านทั้งหลายเช่นในปีก่อน ๆ แต่จะขออัญเชิญพระบรมพุทโธวาทที่พระพุทธองค์ได้ประทานไว้ปรารภเรื่องนามว่า “สมณะ” ซึ่งปรากฏอยู่ในพระสูตรแห่งหนึ่ง จะขอยกมาเพียงบางตอน และแปลเป็นความไทยเลยทีเดียวดังต่อไปนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชนเขารู้จักเธอทั้งหลายว่า สมณะ ๆ ดังนี้ ส่วนเธอทั้งหลายเล่า เมื่อมีผู้ถามว่า ท่านทั้งหลายเป็นอะไร ดังนี้แล้ว จะปฏิญาณว่าเราทั้งหลายเป็นสมณะ เมื่อเธอทั้งหลายนั้น จะเป็นผู้มีชื่ออย่างนั้น จะปฏิญาณว่าอย่างนั้น จำต้องสำเหนียกตนดังนี้ว่า ธรรมเหล่าใดอันทำให้เป็นสมณะด้วย อันทำให้เป็นพราหมณ์ด้วย เราทั้งหลายจักสมาทานคือยึดมั่นธรรมเหล่านั้นประพฤติอย่างนี้หนอ ชื่อของเราทั้งหลายนี้ด้วย ปฏิญาณของเราทั้งหลายนี้ด้วย จักเป็นสัตย์ด้วยจักเป็นจริงแล้วด้วย อนึ่ง เราทั้งหลายบริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัชชบริขาร ของทายกเหล่าใด การอุปการะทั้งหลายนั้นของทายกเหล่านั้น จักมีผลใหญ่มีอานิสงส์ใหญ่ เพราะเราทั้งหลายฯ อนึ่ง บรรพชาของเราทั้งหลายจักไม่เป็นหมัน มีแต่ผล มีแต่กำไรอย่างเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกตนอย่างนี้เถิด ฯ ต่อจากนี้ไป ขอลัดความว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสอย่างนี้แล้ว จึงได้ทรงแสดงธรรมที่กระทำให้เป็นสมณะ (สมณกรณธรรม) ทรงยกหิริโอตตัปปะขึ้นเป็นประธาน แล้วทรงแสดงกายสมาจาร วจีสมาจาร มโนสมาจาร ที่บริสุทธิ์ อาชีพที่บริสุทธิ์ ความสำรวมอินทรีย์ ความรู้จักประมาณในโภชนะ ความประกอบความเพียรของผู้ตื่นอยู่ สติสัมปชัญญะ เสพเสนาสนะอันสงัด ชำระจิตจากนิวรณ์ให้ตั้งเป็นสมาธิ กระทำปัญญาอันเห็นประจักษ์ในอริยสัจจ์ให้เกิดขึ้น ดังนี้แล เป็นธรรมของสมณะ ฯ

ตามความบางตอนของพระบรมพุทโธวาทนี้ ท่านทั้งหลายจะพึงเห็นได้ว่า ทรงสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติธรรมตั้งแต่ชั้นต่ำขึ้นไปหาชั้นสูงตามลำดับ ทรงยกหิริโอตตัปปะขึ้นสั่งสอนก่อน ถัดไปถึงสุจริต ๓ ประการ ถัดไปอีกถึงความเลี้ยงชีพโดยทางบริสุทธิ์ แล้วทรงสั่งสอนสูงยิ่งขึ้นไปอีกจนในที่สุดถึงการรู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจจธรรม ๔ ประการ ฯ

ข้าพเจ้าขอให้ท่านทั้งหลายสำเหนียกพระบรมพุทโธวาทเรื่องนี้ไว้ให้ดี ขอให้ตั้งอยู่ในธรรมเหล่านั้นตามลำดับชั้นขึ้นไป แม้อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีหิริโอตตัปปะ มีความสุจริตในไตรทวาร จึงจะสมนามโวหารที่ได้รับยกย่องและเชื่อถือว่าเป็นสมณะ ขออย่าได้ประพฤติให้ผิดไปจากสมณกรณธรรมข้อนี้เลย

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรดังที่เคยให้มาทุกปี ดังนี้ว่า ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัยขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแจ่มใส เจาะปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งได้ โดยถูกต้องถ่องแท้และไม่ติดขัด ลุถึงปณิธานของตน ๆ โดยทั่วกันทุกรูปเทอญ

(พระธรรมคุณาภรณ์)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ
แม่กองบาลีสนามหลวง
วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

ในการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงประจำปี ครั้งที่ ๒ ได้ตกเป็นธรรมเนียมเสียแล้วว่า จะต้องมีการอ่านการฟังโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวงด้วยส่วนหนึ่ง จึงเป็นหน้าที่ของแม่กองจะต้องเขียนถ้อยคำเป็นโอวาทเพื่อจะได้นำมาอ่านให้ผู้เข้าสอบฟังก่อน คำว่า "โอวาท" นั้น มีคำคู่กันอยู่อีกคำหนึ่ง คือ อนุสาสนี สาระสำคัญทั้งของโอวาททั้งของอนุสาสนี มุ่งไปในทางที่จะให้มีความระมัดระวัง เพื่อมิให้เกิดความบกพร่องผิดพลาดเสียหายไม่ว่ากรณีใด ๆ หรือเพื่อจูงใจ ตักเตือนให้เว้นชั่วประพฤติชอบ หรือเพื่อให้เห็นโทษเห็นอานิสงส์ในการกระทำอย่างนั้น ๆ เป็นหลักที่ท่านสอนท่านใช้กันมากว่า ๒,๕๐๖ ปีแล้ว

โอวาทในการเปิดสอบบาลีที่มีมาโดยลำดับปีนั้น จะมีถ้อยคำสำนวนยักเยื้องเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนความอย่างไรก็ตาม ย่อมมีสาระสำคัญไม่พ้นไปจากหลักเดิมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ขึ้นชื่อว่าการสอบไล่วิชาทุกอย่าง ไม่ว่าในทางโลกหรือในทางธรรม ย่อมมีข้อบังคับหรือระเบียบแบบแผนที่ผู้เข้าสอบจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อผู้เข้าสอบไม่ประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับหรือระเบียบแบบแผน เรียกว่า "เป็นผู้ฝ่าฝืน" การฝ่าฝืนเป็นเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยดีงาม เป็นเหตุให้เกิดการทุจริต ทำให้มีจุดด่างพร้อยในการสอบไล่ มิใช่ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง

ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอบอกท่านทั้งหลายได้ทันทีโดยมิต้องอ้ำอึ้งแต่ประการใดเลยว่า การพระศาสนาของเราก็ดี การคณะสงฆ์ของเราก็ดี มีหลักอยู่ที่ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ดังนั้น การสอบไล่พระปริยัติธรรมในสนามหลวง จึงต้องมีข้อบังคับหรือระเบียบแบบแผน เพื่อให้ผู้เข้าสอบต้องประพฤติปฏิบัติตาม และมีผู้คอยควบคุมดูแลเพื่อเป็นสักขีพยานว่า ผู้เข้าสอบได้ประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับหรือระเบียบแบบแผนครบถ้วน ปราศจากการฝ่าฝืนหรือละเมิดแต่ประการใด การกระทำดังกล่าวมานี้ก็เพื่อช่วยกันผดุงรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ในวงการพระศาสนาหรือวงการคณะสงฆ์นั่นเอง มิให้เกิดจุดด่างพร้อยขึ้น แต่ถ้าจะมีการฝ่าฝืนหรือละเมิดเกิดขึ้นซึ่งเป็นการบ่อนทำลายความบริสุทธิ์ผุดผ่องแล้วไซร้ ย่อมเป็นหน้าที่ของผู้รับผิดชอบ ตั้งต้นแต่เจ้าอาวาส เจ้าคณะต่างชั้น จนถึงแม่กอง

จะต้องร่วมมือช่วยกันกำจัดให้หมดสิ้นไป แม้จะต้องฝืนความรู้สึกในใจเป็นส่วนตัวสักเพียงใดก็ตาม ก็จำต้องทำ เพื่อประโยชน์แก่การพระศาสนาและการคณะสงฆ์ในส่วนรวม

ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในใจอยู่ประการหนึ่งว่า บรรดาเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป ทั้งที่มีโอกาสเข้าสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ทั้งที่มีส่วนต้องเกี่ยวข้องในการสอบ ไม่กำหนดว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย คงจะมีความเห็นพ้องต้องกันกับถ้อยคำที่ได้กล่าวแล้ว และต่างจะได้ช่วยกันผดุงรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ผุดผ่องในวงการพระศาสนาและหรือในวงการคณะสงฆ์ ตามอำนาจหรือตามหน้าที่ของตน ๆ เพื่อ ประโยชน์ของพระบวรพุทธศาสนา ให้สมกับที่ได้นามว่า "พุทธชิโนรส" ซึ่งเป็นนามที่เป็นเกียรติภูมิ และเป็นศักดิ์ศรีอย่างยิ่งทั้งของตนทั้งของสังฆมณฑล อย่าให้นามอันเป็นมิ่งขวัญนี้ ต้องจมปลักหักโค่น หรืออันตรธานสูญหาย ขอให้ช่วยกันทะนุถนอม รักษาไว้โดยทั่วกัน

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรดังที่เคยให้มาทุกปี ดังนี้ว่า ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงปัญญาของท่านทั้งหลายแจ่มใส เจาะปัญหาความที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งได้โดยถูกต้องถ่องแท้และไม่ติดขัด ลุถึงปณิธานของตน ๆ โดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘

***

นักเรียนผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

ในการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงชั้น ป.ธ. ๓-๔ ในส่วนภูมิภาคประจำศกนี้ ได้เปลี่ยนวิธีปฏิบัติการเกี่ยวกับการสอบไล่จากวิธีการเดิมบางประการ ในการสอบไล่ครั้งก่อน ๆ ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้อาราธนาพระเถรานุเถระให้ผู้นำประโยคข้อสอบมาเปิดสอบในจังหวัดที่มีการสอบประโยคบาลีมาปีนี้ ทางแม่กองพิจารณาเห็นว่า ทางการคณะสงฆ์นอกจากจะแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าคณะภาคแล้ว ยังได้แต่งตั้งรองเจ้าคณะภาคทุกภาค ในฝ่ายคณะมหานิกาย มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ๆ จึงได้งดวิธีการอาราธนาพระเถรานุเถระให้เป็นผู้นำประโยคข้อสอบมาเปิดสอบเช่นที่เคยปฏิบัติมา เปลี่ยนเป็นใช้วิธีมอบให้ภาคเป็นผู้รับข้อสอบมาเปิดสอบในเขตภาคของตน จะนำมาเปิดสอบด้วยตนเอง หรือจะมอบให้พระเถรานุเถระรูปใดรูปหนึ่งนำมาเปิดสอบ สุดแต่ภาคจะพิจารณาเห็นสมควร และมอบให้อยู่ในความรับผิดชอบของภาคทั้งสิ้น เมื่อส่วนมากที่สุดแม่กองบาลีมอบให้ภาคเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบ ภาคย่อมจะสั่งการได้โดยเด็ดขาดตามอำนาจหน้าที่ของตน เพราะการสอบไล่เป็นกรณียะอย่างหนึ่งอันเจ้าคณะภาคจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ร่วมกับพระสังฆาธิการอื่น ๆ ผู้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตน

การที่ข้าพเจ้านำเรื่องนี้มาบอกแก่ท่านทั้งหลาย เพื่อให้ท่านทั้งหลายที่เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงชั้น ป.ธ. ๓-๔ และพระสังฆาธิการตลอดถึงครูบาอาจารย์ได้รับทราบไว้เป็นเบื้องต้นว่า การสอบไล่ประโยคบาลีชั้น ป.ธ. ๓-๔ ประจำศกนี้ ทางแม่กองบาลีได้มอบให้ภาคเป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบโดยตรง มีอำนาจที่จะสั่งการได้โดยเด็ดขาด หากจะมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นหรือเมื่อเห็นว่านักเรียนผู้เข้าสอบ มีความจงใจโน้มเอียงไปในทางที่จะไม่รักษาความสุจริตในขณะที่สอบ ขอให้นักเรียนผู้เข้าสอบและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอบระมัดระวังให้มาก

ข้าพเจ้าเคยให้โอวาทไว้ในปีก่อนโน้นและยังจำได้อยู่ว่า การสอบไล่จะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของเราเอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น จะได้เป็นเครื่องป้องกันเกียรติคุณทั้งของตนเองทั้งของส่วนรวม กล่าวคือหมู่คณะหรือ

สำนักศึกษาหรือคณะสงฆ์ มิให้ต่ำต้อยน้อยหน้าเขา ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะที่สอบจงตั้งใจตอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน หากสอบได้ จะรู้สึกในใจของตนเองว่าได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ก็ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตัวว่ามิใช่ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องให้พระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ช่วยกันสั่งสอนอบรมให้นักเรียนของตนเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และให้เห็นเป็นเกียรติในการที่จะรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนเป็นอุปนิสัยแล้ว จะเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์และแก่การพระศาสนา อย่าได้เห็นแก่ประโยชน์เฉพาะตนหรือประโยชน์เฉพาะบุคคล หากประโยชน์นั้นจะบ่อนทำลาย ประโยชน์ส่วนรวม ข้าพเจ้าขอยืนยันไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่งว่าการคณะสงฆ์ และการพระศาสนาของเราตั้งขึ้นและดำรงมาได้ด้วยดี เพราะความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมตามลำดับยุค ขอได้ช่วยกันรักษาสิ่งอันประเสริฐสุดนี้ไว้ จะต้องเพียรพยายามช่วยกันกำจัดปัดเป่าสิ่งที่จะบั่นทอน ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเสียในเมื่อมันเกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของเรา หรือในเมื่อมันได้ เกิดขึ้นให้ประจักษ์แก่นัยน์ตาของเรา

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรดังที่เคยให้มาทุกปี ดังนี้ว่า ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัยขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งไม่ติดขัด ถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ ฯ

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๙

✻ ✻ ✻

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

ในการสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวง ชั้น ป.ธ. ๓-๔ ในส่วนภูมิภาค ประจำปีศกนี้ สำหรับการนำประโยคข้อสอบมาเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงถือปฏิบัติตามหลักการในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ กล่าวคือ ได้มอบให้ท่านเจ้าคณะภาคช่วยรับภาระในการนำประโยคข้อสอบมาเปิดสอบในเขตภาคของตน ๆ โดยท่านเจ้าคณะภาคจะนำข้อสอบมาเปิดสอบเอง หรือจะมอบให้พระเถรานุเถระที่ท่านไว้วางใจนำข้อสอบมาเปิดสอบแทนท่าน สุดแต่ท่านจะพิจารณาตามความเหมาะสม ในการนี้ ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบถวายให้ท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง มีอำนาจหน้าที่ในทางดำเนินการและสั่งการได้โดยเด็ดขาด หากจะมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้น หรือเมื่อเห็นว่านักเรียนผู้เข้าสอบ มีความจงใจโน้มเอียงไปในทางที่จะไม่รักษาความสุจริตในขณะที่สอบ ข้าพเจ้าขอร้องให้นักเรียนผู้เข้าสอบไล่และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสอบไล่ทุกท่านระมัดระวังให้มาก ขออย่ามุ่งแต่จะได้โดยไม่นึกถึงผลเสียที่จะตามมาภายหลัง ข้าพเจ้าใคร่จะขอร้องทุก ๆ ท่าน ให้ช่วยกันสร้างความรู้สึกด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า หลักพระพุทธศาสนาของเรานั้นต้องการความบริสุทธิ์ผุดผ่อง เป็นจุดหมายปลายทาง การกระทำทุกอย่างจึงจำต้องมุ่งความบริสุทธิ์เป็นข้อประสงค์ แม้จะยังไม่ถึงระดับมรรคผลนิพพาน ก็จำต้องเพียรพยายามเริ่มต้นกันเรื่อย ๆ ไปและช่วยกันรักษาหลักการอันนี้ไว้ให้ได้ โดยวิธีช่วยกันสร้างสรรค์ซึ่งความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ช่วยกันรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ช่วยกันกำจัดปัดเป่าสิ่งที่จะมาเป็นพิษเป็นภัยแก่ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง

ข้าพเจ้าเคยให้โอวาทไว้ในปีก่อน ๆ และยังระลึกได้อยู่ ซึ่งมีสาระสำคัญว่า เมื่อจะพูดตามหลักแล้ว การสอบไล่จะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบเอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ขอให้ท่านทั้งหลายจงจำไว้ให้มั่น จะได้เป็นเครื่องป้องกันเกียรติคุณทั้งของตนเองทั้งของส่วนรวม กล่าวคือ หมู่คณะของท่านสำนักศึกษาของท่าน จนกระทั่งถึงคณะสงฆ์มิให้ต่ำต้อยน้อยหน้าหรือเป็นที่ดูถูกดูหมิ่น ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะที่สอบจงตั้งใจตอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน หากสอบได้ จะรู้สึกในใจของตนเองว่า ได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก

ก็ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตัวว่า มิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องให้พระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนของตนเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และช่วยให้เห็นเกียรติในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จะเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา อย่าได้เห็นแก่ประโยชน์ตนหรือประโยชน์เฉพาะบุคคล หากประโยชน์นั้นจะบ่อนทำลายประโยชน์ส่วนรวม ข้าพเจ้าขอยืนยันไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่งว่า การพระศาสนาและการคณะสงฆ์ของเราตั้งขึ้นและดำรงมาได้ด้วยดี เพราะความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมตามลำดับยุค ขอได้ช่วยกันรักษาสิ่งอันประเสริฐนี้ไว้ จะต้องเพียรพยายามช่วยกันกำจัดปัดเป่าสิ่งที่จะบั่นทอนซึ่งความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเสีย ในเมื่อมันเกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของเรา หรือในเมื่อมันได้เกิดขึ้นให้ประจักษ์แก่นัยน์ตาของเรา

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบ มียากมีง่ายตามธรรมเนียม นักเรียนต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจ หรือเหงื่อแตกหน้าแตกหลัง พูดอย่างง่าย ๆ อย่าขวัญหนีดีฝ่อ พยายามตั้งสติอารมณ์ค่อยคิดค่อยอ่าน ระลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมาเมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่เห็นว่าง่าย มักจะมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าประมาท

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ ฯ

(ลายมือชื่อ)

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ
แม่กองบาลีสนามหลวง
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๐

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงชั้น ป.ธ. ๓-๔ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำปี ศกนี้ สำหรับการเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัด เป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและควบคุมการสอบเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ ปรากฏผลว่าการสอบดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

อันภาษาบาลีนั้น ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นที่บรรจุพระพุทธวจนะ และอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะของท่านบุรพาจารย์การเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี โดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อทราบเนื้อความแห่งพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะเป็นประโยชน์เกื้อกูลในทางปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลี จึงชื่อว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งแห่งความเกื้อกูลแก่การพระศาสนาโดยตรง ท่านถือกันสืบ ๆ มาว่า เป็นบุญกุศลอย่างสำคัญในวงการพระศาสนา พระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จนกระทั่งสามารถสอบไล่ประโยคบาลีสนามหลวงทั้งในส่วนประโยคเริ่มต้น คือ ป.ธ.๓ ทั้งในส่วนประโยคต่อขึ้นไป คือ ป.ธ. ๔ จึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องน่าชื่นชมยินดี

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่ เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบไล่จะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบเอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจงจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะที่สอบจงตั้งใจตอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะหากสอบได้ จะรู้สึกในใจของตนเองว่าสอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ก็ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตัวว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึง

ครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนของตน ๆ เชื่อมั่นในภูมิปัญญาและรู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้วจะเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่ายตามธรรมเนียม นักเรียนต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจพยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน ระลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัวซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหา ที่ง่ายนั้น มักมีอะไรแฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำปีศกนี้ สำหรับการเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและควบคุมการสอบ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ ปรากฏผลว่าการสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

อันภาษาบาลีนั้น ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นที่บรรจุพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะ ของท่านบุรพาจารย์การเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีโดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อทราบเนื้อความแห่งพระพุทธวจนะ และอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะเป็นประโยชน์เกื้อกูลในทางปฏิบัติ ดังนั้น การเล่าเรียนภาษาบาลี จึงชื่อว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งแห่งความเกื้อกูลแก่พระศาสนาโดยตรง ท่านถือกันสืบ ๆ มาว่า เป็นบุญกุศลอย่างสำคัญในวงการพระศาสนา พระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจนกระทั่งสามารถสอบได้ประโยคสนามหลวง ทั้งในประโยคเริ่มต้น คือ ประโยค ๑-๒ ทั้งในส่วนประโยคต่อขึ้นไป ป.ธ. ๓-๔ จึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องน่าชื่นชมยินดี

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่ เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบไล่จะได้หรือตกขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบเองมิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้จะรู้สึกในใจของตนว่าสอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตัวว่ามิได้ตกเพราะทุจริต

แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนของตน ๆ เชื่อมั่นในภูมิปัญญาและรู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จะเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบ มียาก มีง่ายตามธรรมเนียม นักเรียนต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหายาก อย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน ระลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้นมักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและควบคุมการสอบ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการเปิดสอบ ปรากฏผลว่าการสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

อันภาษาบาลีนั้น ยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักปราชญ์ว่าเป็นที่บรรจุพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะของท่านบุรพาจารย์ การเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีโดยวัตถุประสงค์ ก็เพื่อทราบเนื้อความแห่งพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะ เป็นประโยชน์เกื้อกูลในทางปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลี จึงชื่อว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งแห่งความเกื้อกูลแก่พระศาสนาโดยตรง ท่านถือกันสืบ ๆ มาว่า เป็นบุญกุศลอย่างสำคัญในวงการพระศาสนา พระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จนกระทั่งสามารถสอบได้ประโยคสนามหลวง ทั้งในประโยคเริ่มต้น คือ ประโยค ๑-๒ ทั้งในส่วนประโยคต่อขึ้นไป คือ ป.ธ. ๓-๔ จึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องน่าชื่นชมยินดี

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่ เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบไล่จะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบเอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่นช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า

สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตัวว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอน อบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้อย่าประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔ กับชั้นเปรียญตรี ปี ๑-๒-๓ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและควบคุมการสอบเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการเปิดสอบ ปรากฏผลว่าการสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

อันภาษาบาลีนั้น ยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักปราชญ์ว่าเป็นที่บรรจุพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายความ แห่งพระพุทธวจนะของท่านบุรพาจารย์ การเล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลีโดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อทราบเนื้อความแห่งพระพุทธวจนะและอรรถาธิบายความแห่งพระพุทธวจนะเป็นประโยชน์เกื้อกูลในทางปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลี จึงชื่อว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งแห่งความเกื้อกูลแก่พระศาสนาโดยตรง ท่านถือกันสืบ ๆ มาว่าเป็นบุญกุศลอย่างสำคัญในวงการพระศาสนา พระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จนกระทั่งสามารถสอบได้ประโยคสนามหลวง ทั้งในประโยคเริ่มต้น คือ ประโยค ๑-๒ ทั้งในส่วนประโยคต่อขึ้นไป คือ ป.ธ. ๓-๔ กับชั้นเปรียญตรีปี ๑-๒ จึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องน่าชื่นชมยินดี

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่ เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบไล่จะได้หรือตกขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบเอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจ

ของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตัวว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอน อบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้อย่าประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๔

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔ กับชั้นเปรียญตรี ปี ๑-๒-๓ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัด เป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและคอยควบคุมการสอบเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการสอบ ปรากฏผลว่า การสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

นักเรียนทั้งหลาย ข้าพเจ้า ขอถือโอกาสกล่าวในที่นี้ว่า พระปริยัติศาสนาก็ดี พระปฏิบัติศาสนาก็ดี พระปฏิเวธศาสนาก็ดี จะยืนยงดำรงมั่นตลอดไป ก็ต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติตามของพุทธบริษัท กล่าวโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องยอมรับนับว่าเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมไปตามกำลังสติปัญญาสามารถ โบราณชนแต่ปางก่อนจึงได้กำหนดไว้เป็นคำตายตัวว่า *บวชเรียน* ซึ่งหมายความว่า เมื่ออุทิศตนเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อดำรงรักษาสืบต่อซึ่งพระบวรพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ยอมลงทุนลงแรงทำนุบำรุงพระภิกษุสามเณรด้วยจตุปัจจัยไทยธรรมนานาประการ ก็เพื่อการพระศาสนาดังกล่าวแล้ว ซึ่งท่านถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลอย่างสำคัญ ดังนั้น การที่พระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมโดยถือเป็นหลักอันสำคัญยิ่ง ในวงการพระศาสนาจึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมยินดีอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุแก่ท่านทั้งหลายไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่ เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญา

ของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอน อบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติ และหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้วจักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้น จนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลายแหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๕

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔ กับชั้นเปรียญตรี ปี ๑-๒-๓ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและคอยควบคุมการสอบ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการสอบ ปรากฏผลว่า การสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

นักเรียนทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวในที่นี้ว่า พระปริยัติศาสนาก็ดี พระปฏิบัติศาสนาก็ดี พระปฏิเวธศาสนาก็ดี จะยืนยงดำรงมั่นตลอดไป ก็ต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติตามของพุทธบริษัท กล่าวโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องยอมรับนับว่า เป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมไปตามกำลังสติปัญญาสามารถ โบราณชนแต่ปางก่อนจึงได้กำหนดไว้เป็นคำตายตัวว่า บวชเรียน ซึ่งหมายความว่า เมื่ออุทิศตนเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาสืบต่อซึ่งพระบวรพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ยอมลงทุนลงแรงทำนุบำรุงพระภิกษุสามเณร ด้วยจตุปัจจัยไทยธรรมนานาประการ ก็เพื่อการพระศาสนาดังกล่าวแล้ว ซึ่งท่านถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลอย่างสำคัญ ดังนั้น การที่พระภิกษุ สามเณร ผู้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมโดยถือเป็นหลักอันสำคัญยิ่งในวงการพระศาสนาจึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมยินดีอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุแก่ท่านทั้งหลายไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อนๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญา

ของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุด ตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่าสอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอน อบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติ และหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่าง ตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้น จนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบ โดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๖

✻✻✻

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔ กับชั้นเปรียญตรีปีที่ ๑-๒-๓ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบ และคอยควบคุมการสอบเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการสอบ ปรากฏผลว่า การสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

นักเรียนทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวในที่นี้ว่า พระปริยัติศาสนาก็ดี พระปฏิบัติศาสนาก็ดี พระปฏิเวธศาสนาก็ดี จะยืนยงดำรงมั่นตลอดไป ก็ต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติตามของพุทธบริษัท กล่าวโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องยอมรับนับว่าเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมไปตามกำลังสติปัญญาสามารถโบราณชนแต่ปางก่อนจึงได้กำหนดไว้เป็นคำตายตัวว่า บวชเรียน ซึ่งหมายความว่า เมื่ออุทิศตนเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาสืบต่อซึ่งพระบวรพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ยอมลงทุนลงแรงทำนุบำรุงพระภิกษุสามเณรด้วยจตุปัจจัยไทยธรรมนานาประการ ก็เพื่อการพระศาสนาดังกล่าวแล้ว ซึ่งท่านถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลอย่างสำคัญ ดังนั้น การที่พระภิกษุสามเณร ผู้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมโดยถือเป็นหลักอันสำคัญยิ่ง ในวงการพระศาสนาจึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมยินดีอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุแก่ท่านทั้งหลายไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อนๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของ

ผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบ จงตั้งใจสอบให้ดีที่สุด ตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติ และหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่าง ตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้น จนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบ โดยทั่วกันทุกรูป เทอญ ฯ

(พระธรรมปัญญาบดี)*

แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๗

❊ ❊ ❊

นักเรียนผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓,๔ กับชั้นเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒-๓ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวง ได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและคอยควบคุมการสอบเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการสอบ ปรากฏผลว่า การสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

นักเรียนทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวในที่นี้ว่า พระปริยัติศาสนาก็ดี พระปฏิบัติศาสนาก็ดี พระปฏิเวธศาสนาก็ดี จะยืนยงดำรงมั่นตลอดไป ก็ต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติตาม ของพุทธบริษัท กล่าวโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องยอมรับนับว่าเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมไปตามกำลังสติปัญญาสามารถโบราณชนแต่ปางก่อนจึงได้กำหนดไว้เป็นคำตายตัวว่า บวชเรียน ซึ่งหมายความว่า เมื่ออุทิศตนเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาสืบต่อซึ่งพระบวรพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ยอมลงทุนลงแรงทำนุบำรุงพระภิกษุสามเณร ด้วยจตุปัจจัยไทยธรรมนานาประการ ก็เพื่อการพระศาสนาดังกล่าวแล้ว ซึ่งท่านถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลอย่างสำคัญ ดังนั้น การที่พระภิกษุสามเณร ผู้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยถือเป็นหลักอันสำคัญยิ่ง ในวงการพระศาสนาจึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมยินดีอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าขออนุโมทนาสาธุแก่ท่านทั้งหลายไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญา

ของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบ จงตั้งใจสอบให้ดีที่สุด ตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่าสอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่าง ตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบ โดยทั่วกันทุกรูปเทอญ ฯ

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘

* * *

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓,๔ กับชั้นเปรียญตรีปีที่ ๑-๒-๓ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบและคอยควบคุมการสอบเช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะท่านเจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงในเขตภาคของตน ๆ การมอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการสอบ ปรากฏผลว่า การสอบได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยยิ่งขึ้น สมความมุ่งหมายของทางการคณะสงฆ์

นักเรียนทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอถือโอกาสกล่าวในที่นี้ว่า พระปริยัติศาสนาก็ดี พระปฏิบัติศาสนาก็ดี พระปฏิเวธศาสนาก็ดี จะยืนยงดำรงมั่นตลอดไป ก็ต้องอาศัยการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติปฏิบัติตามของพุทธบริษัท กล่าวโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณรนั้น ต้องยอมรับนับว่าเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรงในการที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมไปตามกำลังสติปัญญาสามารถ โบราณชนแต่ปางก่อนจึงได้กำหนดไว้เป็นคำตายตัวว่า บวชเรียน ซึ่งหมายความว่า เมื่ออุทิศตนเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพื่อดำรงรักษาสืบต่อซึ่งพระบวรพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทโดยตรง พุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ ยอมลงทุนลงแรง ทำนุบำรุงพระภิกษุสามเณร ด้วยจตุปัจจัยไทยธรรมนานาประการ ก็เพื่อการพระศาสนาดังกล่าวแล้ว ซึ่งท่านถือว่าเป็นบุญเป็นกุศลอย่างสำคัญ ดังนั้น การที่พระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม โดยถือเป็นหลักอันสำคัญยิ่งในวงการพระศาสนาจึงควรได้รับอนุโมทนาสาธุการ เพราะเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมยินดีอย่างแท้จริง ข้าพเจ้า ขออนุโมทนาสาธุแก่ท่านทั้งหลายไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อนๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบ

จงตั้งใจสอบให้ดีที่สุด ตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่าสอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญา และให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่าง ตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้น จนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

อนึ่ง นอกจากข้อความที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว เฉพาะในศกนี้ข้าพเจ้ามีข่าวดีที่จะแจ้งแก่นักเรียนทั้งหลายเป็นการส่วนตัวว่า บัดนี้ทางราชการ คือกระทรวงศึกษาธิการได้เทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ให้แล้วดังนี้ คือ เปรียญธรรม ๔ ประโยค เทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น เปรียญธรรม ๖ ประโยค เทียบเท่าประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย เรื่องนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๑๘ และเชื่อว่า กรมการศาสนาจะได้แจ้งมาเป็นทางราชการในเวลาต่อไป การเทียบวุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญดังกล่าวนั้น เป็นความพยายามอย่างยิ่งของกรมการศาสนาและเป็นความกรุณาอย่างสูง ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้พิจารณาเห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะ นับเป็นการอุปถัมภ์บำรุงพระศาสนาในฝ่ายพระปริยัติธรรม ซึ่งถือว่าเป็นมูลรากของพระศาสนาและมีความสำคัญยิ่งในสังฆมณฑล ควรได้รับ อนุโมทนาสาธุการจากวิญญูชนทั่วไป โดยหาจำกัดประมาณมิได้

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบ โดยทั่วกันทุกรูป เทอญ ฯ

(พระธรรมปัญญาบดี)*
แม่กองบาลีสนามหลวง

---

* ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พ.ศ. ๒๕๑๘

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๑๙

✼ ✼ ✼

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓,๔ กับชั้นเปรียญตรี ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัด เป็นผู้รับภาระในเรื่องการเปิดสอบ และคอยควบคุมการสอบ ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน เพราะการมอบหมายเจ้าคณะภาครับภาระในเรื่องการสอบ ปรากฏผลว่าการสอบดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมความมุ่งหมายของคณะสงฆ์

ท่านทั้งหลาย ในการเปิดสอบวันต้น ตามธรรมเนียมที่เคยมีมา จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อนสอบ อันคำว่า *"โอวาท"* นั้น ก็คือคำว่ากล่าวตักเตือนเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสำนึกในหน้าที่ของตน ในความผิดถูก ในความระมัดระวัง ฯลฯ รวมความว่า การให้โอวาท โดยวัตถุประสงค์ก็เพื่อให้ผู้รับโอวาทหลีกละในสิ่งที่ควรหลีกละและประพฤติปฏิบัติหรือดำเนินตามในสิ่งที่ควรจะประพฤติปฏิบัติหรือดำเนินตาม เพื่อความเรียบร้อยดีงาม เพื่อความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในทางเป็นส่วนเฉพาะตัว ทั้งในทางเป็นประโยชน์ส่วนรวม

ท่านทั้งหลาย พวกเรา ทั้งท่านทั้งหลาย ทั้งข้าพเจ้า มีสิ่งที่ตรงกันประการหนึ่ง สิ่งนั้นคือการเป็นหนี้พระพุทธเจ้า กับการเป็นหนี้ประชาชนพุทธบริษัทผู้ถวายจตุปัจจัยอุปถัมภ์บำรุง เรื่องการเป็นหนี้ดังกล่าวนั้น ในวงการสังฆมณฑลรู้กันทั่วไป ดูไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใด ส่วนสิ่งที่น่าเป็นปัญหาอยู่ตรงที่ว่า พวกเราจะทำประการใดจึงจะได้ชื่อว่า เป็นผู้เปลื้องหนี้ของเจ้าหนี้นั้นได้ ข้อนี้ไม่ยากเกินวิสัยของพวกเราที่จะกระทำได้ การที่จะปลดเปลื้องหนี้นั้น อยู่ที่การเล่าเรียนศึกษาพระธรรมวินัย อันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถของตน กับการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้น อย่าให้ออกนอกลู่นอกทาง ผิดธรรมผิดวินัย ในอันดับต่อไป ถ้าสามารถอยู่ก็ควรนำพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าออกแสดงชี้แจงสั่งสอนผู้อื่น ถ้ายังไม่สามารถจะนำออกสั่งสอนผู้อื่นได้ ก็ควรจะประพฤติตนปฏิบัติตนให้ตั้งอยู่ในทางที่ดีงามตามพระธรรมวินัยและตามขนบธรรมเนียม หรือตามจารีตของสมณะ เพราะการแสดงออกซึ่งความดีงามให้ปรากฏแก่ผู้อื่นนั้นเป็นการสั่งสอนด้วยตัวอย่าง ดังที่เรียกกันทั่วไปในบัดนี้ว่า การสาธิต สำเร็จเป็นคุณประโยชน์ไม่น้อยเหมือนกัน พูดให้สั้นเข้าอีก ก็คือการสืบอายุพระพุทธศาสนาในทางที่ถูกต้อง ตามหลักเกณฑ์ที่

พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ ชื่อว่าเป็นการเปลื้องหนี้พระพุทธเจ้า และเป็นการเปลื้องหนี้ประชาชนพุทธบริษัทผู้ถวายจตุปัจจัยอุปถัมภ์บำรุง ข้าพเจ้าขอฝากให้ท่านทั้งหลายช่วยกันพิจารณาในเรื่องดังกล่าวนี้ให้ดี ถ้าเราทั้งหลายขืนปล่อยให้หนี้พอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงระดับที่เรียกว่า *"หนี้สินลบล้นพ้นตัว"* เมื่อใด เมื่อนั้น จะมีทางออกอยู่ทางเดียว คือ จะต้องถูกล้มละลาย

ในโอกาสแห่งวันเริ่มต้นของการสอบไล่ครั้งนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่ท่านทั้งหลายในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อนๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้เป็นอย่างดี ได้เป็นได้ ตกเป็นตก แต่ในขณะสอบ จงตั้งใจสอบให้ดีที่สุด ตามภูมิปัญญาของตน ๆ โดยเฉพาะ หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่ายเป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้นมักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบ โดยทั่วกันทุกรูปเทอญ ฯ

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๐

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ กับชั้นเปรียญตรี ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่ จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคมแจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่งอย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบ โดยทั่วกันทุกรูปเทอญ ฯ

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๑

✻✻✻

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมดูแลการสอบ ได้ตรวจตราดูแลบรรดานักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูป ในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่าง

น่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยาก อย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูปเทอญ ฯ

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๒

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียาก มีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัย ส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูปเทอญ ฯ

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๓

* * *

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่าง

น่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่าย เช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๔

❊❊❊

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่าการสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่ามาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ
แม่กองบาลีสนามหลวง
พ.ศ. ๒๕๒๕

✻ ✻ ✻

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่าง

น่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๖

❊❊❊

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลา

สอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๗

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตกขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้ จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้นตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลา

สอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีข่าวที่น่าชื่นชมโสมนัสที่ควรจะแจ้งให้นักเรียนทุกรูปได้รับทราบ กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ดังนี้

๑. เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ม.๓) โดยไม่ต้องออกใบเทียบความรู้

๒. เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ. ๕) และประสบการณ์ในการสอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือแผนกบาลี หรือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ (ม.๖) โดยให้กรมการศาสนาเป็นผู้รับรองประสบการณ์ และกรมวิชาการเป็นผู้ออกใบเทียบความรู้ให้

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยาก ให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๘

***

นักเรียนผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่าง

น่าชื่นใจ อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีข่าวที่น่าชื่นชมโสมนัสที่ควรจะแจ้งให้นักเรียนทุกรูปได้รับทราบ กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ดังนี้ .-

๑. เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ม.๓) โดยไม่ต้องออกใบเทียบความรู้

๒. เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ. ๕) และประสบการณ์ในการสอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือแผนกบาลี หรือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ (ม.๖) โดยให้กรมการศาสนาเป็นผู้รับรองประสบการณ์และกรมวิชาการเป็นผู้ออกใบเทียบความรู้ให้

๓. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสนามหลวง เปรียญธรรมเก้าประโยคมีวิทยาฐานะ ชั้นปริญญาตรี วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๗ เป็นปีที่ ๓๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยาก ให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๒๘

* * *

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่ามาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิดค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีข่าวที่น่าชื่นชมโสมนัสที่ควรจะแจ้งให้นักเรียนทุกรูปได้รับทราบ กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ดังนี้ .-

๑. เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ม.๓) โดยไม่ต้องออกใบเทียบความรู้

๒. เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ. ๕) และประสบการณ์ในการสอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือแผนกบาลี หรือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ (ม.๖) โดยให้กรมการศาสนาเป็นผู้รับรองประสบการณ์ และกรมวิชาการเป็นผู้ออกใบเทียบความรู้ให้

๓. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสนามหลวง เปรียญธรรมเก้าประโยคมีวิทยาฐานะ ชั้นปริญญาตรี วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๗ เป็นปีที่ ๓๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยากให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)
แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๓๐

***

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาค เจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า ได้เป็นได้ ตกเป็นตก ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า

การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิด ค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีข่าวที่น่าชื่นชมโสมนัสที่ควรจะแจ้งให้นักเรียนทุกรูปได้รับทราบ กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ดังนี้

๑. เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ม.๓) โดยไม่ต้องออกใบเทียบความรู้

๒. เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ. ๕) และประสบการณ์ในการสอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือแผนกบาลี หรือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ (ม.๖) โดยให้กรมการศาสนาเป็นผู้รับรองประสบการณ์และกรมวิชาการเป็นผู้ออกใบเทียบความรู้ให้

๓. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสนามหลวง เปรียญธรรมเก้าประโยคมีวิทยฐานะ ชั้นปริญญาตรี วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๗ เป็นปีที่ ๓๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยาก ให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

แม่กองบาลีสนามหลวง

โอวาทในการเปิดสอบบาลี

ของ

แม่กองบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๕๓๑

❋❋❋

นักเรียน ผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งหลาย

วันนี้ เป็นวันเริ่มต้นของการเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวง ชั้นประโยค ๑-๒ และชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประจำศกนี้ สำหรับการเปิดสอบประโยคในส่วนภูมิภาค ทางแม่กองบาลีสนามหลวงได้มอบหมายให้ท่านเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นผู้รับภาระและรับผิดชอบโดยตลอด ดังที่เคยปฏิบัติมาในศกก่อน

อนึ่ง ตามธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาทุกปี ในวันเปิดสอบวันต้น จะต้องมีโอวาทของแม่กองบาลีสนามหลวง เพื่ออ่านให้นักเรียนฟังก่อน เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงใคร่ถือโอกาสนี้ ขอร้องให้นักเรียนเคารพต่อระเบียบของสนามหลวง ที่ได้วางไว้ให้นักเรียนทุกรูปปฏิบัติในเวลาสอบไล่ และขอร้องให้ทุกท่านที่มีหน้าที่คุมห้องสอบหรือควบคุมการสอบ ได้ตรวจตราดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามระเบียบนั้น เช่นที่เคยได้ปฏิบัติมาเป็นอันดี พร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าต้องขอกล่าวย้ำแก่นักเรียนทุกรูปในเรื่องการสอบไล่เช่นที่เคยกล่าวไว้ในศกก่อน ๆ กล่าวคือ การสอบจะได้หรือตก ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้สอบไล่เอง มิใช่ขึ้นอยู่กับความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทาง ความปรารถนาแต่จะได้โดยไม่เลือกทางนั่นเอง เป็นมูลเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยในการสอบ ขอให้ท่านทั้งหลายจำไว้ให้มั่น ขอให้ช่วยกันรักษาความเรียบร้อยในการสอบไว้ให้ได้ อย่าให้เป็นช่องตำหนิติเตียนของผู้รู้เห็นหรือผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ซึ่งมีทั้งผู้ปรารถนาดีทั้งผู้ปรารถนาร้าย ดังนั้น ขอให้ช่วยกันปิดช่องซึ่งจะเป็นมูลเหตุให้เกิดข้อตำหนิติเตียนนั้นเสีย ขอให้ถือหลักว่า "ได้เป็นได้ ตกเป็นตก, ได้สอบต่อ ตกสอบซ้ำ" แต่ในขณะสอบจงตั้งใจสอบให้ดีที่สุดตามภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งปัญญาของคนอื่น หากสอบได้จะได้รู้สึกในใจของตนว่า สอบได้อย่างมีเกียรติ หากสอบตก ขอให้ตกอย่างมีเกียรติ โดยตนเองรู้สึกตนว่ามิได้ตกเพราะทุจริต แต่ตกเพราะภูมิปัญญาของตนยังน้อยอยู่ ข้าพเจ้าขอร้องพระสังฆาธิการทุกชั้น ตลอดถึงครูบาอาจารย์ ให้ช่วยกันแนะนำพร่ำสอนอบรมให้นักเรียนในสำนักของตน ๆ ให้มีความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาและให้รู้สึกเป็นเกียรติและหน้าที่ ในการที่จะต้องรักษาความสุจริตในเวลาสอบไล่จนกระทั่งเป็นอุปนิสัยแล้ว จักเป็นศักดิ์ศรีแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนาอย่างน่าชื่นใจ อนึ่ง ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแจ้งเพื่อได้รับทราบทั่วหน้ากันว่า ขณะนี้ ทางกองบาลีสนามหลวงได้รับแจ้งจากบุคคลก็มี จากคณะบุคคลก็มี จากทางราชการก็มี มากรายด้วยกัน ให้ได้รับทราบว่า

การสอบบาลีสนามหลวงในระยะนี้ มีไม่ค่อยเรียบร้อยเป็นบางจุด โน้มเอียงไปในทางไม่สุจริต ขอให้ทางกองบาลีสนามหลวงวางมาตรการป้องกันให้เข้มแข็ง ทางกองบาลีสนามหลวงเห็นว่า มาตรการป้องกันที่ดีที่สุดนั้น ก็คือ นักเรียนทุกรูปต้องเคารพระเบียบสนามหลวง คณะเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเข้มงวดเพื่อให้การรักษาระเบียบในการสอบให้เป็นไปด้วยดี ข้าพเจ้าขอร้องให้ช่วยกันใช้มาตรการป้องกันความไม่เรียบร้อยดังกล่าวแล้วทุก ๆ ฝ่าย เพื่อระงับความตำหนิติเตียนดังกล่าวนั้น

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าอยากจะขอแนะนำไว้สักอย่างหนึ่งว่า ตามธรรมดาข้อสอบมียากมีง่าย เป็นไปตามอย่างตามธรรมเนียม นักเรียนจะต้องมีสติสัมปชัญญะประจำตัวอยู่ให้มั่น เมื่อเห็นปัญหาที่ยากอย่าตระหนกตกใจ พยายามตั้งสติอารมณ์ ค่อยคิด ค่อยอ่าน รำลึกถึงความทรงจำในหนหลังตามที่เคยผ่านมา เมื่อเห็นปัญหาที่ง่าย อย่าตื่นเต้นจนลืมตัว ซึ่งจะเป็นทางให้สอบตกได้ง่ายเช่นเดียวกับปัญหาที่ยากเหมือนกัน เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาที่ง่ายนั้น มักมีอะไร ๆ แฝงอยู่ จะต้องมีสติสัมปชัญญะกำกับตัวไว้ อย่าได้ประมาททีเดียว

อนึ่ง ข้าพเจ้ามีข่าวที่น่าชื่นชมโสมนัสที่ควรจะแจ้งให้นักเรียนทุกรูปได้รับทราบ กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๖ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศ เรื่องการเทียบความรู้วุฒิเปรียญธรรมกับวุฒิสามัญไว้ ดังนี้

๑. เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. ๒๕๒๑ (ม.๓) โดยไม่ต้องออกใบเทียบความรู้

๒. เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ. ๕) และประสบการณ์ในการสอนวิชาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือแผนกบาลี หรือในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ไม่น้อยกว่า ๑ ปี โดยมีเวลาสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ (ม.๖) โดยให้กรมการศาสนาเป็นผู้รับรองประสบการณ์และกรมวิชาการเป็นผู้ออกใบเทียบความรู้ให้

๓. หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีสนามหลวง เปรียญธรรมเก้าประโยคมีวิทยฐานะ ชั้นปริญญาตรี วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นปีที่ ๓๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออำนวยพรเช่นที่เคยให้มาทุก ๆ ปี ด้วยเดชะคุณพระศรีรัตนตรัย ขอจงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ดวงตาปัญญาของท่านทั้งหลาย แหลมคม แจ่มใส เจาะแทงปัญหากรรมที่ยาก ให้ทะลุปรุโปร่ง อย่ารู้ติดขัด และถูกต้องถ่องแท้ ไม่ผิดพลาด ลุถึงปณิธานของตน ๆ ในทางที่ชอบโดยทั่วกันทุกรูป เทอญ.

(สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

แม่กองบาลีสนามหลวง

เจ้าภาพพิมพ์หนังสือ ธรรมโมวาท เล่ม ๑ - ๒

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ

บริจาค ๗๐๐,๐๐๐ บาท

คณะผู้จัดทำหนังสือ
พระธรรมเทศนา
ธรรมโมวาท
ของสมเด็จฯวัดสามพระยา
เล่มที่ ๑ – ๒

ประธาน

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ

รองประธาน

พระธรรมวโรดม วัดเบญจมบพิตร

กรรมการ

พระเทพสุธี	วัดปากน้ำ
พระเทพปริยัติโมลี	วัดชนะสงคราม
พระราชพุทธิญาณวงศ์	วัดปากน้ำ
พระราชปริยัติเมธี	วัดชนะสงคราม
พระราชสุธรรมเมธี	วัดพระปฐมเจดีย์/นครปฐม
พระราชปริยัติบดี	วัดสามพระยา

กรรมการและเลขานุการ

พระราชรัตนดิลก	วัดปทุมคงคา

พิมพ์ที่ สหายการพิมพ์ อ.ท่ามะกา จ.กาญจนบุรี โทร. ๐๓๔-๕๖๑๗๑๕ นายวิเชียร สงวนวงศ์ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา พ.ศ.๒๕๓๙